

Marie Harboe Nørvald

Risikovurderinger blandt vinterklatrere

Et kvalitativt studie af samtalen om risiko og sikkerhed i vinterklatremiljøer

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for Humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for Friluftsliv, Idrett og Kroppsøving
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2019 Marie Harboe Nørvald

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Forord

Jeg har i løbet af denne proces oplevet at være i en position, hvor jeg kan byde ind med nye indsigter, samtidig med en følelse af at måtte lære alt på nyt. Det resulterede i adskillige frustrerende og indbliksrige øjeblikke i min arbejdsproces, men en lærerig tid, både personligt og fagligt. Jeg har følt en stor lyst til at belyse temaet bedst muligt, da det udspringer af en dyb undring jeg har gået med i en længere periode.

Jeg vil gerne takke min vejleder Tommy Langseth for at komme med kritiske pointer og indsigtsrige indgange som muliggjorde at jeg kunne forske netop på dette tema.

Desuden vil jeg gerne takke Mette Harboe Møller for korrekturlæsning af studiet og for at finde alle mine dansk/norske vendinger. Også Thor Nørgaard skal have stor tak for gennemlæsning af forslag til rettelser. Til slut vil jeg gerne takke mine medstuderende samt venner og bekendte i isklatre miljøet, samt mine respondenter for at dele deres blik på temaet om isklatring, risiko og skred.

Marie Harboe Nørvald

Maj 2019, Bø i Telemark

Sammendrag

Målet med denne studie var at belyse en specifik adfærd blandt klatrere som befinder sig i skredfarligt terræn. Jeg ønskede at finde ud af, hvilke risikovurderinger, der fremstår som vigtigst i et miljø, som isklating hvor risiko uundgåeligt er en faktor. Jeg var særligt interesseret i at belyse, hvilke vurderinger klatrene gør sig omkring skred, når de er ude at klatre og hvordan disse vurderinger kommer til udtryk i samtalen og i forlængelse heraf, hvilke risiko- og sikkerhedselementer, der blandt klatrerne opleves som de vigtigste. Det udmundede i følgende hovedproblemstilling: Hvordan taler klatrere om sikkerhed og risiko om vinteren?

For at belyse dette tema bedst muligt valgte jeg et kvalitativt studie, hvor jeg interviewede ti isklatrerne, fem fra Norge og fem fra Canada. Jeg valgte at undersøge klatrere fra to forskellige lande for, på den måde at få indblik i, hvordan, eller om, et specifikt miljø eller terræn, som klatrerne befinder sig i, har indvirkning på risikovurderingerne hos klatrerne. Empirien blev analyseret ud fra tre forskellige teoretiske perspektiver. Henholdsvis på baggrund af Nick Crossleys pointer om den *sociale aktør* (2001), Daniels Kahnemans teori om *de to selver* (2011) og til sidst Luc Boltanski og Laurent Thévenots teori om *justification* (1991). Jeg har valgt alle tre, da de hver især dækker en væsentlig del af de narrativer og pointer, som jeg samlede sammen i min empiri. Teorierne skaber sammen en bedre forståelse for hvordan den sociale aktør navigerer indenfor et specifikt felt.

Undersøgelsen viser at samtlige klatrere er optagede af, at klatre is på en sikker og fornuftig måde. Der blev skitseret en række tiltag, som klatrene gør for at minimere risikoen, både i forbindelse med selve klatringen, men også i forholdet til elementet skred. Der er nogle retningslinjer for, hvordan man navigerer i disse for at klatre på en sikker måde, men samtidig skubbe lidt til grænsen for, hvad der anses som tryk klatring, så man kan klatre "drømmeruten". Klatrerne har tillid til at de gør gode vurderinger, men de er samtidig opmærksomme på hvordan naturen er kompleks og kræver respekt. Klatrene var stort set enige om, at isklating som felt er under udvikling i form af et øget antal udøvere, men også efterhånden mere specifik træning og fokus. Der er dog fortsat behov for yderligere italesættelse af manglende kundskab og risikovurdering.

Indholdsfortegnelse

FORORD	3
SAMMENDRAG	4
1 INDLEDNING	8
1.1 BAGGRUND	8
1.2 NOGLE TAL OG TIDLIGERE FORSKNING	10
1.3 PROBLEMSTILLING	14
2 TEORI	16
2.1 SITUERET FRIHED	16
2.1.1 Merleau-Ponty	17
2.1.2 Bourdieu.....	20
2.1.3 Crossley om Bourdieus huller	23
2.1.4 Frihed og vaner	24
2.2 ET PSYKOLOGISK BLIK	25
2.2.1 De to selver	26
2.2.2 Intuition	27
2.2.3 WYSIATI – “What you see is all there is”.....	28
2.2.4 Availability heuristics.....	29
2.2.5 Risiko og teknologi	30
2.3 JUSTIFICATION	31
2.3.1 Pragmatisk sociologi	32
2.3.2 Kritiske situationer	33
2.3.3 Regime of justice.....	34
2.3.4 Six common worlds	34
3 METODE	37
3.1 INTERVIEW	38
3.2 RESPONDENTER	39
3.2.1 En præsentation.....	40
3.3 INTERVIEWUDFØRELSE.....	42
3.4 TRANSKRIBERING.....	45
3.5 NARRATIVER	45
3.6 ANALYSE.....	48
3.7 FORSKERROLLEN	49
3.8 FEJLKILDER.....	51

3.9	ETIK.....	53
4	EN TEORETISK BELYSNING	54
4.1	FORTÆLLINGER OM DET VIGTIGE I ISKLATRING	55
4.1.1	<i>"I like rock climbing. I love ice climbing".....</i>	55
4.1.2	<i>Den gode rute .....</i>	58
4.1.3	<i>En mindeværdig rute.....</i>	60
4.1.4	<i>Forberedelse .....</i>	63
4.2	HANDLING I UFORUDSETE SITUATIONER	66
4.2.1	<i>Kontrol .....</i>	66
4.2.2	<i>Mavefornemmelsen .....</i>	67
4.3	FORTÆLLINGER OM RISIKO OG SIKKERHED.....	69
4.3.1	<i>En klassisk legitimering .....</i>	70
4.3.2	<i>Kontante tilbagemeldinger.....</i>	71
4.3.3	<i>Held eller en god beslutning.....</i>	73
4.3.4	<i>Kompetencer.....</i>	75
4.3.5	<i>Minimering af risiko .....</i>	76
4.4	SKREDFARE I RISIKOVURDERINGEN	78
4.4.1	<i>Udstyr .....</i>	88
4.4.2	<i>Klatring eller ski og skred .....</i>	91
4.4.3	<i>Er der et problem? .....</i>	94
5	AFSLUTNING.....	98
5.1	HVILKE FORTÆLLINGER OM RISIKOVURDERINGER SPILLER EN ROLLE, NÅR MAN SKAL KLATRE OM VINTEREN?	99
5.2	PÅ HVILKET GRUNDLAG FORTÆLLER VINTERKLATRERE SELV OM DERES HANDLEN OG BESLUTNINGSTAGEN I UFORUDSETE SITUATIONER?.....	101
5.3	HVILKEN ROLLE SPILLER SKREDFARE I FORTÆLLINGEN OM RISIKOVURDERINGER?	103
5.4	ER DER EN SAMMENHÆNG MELLEMLERISIKOTÆNKNING, MÅDEN AT TALE OM RISIKO PÅ OG DET TERRÆN, KLATRERE BEFINDER SIG I I HENHOLDSVIS NORGE OG CANADA?.....	105
5.5	HVORDAN TALER VINTERKLATRERE OM SIKKERHED OG RISIKO?	106
5.6	MULIGHEDER FOR ÆNDRINGER I FELTET	108
5.7	EN VIDERE REFLEKSION	110
5.8	PERSPEKTIVER TIL VIDERE FORSKNING	111
	BIBLIOGRAFI.....	112
	BILAG	116
	BILAG 1 – INTERVIEWGUIDE.....	116

BILAG 2 – MIT BILLEDE	118
BILAG 3 – GRAF	119
BILAG 4 – SKREDVARSEL CANADA	119
BILAG 5 – SIX COMMON WORLDS	120
BILAG 6 – KLATRENE EGENE SIKKERHEDSTILTAG	120

1 Indledning

I løbet af de sidste par år har jeg - flere gange end jeg har lyst til at indrømme - stået midt i et skredfarligt snefelt, som vi "bare lige" skulle over på vej til en klatrerute. "Marie? Er vi egentligt ikke udsat for skred her?" lyder det fra min klatremakker. Jeg står i sne til hofterne og kigger op over bakken og ned mod skoven, der er 20m længere nede og tænker at; "jo, det er vi nok egentlig." Det her terræng har en mere end 30 graders hældning, men byen er jo bare 100m længere nede. Det var slet ikke faldet mig ind, at vi kunne være udsat på den her lille tur. Længere oppe ser jeg pludselig, at der er klumper af hårdt pakket sne, helt tydeligt fra et tidligere skred, under et tyndt lag af nysne. Hjertet begynder nu at hamre lidt hurtigere og pludselig er der ikke noget, jeg hellere vil end at stå ovre blandt træerne på den anden side.

1.1 Baggrund

Studiet omhandler isklatrernes risikovurderinger i isklatring som aktivitet og hvordan de taler om den risiko de møder, når de er på tur. Dette er centralt i studiet, det er dog elementet skred som risiko, der udgør en væsentlig del af studiet og dette kapitel. Det er fordi, det er her hele temaet er sprunget ud fra.

Jeg har tit undret mig over, hvilke vurderinger der ligger bagved, når jeg ser andre klatrere, som er ude. Jeg vil gerne se nærmere på dette, da jeg selv har oplevet, hvordan skredkundskaber ofte spiller en lille rolle i risikovurderinger i klatring. For at få underbygget min påstand, inden jeg begyndte på projektet, prøvede jeg at søge efter en verificering af problemet. Jeg forhørte mig i mit netværk, hvor meget kundskab mine bekendte har om skred og hvordan de agerer i forholdet til det. Jeg fandt, at der var minimal opmærksomhed på temaet blandt mine bekendte. De der ikke har haft nogen formel træning eller interesse i skred, havde en klar opskrift på, hvordan de ville undgå at blive taget af skred; I alperne venter man et par dage efter et stort snefald og holder sig fra akkumuleringsområder, samt starter tidligt om morgenen for at undgå solpåvirkning. Men reel viden om skred og lagdeling kender man ikke umiddelbart noget særligt til. Hos dem der har kundskab og viden om skred, gik denne refleksion igen; Når vi har ski på fødderne, har vi automatisk sender/modtager, sneskovl og søgestang med, men går vi i sne til hofterne på vores små fødder, er det ikke faldet nogen ind at

tjekke skredvarslet, før vi satte ud. Det synes derfor som om, at enten har vi ikke tilstrækkelige kundskaber til at færdes i skredterræn, eller også bruger vi dem ikke, når formålet med turen er at klatre. Det er denne undring, som ligger til grund for mit valg af tema.

Bedst som studiet var i dets sidste fase, sker ulykken; tre af vor tids største alpinister blev fanget i et stort skred i Canada. De var ved at klatre en berygtet rute på Mount Howse i Banff Nationalpark (Beaumont & Walters, 2019). Hvad de konkrete omstændigheder for ulykken var vides ikke, men grundet stor skredfare kunne redningsholdet ikke rykke ind med det samme. I forbindelse med denne ulykke var der tale om dybt professionelle alpinister, her har der ikke været tale om manglende kompetence. Denne ulykke sætter streg under, at vi må have mere fokus på skred i klatremiljøerne, ulykker sker, men vi må gøre alt hvad vi kan for at forberede os og minimere antallet.

Udover min egen rundspørge, fandt jeg udtalelser fra flere store profiler i isklatre- og skredmiljøet. Bruce Tremper skriver i sin bog *Staying alive in avalanche terrain* (2008, s. 240-241), at klatrere typisk ikke gør brug af sender/modtager, da de anser skred i de store bjerge som dødelige uanset. Han mener dog, at man bør bære sender/modtager alligevel. I tillæg til Bruce Tremper, som er anerkendt indenfor skredverdenen, har jeg for nyligt set en udtalelse fra Will Gadd, som er en anerkendt klatrer, isklatrer og alpinist i Canada (2017a). Han omtaler også, at brug af skredudstyr; søgestang, sneskovl og sender/modtager, er vigtigt, uanset om det er på anmarch, selve ruten eller på returen. Så længe der er skredfare, må man være forberedt (2017b). I tillæg til disse to, udtalte Grant Statham, IFMGA guide, sig i januar-nummeret af *Gripped Climbing Magazine* (2018) om temaet, han mente som de to ovenstående, at klatrere skal bære skredudstyr så længe, der er skredfare. Artiklen kom efter en ulykke tidligere den vinter, hvor det havde taget et redningsmandskab på 15 pers. 6 dage at finde en klatrer, der var blevet taget af et skred. Han havde ikke en sender/modtager på sig. At disse højprofilerede personer stiller sig frem i miljøet og udtaler sig om temaet viser, at udviklingen går i den rigtige retning, men der er dog fortsat meget der kan gøres.

At tale om det udstyr man bruger i isklatring og om vinteren, er et dejligt håndgribeligt emne og langt de fleste klatrere vil have en mening om det. Man har i en lang årrække set en udvikling, dels i sikkerhedsudstyr til skred, men også i reducere vægt (Petzl, 2016). Et af argumenterne som jeg hører fra flere af mine bekendte i miljøet for ikke at tage skredudstyr med er,

at det er for tungt. De vil hellere gå Fast and light. Professionel alpinist Colin Haley adresserer i samarbejde med udstyrsproducenten Petzl denne tilgang.

Moving faster in the mountains means spending less time exposed to the risks of being in the mountains, but it also means having a smaller margin of safety should something go wrong (Petzl, 2016).

Videre forklarer han; at hvilket udstyr man vælger at efterlade hjemme, må være ud fra en afvejning af evner og mål med turen. Man skal være bevidst om, hvilke konsekvenser ens valg kan have. At medbringe aluminiumsskruer i stedet for stålskruer vil ikke have en effekt på sikkerheden, men at efterlade udstyr til nødovertnatning, eller som i mit tilfælde eksempelvis skredudstyr, kan gå helt fint, men vil, hvis uheldet er ude, pludselig blive til en alvorlig situation (Petzl, 2016).

Udvikling af ny teknologi og hvor fokus skal være, hvilket udstyr man har brug for, bliver et spørgsmål om økonomi og hvad der er mest profitabelt for aktørerne på markedet, såsom udstyrsproducenter og kursusudbydere. Der er sket en stor udvikling i udstyr til isklating, som har øget sikkerheden, eksempelvis vha. isskruerne (Schöffl, Schöffl, Schwarz, Henning, & Kupper, 2009). Det er min oplevelse, at de producenter, som sidder på markedet for skredudstyr, typisk henvender sig til skimarkedet, som er stort og hvor der ligger et stort potentiale for en god omsætning. Isklating og klatring om vinteren er et lille miljø sammenlignet med ski/snowboard miljøet. Det er af den grund endnu mere vigtigt, at vi får sat fokus på, at der også her findes noget, vi kan blive bedre til. Så vi kan passe på os selv og hinanden. Jeg håber at vi, gennem forskning på området om skred i klatring og ved at tale højt om, at også klatrere bør bruge dette udstyr, kan vende tendensen. Selvom isklating er et lille miljø, har man set en stigning i antallet af klatrere de sidste år (Schöffl et al., 2009). Med den stigning bør følge en udvikling i praksis, eksempelvis gennem brug af udstyr. Jeg har kun været i stand til at finde ét studie, som direkte ser på isklating. Det omhandler hvilke og hvor mange skader, der er sket i forbindelse med isklating (Schöffl et al., 2009).

1.2 Nogle tal og tidligere forskning

Jeg vil komme ind på studiet om isklating senere i kapitlet. Først vil jeg adressere et nyere studie lavet af samme gruppe tyske forskere. Det er i samme stil og tema, men omhandler skadesomfang i klatring generelt i forholdet til andre sportsgrene. Et problem med forskning og skadesstatistik på

udendørs klatring er, at der er mange variabler, at det er svært at forske i, det værende bl.a. objektive farer¹, skred, bresprækker samt høj fysisk og psykisk stress (Schöffl, Morrison, Schwarz, Schöffl, & Küpper, 2010). De fandt, at skadesomfanget i klatring generelt er mindre end andre sportsgrene, som eksempelvis basketball. Dødsraten var dog størst i isklatring, hvor 13% af ulykker var fatale, mod 4% i almindelig klippeklatring og 8% af skader i alpin klatring. De fatale ulykker var ikke resultatet af fald i isklatringen, men objektive farer. Der skilles i studiet mellem indendørs klatring og udendørs, da man udenfor ser disse objektive farer og overstående variabler. Der argumenteres dog også for, at klatrere typisk tager højde for disse farer gennem kompetencer, træning og viden. (Schöffl et al., 2010) Studiet omkring isklatring uddyber disse objektive farer med;

Weapon-like equipment, variable ice formations, weak protection, extreme weather conditions, avalanche risk, ice and rock fall, difficult approaches (....) Ice climbers are no different to the majority of participants in other sports – they do not want to get injured or even die pursuing their passion (Schöffl et al., 2009, s. 217).

Videre argumenteres der i studiet om isklatring for, at billedet af isklatring er farvet, på grund af den begrænsede mængde data, som er tilgængelig. En begrænsning i det pågældende studie er en lille datamængde fra 88 spørgeskemaer i som er indsamlet i retrospektiv, hvilket ekskluderer fatale ulykker, men som til gengæld bl.a. indeholder tal om overbelastningsskader og små, ufarlige skader. Mange af de tal, som ellers er tilgængelige, kommer fra rapporter om redningsaktioner og omhandler dermed oftest helt andre typer skader (Schöffl et al., 2009). Videre redegøres der for nogle tal fra the *Canadian Alpine Club*, hvor der, på det tidspunkt, i løbet af 30 år, var rapporteret 92 ulykker med alpinister, mens de klatrede og af dem var 30 fatale. Både fra Schweiz og Canada menes der at være i snit et dødsfald årligt i forbindelse med isklatring (Schöffl et al. 2009). Det er svært at sætte disse tal i perspektiv, da et fuldstændigt billede af hvor mange, der isklatrer, ikke er tilgængeligt.

André Horgen har i et studie af ulykker i friluftslivet i Norge forsøgt at estimere hvor mange klatrere, der er i Norge. Gennem tal fra Norges Klatreforbund er han kommet frem til, at der i 2017 var 12.500 aktive fjeldklatrere (2017). Dette tal skal ses på baggrund af et medlemstal på 5000 i år 2001 og 20.000 i år 2013. Han påpeger dog, at tallet sandsynligvis er højere, da det ikke kan

---

¹ Objektive farer er de faremomenter, som uafhængig af vores kompetencer vil være til stede (Horgen A. , Friluftslivsvejledning vinterstid, 2010), når vi er i naturen om vinteren. Dette gælder i klatring om vinteren eksempelvis vejr, stensked, skred og kulde.

forventes, at alle der klatrer er medlem af NKF. Det specificeres ikke her, hvor stor en andel af medlemmerne, der klatrer is og jeg har heller ikke kunnet finde tal andre steder, men jeg formoder, på baggrund af min egen indsigt i miljøet, at det er en mindre andel. Horgen beskæftiger sig i sit studie primært med dødsulykker. Han fandt i alt elleve tilfælde af ulykker med døden til følge i forbindelse med isklating. Otte af disse blev defineret som skredulykker (2017, s. 50).

Jeg har også prøvet at finde nogle tal omkring ulykker som følge af skred. På Norsk klatreforbunds hjemmeside fandt jeg en liste over ulykker eller næsten-ulykker som følge af snesked eller isras. Her er der rapporteret 25 tilfælde siden 2000 (2017). Otte af disse indrapporteringer endte fatalt og to af ulykkerne havde to dødsfald hver. Indrapporteringer angående næsten ulykker kan være misvisende, da indrapporteringen ikke altid er fuldstændig, men da dødsfald registreres af politiet er disse som regel opgivet. Sammenlignet med Horgens studie er der dog mindst ét tilfælde, der ikke er med på NKFs liste over ulykker og næsten-ulykker. Jeg fandt et enkelt tilfælde, hvor der stod direkte i rapporten, at ingen i turfølget havde haft kammeratredningsudstyr med sig. (Brattlien K. , 2013). Rapporten på de resterende indrapporteringer er enten ikke-eksisterende eller omtaler ikke noget omkring dette. Flere steder står der, at der har været krævende og længerevarende eftersøgningsaktioner efter en skredulykke (Norges geotekniske institutt, 2017).

Det har været en udfordring at finde tidligere forskning omkring akkurat mit tema med isklatrere og risikovurderinger. Udover ovenstående studie fandt jeg et par studier omkring sikkerhed i skredterræn. Disse studier over, hvordan aktører agerer i skredterræn, inkluderer dog desværre sjældent klatrere.

Jeg fandt en undersøgelse fra Utah (Silverton, McIntosh, & Han, 2007) som studerede flere forskellige udøvere af vintersport over en sæson. De spurgte ind til skredkurser, samt om man medbragte sikkerhedsudstyr såsom sender/modtager, søgestang og spade, og om man var afsted med en makker. De havde spurgt 353 udøvere. Undersøgelsen viste, hvordan kundskaber og brug af sikkerhedsudstyr varierede mellem de forskellige grupper af udøvere, selvom de færdedes i samme skredfarlige terræn. Desuden har jeg fundet et studie fra Italien, som sammenligner udøvere, der går på henholdsvis ski og snesko (Brugger, et al., 2013). De undersøgte, hvilke forebyggende tiltag de to grupper gør brug af i skredterræn. Både mht. brug af sikkerhedsudstyr, viden og færdsel i grupper, udmærkede skiløberne sig som den gruppe, der mest aktivt brugte forebyggende midler. Samme

resultat kom man frem til i undersøgelsen fra Utah. Dette kan tegne et billede af et stort fokus på skredfare i skimiljøer, men mere manglende i andre former for aktivitet i skredfarligt terræn.

Jeg har desuden fundet eksempler på forskning, som undersøger, hvilke grupper af udøvere om vinteren, der udgør størstedelen af skredofre eller de forskellige gruppers adfærd og viden i henhold til skred. Ofte er klatrere dog ikke inkluderet i disse undersøgelser. Den eneste undersøgelse, jeg har kunnet finde, som inkluderer isklatrere, så på alle dødsfald i skred fra 1955-1999 i USA (Lee Shockley, Yaron, Charles, & Dale, 1999). Her udgjorde klatrere størstedelen af ofre med 25,5%, mens topptursskiløbere udgjorde 22,7%. Meget er dog sket over de seneste 18 år og feltet har gennemgået en enorm udvikling, denne undersøgelse kan dermed være forældet.

Ovenfor har jeg primært prøvet af finde nogle tal, samt ulykkesrapporter, som belæg for videre forskning på risikovurderinger i isklatring. Jeg fandt kun begrænset, tilgængelig information og ulykkesrapporter.

Samme begrænsede mængde af tidligere forskning, gør sig til dels gældende i mere sociologiske studier. Der er mange studier, som adresserer risikosport og hvorfor man opsøger risiko, eller hvilken rolle risiko spiller internt i et klatremiljø. Tommy Langseth og Øyvind Salvesen (2018) omtaler i deres studie af anerkendelse i klatring en række af disse. Det gælder både individualiserede undersøgelser, hvor man ser på bl.a. psykologiske processer, eksempelvis *high sensation seekers*. At nogle mennesker er mere disponerede til at opsøge risikofyldte aktiviteter. Der er studier som bunder i Csikszentmihalyis begreb om *Flow*; at følelsen af at være det helt rigtige sted mellem udfordring og færdigheder, er den eneste nødvendige forklaring. Desuden er der studier, som er mere samfundsmæssigt rettede og ser på om risikosport, klatring, er en måde at kompensere for manglende spænding i samfundet, eller om det er en måde at akkommodere samfundets krav om et spændende liv (Langseth & Salvesen, 2018). Selv er Langseth og Salvesen mere optagede af de sociale relationer i klatremiljøer og hvilken rolle risiko spiller i forholdet til anderkendelse. Når man taler med folk som klatrer om den risiko der tages, vil de ofte hurtigt remse en række forholdsregler op. Forholdsregler de tager for at minimere risikoen. De vil det på den måde, gøre det klart, at de ikke klatrer for risikoens skyld, men er i fuld kontrol (Langseth & Salvesen, 2018; Brymer, 2011; Laurendeau, 2006; Frühauf, Hardy, Pfoestl, Hoellen, & Kopp, 2017). Dette udsagn forstås forskelligt i forskellige studier. Langseth og Salvesen går lidt dybere og ser mere på handlingerne i

klatringen og finder, at det der giver anerkendelse, er de mere risikofyldte aktiviteter, men det må ikke blive dumdrigt. Det skal passe til færdighederne og man må være i stand til at vurdere risikoen.

I tillæg side fandt jeg to studier som søger at gøre op med ekstrem sportsfordommene (Brymer, 2011; Frühauf et al., 2017). Begge er kvalitative studier med udøvere af aktiviteter, som typisk kategoriseres som ekstrem sport. Studierne advokerer for at lytte til udøverne. I Begge studier udtaler udøvere, at det bestemt ikke er fordi, de søger risiko og de fordomme, de møder i forbindelse med deres sport. For dem er det bl.a. venskabet, naturoplevelser, udfordringer og det komplekse element at måtte mestre nogle færdigheder (Frühauf, et al., 2017).

Der er foretaget omfattende forskning i risikoelementet fra mange forskellige vinkler. Jeg vil derfor ikke gå yderligere ind i hvorvidt, klatrene søger risikoen i sig selv eller ikke, mit primære fokus er hvilke vurderinger, der gøres undervejs i klatring om vinteren. Spørgsmålet her er ikke "hvorfor klatre?" men "hvordan klatre?" Jeg ønsker i dette studie at belyse, hvorvidt klatrerens fortællinger om, hvordan de handler og tager beslutninger, stemmer overens med deres forholdsregler og vurderinger for minimering af risiko.

1.3 Problemstilling

For bedst at belyse dette tema har jeg valgt at bruge et kvalitativt studie, hvor jeg har interviewet ti is- og vinterklatrere fra henholdsvis Norge og Canada. Studiet er opstillet komparativt mellem det norske klatremiljø og det canadiske, omhandlende hvordan man håndterer risiko. Canada har en noget anden natur, end i Norge, det har derfor været nærliggende at tro, at en anden måde at være i naturen og håndtere den tilhørende risiko på vil gøre sig gældende.

Da det er svært at undersøge manglen på et fænomen, manglen på kundskab, måtte jeg undersøge, hvad der findes i stedet, og hvad der ligger forud for handling i forbindelse med klatring om vinteren. Jeg ønsker at finde ud af hvilke faktorer, aktørerne mener, spiller ind, når en klatrer skal foretage en risikovurdering i skredfarligt terræn. Derudover vil jeg se nærmere på, hvordan sikkerhedstænkningen, kommer til udtryk i to forskellige klatremiljøer. Dette har båret mig frem til følgende problemstilling og underspørgsmål:

Hvordan taler vinterklatrere om sikkerhed og risiko?

- Hvilke fortællinger om risikovurderinger spiller en rolle, når man skal klatre om vinteren?
- På hvilket grundlag fortæller vinterklatrere selv om deres handlen og beslutningstagen i uforudsete situationer?
- Hvilken rolle spiller skredfare i fortællingen om risikovurderinger?
- Er der en sammenhæng mellem risikotænkning, måden at tale om risiko på og det terræn, klatrere befinder sig i i henholdsvis Norge og Canada?

Ved at se på, hvordan klatrene taler om risiko og i forlængelse heraf, skred, kan jeg komme nærmere, hvilke vurderinger, der kommer til udtryk i klatremiljøerne i henholdsvis Canada og Norge. Hvordan klatrene taler om risiko, kan være normgivende for adfærden i de respektive miljøer og vil derfor være en vigtig del af studiet.

Skredfare er et emne jeg er særlig interesseret i at få belyst i denne sammenhæng, da det, som jeg har været inde på i løbet af dette kapitel, er noget jeg oplever som mangelfuldt i klatrenes bevidsthed. Jeg har dog valgt at udvide til et større billede af risikovurderinger, da manglen på bevidsthed om skred, kan være svært at undersøge. I det følgende vil jeg komme ind på, hvilke teorier jeg har valgt, for at svare fyldestgørende på disse spørgsmål.

2 Teori

For bedst at svare på problemstillingen, vil jeg gøre brug af følgende teorier, som alle bidrager til helheden i min analyse. Jeg har valgt at bruge disse teorier, da de belyser hver deres del af baggrunden for handling og fortælling i det sociale miljø. Der findes i sociologien mange svar på, hvordan visse føringer påvirker aktøren til, at handle på en særlig vis. Nick Crossley, som er den første teori, jeg kommer ind på, viser vha. bl.a. Merleau-Ponty og Bourdieu, hvordan den sociale aktør opfatter og handler i sociale situationer, hvordan man er påvirket af det miljø, man befinder sig i og er *situeret* i sin frihed (2001). Det sociale miljø er her særligt vigtigt og vil være en del af det videre projekt. Derefter vil jeg præsentere nogle af de begreber, som Nick Kahneman bruger i sin mere psykologiske tilgang til det rationelle individ, bl.a. *de to selver* (2011). Her er *fortællingen* mere i fokus, hvordan aktøren taler om tidligere erfaringer. Han viser, hvordan fortællingen bliver påvirket, når man bearbejder den oprindelige oplevelse og hvordan det også påvirker den måde, man reagerer på situationer i fremtiden. Til sidst vil jeg komme ind på nogle relevante elementer fra Luc Boltanski og Laurent Thévenots teori om *justification* (1991). Der er nogle tydelige logikker, som går igen blandt klatrerne i empirien og teorien om justification, kan trække disse logikker frem i forbindelse med problemstillingen. Her belyser teorien, hvordan aktøren kan vælge mellem særlige logikker i forhold til det publikum, man står overfor.

2.1 Situeret frihed

Som teori til at se på klatrernes sociale handlingsmønstre vil jeg bruge Nick Crossleys *The social body* (2001). Den beskriver, hvorfor man handler, som man gør i social praksis. Crossley skitserer både nogle af Merleau-Pontys og Bourdieus begreber og teorier og bruger dem til at styrke hinanden. Jeg vil komme ind på nogle af disse nedenfor. Der ligger et teoretisk og epistemologisk arbejde til grund for disse teorier, som jeg ikke har mulighed for at gå yderligere ind i her. Jeg vil derfor kort præsentere nogle hovedpointer, som har relevans for min problemstilling i henhold til aktørens handlinger og beslutningstagen. Hvordan aktøren agerer i et socialt miljø.

2.1.1 Merleau-Ponty

I fenomenologien og i Merleaus-Pontys teori er perception væsentlig for bedre at forstå, hvad der ligger til grund for nogle af de valg, som klatrerne tager, når de skal på tur (Crossley, 2001, s. 75). Det handler om at, det man ser, er knyttet til en handling eller situation og dermed afgørende for, hvordan man skal handle.

Perception though shaped by the specific perceptual schemes and habits, is equally a function of action and both the broader social competencies it entails and the 'interests' it gives rise to. Perception is never disinterested, but rather always shaped by the interests arising out of the stream of practical activity in which it takes shape (Crossley, 2001, s. 75).

Hvad man ser, afhænger af, hvad man ved. En klatrer ser kun faretegn, som er kendt som værende farlige via kompetence og viden, ellers ville de ikke registrere dem overhovedet. Snefygning over en rute er kun vigtig, fordi man har lært, at det er et varsel for skred, og det er kun vigtigt i situationen, fordi man skal bevæge sig ud, hvor faren er. Havde man set snefygning fra sin bil på vej til arbejde, ville man ikke have tænkt mere over det. Tordson tillægger også denne perception sanserne (2012, s. 56). Han er enig i, at man ser det, man har lært at se. Videre skitserer han, hvordan resten af tegnene skjuler sig for sanserne. De tegn lægger man ikke mærke til, før man har lært at bemærke dem, men når man har lært om dem, er de pludselig over det hele.

Perception og kontekst

Kontekst og kompetence er vigtige for handling (Crossley, 2001). Handling sker på et pre-refleksivt stadie i en symbiose mellem perception, kompetence og handling. Det kan derfor være let for mig som forsker at læse alle interviewene og konkludere, at der skulle være handlet på en anden måde, men jeg var ikke med klatrerens i den kontekst, hvor handlingen fandt sted. At klatre is er som aktivitet en konstruktion, som har visse symbolske objekter, eksempelvis frosne vandfald. De er meningsfulde i klatrekonteksten, da de henviser til handlingen at klatre på dem. Klatrerens agerer som om, det var det mest naturlige i verden at skulle op ad de frosne vandfald. Kontekstens *faktisitet* (Tordsson, 2012, s. 304), er dog, at der må være is, før man kan klatre. Jeg kommer nærmere ind på begrebet om *faktisitet* senere i kapitlet. Klatring er et socialt miljø, med tilhørende konstruktioner, der påvirker

aktøren til instinktivt at agere på en bestemt måde. Konstruktionen, kan dog ikke ses som et objekt i sig selv, men må ses i relationen mellem klatrerne og hvordan de opfatter en situation. Hvordan klatrernes perception er, afgør hvordan de agerer, men samtidig er det konstruktionen, som afgør deres perception. Miljøet er relationelt og der findes en vekselvirkning mellem aktørerne og konstruktionen. Når en klatrer først træder ind i et isklremiljø, vil denne have en perception af de isruter man ser, en forståelse af, at det ser farligt ud, eller spændende og tiltrækkende. Efterhånden som klatreren tilegner sig mere viden og socialiseres mere ind i miljøet, vil denne perception blive mere nuanceret og man vil lære at se efter andre, mere specifikke tegn. Det kan være, at isen ikke sidder fast på fjellet eller at isen har mange spændinger og derfor kan være svær at klatre på. Nu kan klatreren være med til at viderebringe den del, af dette nuancerede billede, der opfattes som vigtigst. Strukturen er kun til stede så længe, aktørerne agerer i henhold til den på lang sigt. Man tillægger sig vaner for, hvordan man handler i den særlige kontekst og tænker ikke videre over disse vaner på det pre-refleksive stadie, men de er afgørende for perceptionen. Når man skal gå fra det pre-refleksive og over til den refleksive aktør, spiller sproget og tanken en afgørende rolle.

Sprog og vaner

"Speech is the body of reflective thought, its 'flesh'" (Crossley, 2001, s. 80). Det er gennem sproget og tanken, at man ser den refleksive aktør. Aktøren går fra det prerefleksive stadie, til den reflekterede aktør gennem tanken, som er bundet i sproget. Man kan ikke skille tanken fra sproget, hvis ikke man har et ord for en tanke, bliver den diffus og uden for rækkevidde. Der må et ord på tanken for at den bliver bevidst. Disse tanker er en funktion af interaktionen mellem krop og miljø.

I may plan what to say but I can only do so in words and these words themselves cannot be planned. I cannot think or plan an act of speech without speaking and thus speech must be regarded, like perception as an originary, pre-reflective act which brings the subject and object of speech, the speaking subject into being (Crossley, 2001, s. 80)

I det at man kan tænke tanken med ord, før man handler, er man også i stand til at vurdere handlingen fra andre aktørers synspunkter og eventuelt ændre den. Effekten af sproget ses ud fra, hvordan man handler i en kontekst, i et socialt felt. "As for the meaning of the word, I learn to use it as I learn to use a tool, by seeing it used in the context of a certain situation" (Merleau-Ponty

(1962:403) i Crossley, 2001 s.81). Sproget ligger i, hvordan man lærer sig at bruge det, ved at andre bruger det, en måde at navigere i den sociale verden, en måde at begrebsliggøre en ellers ubegribelig mangfoldighed af øjeblikke.

The language of a society or social group, he notes, is an expression of the various emotional attitudes that its members have collectively adopted towards the world, the manner of living it that they have developed (Crossley, 2001, s. 81).

At lærer sig sproget er en måde at tilegne sig en plads i et socialt miljø. Hvordan man taler om ting, opstår i sammenhæng og i udvikling. Lige så snart man indtræder i et miljø, tillægger man sig vaner, som bl.a. inkorporeres gennem sproget. Man tager den nuværende form af sproget i klatrefeltet ind, med alle dets termer, logikker og sammenhænge og fører det videre. Sproget er på den måde konstituerende for den nuværende form af miljøet. Det man taler om, er det, der er vigtigt i et miljø. I klatresammenhænge bliver skred eller andre risici vigtige, idet at de er samtaleemner. Taler man ikke om skredfare, bliver det en lille del af risikovurderingerne. På den måde er sproget konstant foranderligt og aldrig fuldstændigt. Subjektet kommer til udtryk gennem handling, sprog og perception i kontekst. "Each thinks through the other and makes the other think. Every action is a reaction or response and is thus shaped by the action (of the other) which precedes it" (Crossley, 2001, s. 83). Det kan dog kun lade sig gøre hvis aktørerne har samme sproglige repertoire og dermed bevæger sig i samme sociale miljø.

Også Kahneman omtaler vigtigheden af sproget. Jeg kommer tilbage til flere af hans begreber senere i kapitlet. Her viser han lidt om hvordan sprog er essentielt, når man skal rette op på fejl eller mangler i adfærden. "A richer language is essential to the skill of constructive criticism. (...) The identification of judgement errors is a diagnostic task, which requires a precise vocabulary" (2011, s. 418). Han understreger her, hvor essentielt det er, at man taler højt og præcist i et miljø.

Typificering

Man lægger ikke mærke til vaner eller prerefleksive handlinger før, der er problemer (Crossley, 2001), hvor handlingen ikke passer til situationen, som når der er et trin mindre på trappen, end man troede. Man oplever en form for chok gennem kroppen, fordi foden ikke ender, hvor man troede. Disse sker når opfattelsen af en situation ikke har været tilstrækkelig, eller kun opfattet fra en side. Man opfatter

omgivelser ud fra indtryk og kontekst. Oftest passer perceptionen til situationen, men den kan være forkert, hvilket kan have farlige konsekvenser i forbindelse med klatring. Når jeg klatrer is, finder jeg en enorm tryghed i at have gode fødder. Jeg elsker at klatre ruter, der har formet sig med såkaldte 'svampe', som udgør perfekte fodplaceringer og masser af gode placeringer til økserne. Denne type rute tilsiger en særlig type klatring, men ændres situationen og en af svampene knækker af - det er sandsynligt, de er primært lavet af luft – vil jeg få et chok og pludselig blive bevidst om situationen, som er blevet en anden, og tilpasse min klatring til den nye situation. Husserl har i denne sammenhæng præsenteret begrebet om Typificering (Crossley, 2001, s. 129). Mennesker kan lide orden og for at forstå verden omkring os, deles den ind i kasser. Når man møder noget nyt i verden, placeres dette i en kasse med lignende typer. Det man har oplevet før, former perceptionen, og det, man oplever nu, vil forme ens fremtidige perception. "Today follows yesterday, and prepares for tomorrow because the past is always carried into the present by the body in the form of habitus" (Crossley, 2001, s. 129). Fordi oplevelsen placeres sammen med tidligere oplevelser, vil resultatet være en revidering af den tidligere perception. Dette vil komme til udtryk i den rette type af handling i nye situationer. Næste gang passer handlingen forhåbentligt bedre til situationen og man vil ikke opleve det samme chok gennem kroppen. Vanerne ændres kontinuerligt på baggrund af, hvad man har oplevet i sit liv og hvad man møder fremover. Det er også hvad Bourdieu har defineret som vores *habitus*, som er et vigtigt begreb i hans teori om social praksis. Habitus er også en vigtig hjørnesteen i Crossleys blik på den sociale aktør (Crossley, 2001).

2.1.2 Bourdieu

Den franske sociolog Bourdieus begrebsapparat er uddybende og ofte anvendt i dagens sociologi. I kombination med Merleau-Pontys fenomenologiske pointer, imødekommer man en del af den kritik, som ofte rettes mod Bourdieu og kan trække både de fenomenologiske og de sociologiske aspekter op på et højere niveau. Det er det fenomenologiske studie af vaner, som gør sig gældende her. Crossley gør det klart, at uanset hvordan det måtte forstås af andre teoretikere og hvilken sammenligning, der har været mellem Bourdieus teori om praksis og fenomenologien, er denne vej den bedste for at styrke Bourdieus teori i praksis (Crossley, 2001). Jeg vil komme nærmere ind på den

specifikke kritik og på hvordan Crossley løser det, senere i kapitlet. Først vil jeg præsentere begrebet om habitus, som er afgørende for at forstå, hvordan aktørerne *handler*.

Habitus

Samfundet består ikke bare af en række regler, som må følges for at man kan leve sammen. Individet er egoistisk og vil bøje og omgå regler for dets eget interesse. Men hvis alle handlede efter egen interesse, ville man ikke kunne leve sammen i et samfund (Crossley, 2001, s. 93). Der må være en anden styrende faktor, som afgør, hvordan man kan leve sammen. Dette er grundlaget for Bourdieus habitus begreb. "An agent's habitus is an active residue or sediment of their past experiences which functions within their present, shaping their perception, thought and action and thereby shaping social practice in a regular way" (Crossley, 2001, s. 93) Et individs habitus er en kulmination af hele ens fortid, sat sammen til retningslinjer for, hvordan man agerer i visse sociale sammenhænge. Ens habitus er aldrig færdigudviklet og vil altid være i forandring. Den består af kompetence, skemaer og viden. Det vigtige her er, at det foregår på det prerefleksive niveau, så man ikke kan bøje habitus til ens eget bedste, hvilket er tilfældet med andre typer af regler. Igen kommer sproget her til udtryk som en kropslig effekt af underbevidstheden. Tankerne og underbevidstheden kommer til udtryk gennem tale og den effekt samtalen og handlingerne har på omgivelserne. Gennem ens habitus bliver man disponeret til at agere på en særlig måde i forskellige kontekster, men ens ageren er også med til at skabe nye veje i en specifik kontekst. Her ses også den førnævnte vekselvirkning (Crossley, 2001, s. 93). Det er ens disponerede evner og viden, som er med til at forme nye veje med ny viden. Enhvers habitus er ens egen, men man samles ofte i grupper af ligesindede med lignende habitus. Disse grupper vil altid søge at differentiere sig fra andre grupper. Habitus er kun én del af Bourdieus teori i praksis, begreber som felt og kapital er også afgørende for handling.

Felt

Bourdies begreb om felt viser, hvordan der, i et felt findes et sæt af egne normer, logikker og handlingsmønstre. Aktørens *habitus* og *kapital*, samt det *felt*, dette gør sig gældende indenfor, er styrende for, hvordan aktøren handler. Vores handlinger hører til i et felt, i en kontekst. Når det handler om skred i et isklatrefelt, er det nødvendigt at se på, om skredtænkning er en del af de

iboende logikker og handlingsmønstre i feltet. Det er på baggrund af den enkeltes habitus med dertilhørende perception og disposition, at man er i stand til at genkende reglerne i spillet. Billedet af feltet, som værende et spil er en klassisk analogi, Bourdieu bruger, til at beskrive, hvordan aktørerne må spille spillet efter reglerne, men også hvordan disse regler er lagret i aktørens *habitus*. Der er et gensidigt forhold mellem feltet, som gennem praksis former vores habitus, og vores habitus som påvirker og reproducerer feltet.

Kapital

Bourdieu viser gennem begrebet *kapital*, hvordan særlige symboler har værdi og giver anerkendelse indenfor et *felt* og hvordan dette symbol er noget, aktørerne sigter efter; symbolsk kapital (Crossley, 2001, s. 97). Symbolet er i ethvert felt noget, som dets aktører i enighed ser som værende værdifuldt og dermed eftertragtet. Symbolet har en værdi i bytte med noget andet, i klatring vil det andet ofte være anerkendelse (Langseth & Salvesen, 2018). Det er en søgen efter dette objektiv, som får aktørerne til at følge normerne indenfor feltet. Den symbolske kapital indenfor et specifikt felt, vil ofte være særlig for netop det felt og ikke have en særlig værdi i andre kontekster. Det kan i klatring ofte være at man kan klatre hårde ruter, der giver symbolsk kapital. Opnår du en kapital indenfor et felt, kan aktøren få magt til at ændre strukturerne i feltet eller i den større sociale verden.

Kapital hænger tæt sammen med habitus, hvorvidt man er i stand til at samle kapital, afhænger derfor også af, hvad man har med sig fra tidligere i livet. Felter kan have en tendens til at reproducere sig i form af den værdi der gives til den symbolske kapital og da aktøren i form af det prerefleksive habitus, kan forveksles med et naturtalent (Crossley, 2001, s. 98).

Da klatring er en fysisk krævende aktivitet, er det her nærliggende at vise hvordan det kropslige har værdi i form af kapital. Shilling præsenterede i den forbindelse begrebet om *kropslig kapital* (Crossley, 2001, s. 107), en form for kapital, som kommer til udtryk gennem kroppen. "Agents create and mould their bodies in accordance with the fields in which they are involved and the demands of those specific fields" (Crossley, 2001, s. 107). I klatring vil dette gælde enten ved at være i god form og godt trænet, teknisk være i stand til at klatre udfordrende ruter eller særligt gennem smerte. Alle isklatrere kender følelsen af at have "pump" i armene og kolde fingre, så du ikke er sikker på, hvor meget længere du kan holde om økserne og om du har et nærtforestående uundgåeligt fald for dig. Men hvorfor blive ved at spille *spillet*? *Illusio* - Troen på at det har en værdi. Her ses endnu en cirkulær

bevægelse, illusionen er grunden til, at man bevæger sig op ad ruten, men også midlet til at komme igennem hele turen. I de sociale felter, kan der som udenforstående være et element, man ikke helt kan gribe fat i, hvorfor er spillet vigtigt for aktørene? Mens det indad i feltet giver god mening at spille spillets regler for at få lov til at være en del af det. Troen på og ønsket om at være med kalder Bourdieu *illusio* (Crossley, 2001, s. 103).

2.1.3 Crossley om Bourdieus huller

En kritik som, ifølge Crossley, ofte bliver fremlagt om Bourdieus *praksis teori* er, at den er deterministisk. Det skal siges, at Crossley ikke er enig i dette syn (2001, s. 115), men han foreslår dog en belysning af problematikken. En årsag til at kritikken hænger ved er, at Bourdieu fastholder en middelvej mellem determinisme og fri vilje, men han tilbyder ikke yderligere forklaring (Crossley, 2001, s. 116). Det er manglen på fokus på den generative aktør, som gør Bourdieu følsom overfor deterministisk kritik. Der er i hans teori stort fokus på habitus, det er dog ikke habitus, der handler, men aktøren. Yderligere fokus på aktører og deres vilkår for eksistens ville hjælpe. Bourdieu mener langt hen ad vejen, at vores adfærd er styret af vores dispositioner, kun en lille del er styret af aktive valg. Valget bør ikke være undtagelsen til reglen i vores hverdagsvirke.

Der ses også en 'hønen eller ægget' problematik. Det er vores habitus, der afgør vores handlinger, men habitus er en samling af handlinger, som gør, at man ved, hvordan man skal agere i et felt. Men hvordan skal man vide, hvordan man skal agere, når man bliver en del af feltet til at starte med? Kommer vanen eller handlingen først? Den sociale verden er ikke den perfekte cirkel, men en konstant masse i bevægelse. Vi kan improvisere, hvilket er med til at ændre verden. Der er noget andet og mere ved aktøren end habitus. Der findes noget genererende og dynamisk, som modificerer vanerne. Når handlinger kræver handlinger, genereres nye måder at gøre ting på, til overraskelse for felt og aktør, hvilket påvirker habitus i en ny retning (Crossley, 2001, s. 116). Hvis vi eksempelvis er på tur og bliver udsat for en situation, der kunne være endt med en ulykke; det blæser pludselig op til storm, vi er midt på ruten og har valgt en *fast and light* tilgang (Eng & Pelt, 2010), vi har intet ekstra udstyr med til at overleve ude i stormvejr. Vi kommer os dog op og hjem, men det kunne være gået

rigtig galt. En sådan situation vil ændre vores habitus og dermed vores perception, så vi handler anderledes næste gang.

2.1.4 Frihed og vaner

Ud fra det forudgående er det tydeligt, at menneskelig handling ikke opstår ud fra ydre omstændigheder, men at man er præget af vaner og oplevelser tidligere i livet. Ens habitus er den man er, men man præges desuden af ydre omstændigheder, når man møder dem. Man er altid i en situation og altid tvunget til at agere ud fra vores perception og erfaring. Der argumenteres ikke for en fuldstændig frihed, da dette ville resultere i ren tilfældighed. "Any meaningful conception of freedom necessitates a notion of choice (...). Freedom without choice would amount to random indeterminacy" (Crossley, 2001, s. 134). Man bliver nødt til at have valgmuligheder at vælge ud fra, men valgmuligheder har en undertekst af tilhørsforhold, af noget der allerede er til stede i verden. Hverken valgmuligheder eller frihed giver mening uden en form for intentionalitet eller retning at vælge ud fra. Husserl inkorporerede Brentanos begreb om *intentionalitet* i sit filosofiske arbejde (Husserl, 1997, s. 18). Bevidstheden er altid bevidst om noget, den har en retning, en intention. Når man taler om frihed kommer intentionen til udtryk idet, man bliver nødt til at gå fra en retning til en anden på en meningsfuld måde for, at man kan tale om frihed. Hverken valg eller frihed kan forstås som to uafhængige dele, men må forstås i sammenhæng og i kontekst. Rettetheden, hvilken vej man vælger at gå, sker ved hjælp af vores habitus. Det er vores ståsted i verden og grundlaget for at tage gode beslutninger, som er meningsfulde i den situation, vi står i. Vi kan derfor tale om en situeret frihed. Vores habitus gør os forudsigelige. Det er herudfra, at man kan finde mønstre og tendenser i aktørers handlinger og valg i den sociale verden. Vi er situerede men ikke determinerede (Crossley, 2001).

I en klatrekontekst er man præget af den måde, man normalt gør tingene på, den måde man taler om risiko og de vurderinger man gør eller ikke gør undervejs, men man er altid fri til selv at tænke og vælge andre veje. Man er dog kun i stand til selv at vælge, fordi man har en 'situerethed', et standpunkt at vælge ud fra. Situeretheden finder også sted i naturen. Satres begreb om *faktisiteten* (Tordsson, 2012, s. 304) kommer her til udtryk. De faktiske forhold, som man møder undervejs på en rute, er de samme uanset hvilke kundskaber, man besidder eller hvordan man vælger at handle i

situationen. "Naturen er slik den er og behandler alle likt" (Tordsson, 2012, s. 304). Men naturen laver ikke begrænsninger i faktisiteten. Det er valget i situationen, som begrænser eller giver muligheder. Betydningen og meningen i naturens iboende symboler afhænger af egne valg og tanker. "Det er fordi naturen stiller krav til oss at den har noe av verdi å gi" (Tordsson, 2012, s. 304).

Ovenfor har jeg skitseret en række begreber og teorier om, hvordan man som aktører handler ud fra vores habitus, perception og kundskaber i relation til en særlig kontekst, situation eller felt. En del af dette ligger dog på det prerefleksive plan. For at få fat i klatrenes risikovurderinger, må det foregå gennem tale og interviewet. De valg og handlinger, som klatrerne tager, når de er på tur, refleksive som prerefleksive, vil dermed blive fortalt retrospektivt i form af et narrativ. Crossley belyser i sin teori den sociale aktør i handling, i et socialt felt. Man får ikke fat i elementet omkring hvilke aspekter, der påvirker *narrativet*. Hos Merleau-Ponty og Bourdieu ser vi, hvordan habitus og vores perception påvirker vores handlinger og sproget i en social kontekst (Crossley, 2001), men de viser ikke meget til, hvad aktøren gør med *narrativet* når det internaliseres og kommer frem i et retrospektiv. Jeg vil derfor i tillæg til Crossley gerne gøre brug af nogle af Kahnemans pointer om, hvordan man taler om fænomener i en sammenhæng, og hvordan de kan være styrende for, hvad der opleves som vigtigt. Fortællingen, der kommer af en oplevelse eller et valg, vil ifølge Kahneman være præget af forskellige bearbejdnings af erfaringen, før det kommer frem som en fortælling (Kahneman, 2011). Det er nogle af disse bearbejdnings, som jeg vil komme ind på nedenfor.

2.2 Et psykologisk blik

I min analyse vil jeg bruge nogle af Daniel Kahnemans begreber om aktørers beslutningstagen og det oplevende og fortællende selv (2011). Vi kan ikke nødvendigvis forklare alt menneskelig handling med det sociale (Tordsson, 2012). Jeg mener derfor, at en psykologisk tilgang i tillæg kan give noget mere dybde, da min empiri er i form af fortællinger. Kahneman bygger sit psykologiske blik på teorien om *fast and slow thinking* (2011). Han deler vores handling i to systemer; system 1 *fast thinking* og system 2 *slow thinking*. Hvornår man er bedst tjent med den ene eller anden form for beslutningstagen er der, ifølge Kahneman, ingen signaler om. Jeg vil ikke yderligere gå ind i disse to systemer, selvom de

er det primære i Kahnemans tilgang, da det ikke umiddelbart er det, jeg er interesseret i, men jeg mener, at nogle af hans begreber og den mere psykologiske tilgang, belyser nogle aspekter, jeg mangler i de andre teorier, jeg har valgt. Særligt *de to selver* er af interesse. De er afgørende for den måde, man træffer beslutninger på og for, hvordan man husker og fortæller om dem efterfølgende

2.2.1 De to selver

Memories are all we get to keep from our experience of living, and the only perspective that we can adopt, as we think about our lives is therefore that of the remembering self (Kahneman, 2011, s. 381)

Hovedpointet i Kahnemans teori er, at han deler oplevelsen af verden op i to selver. Det oplevende selv, som er den der spørger om, hvordan man har det er lige nu, og det fortællende selv, som spørger, hvordan oplevelsen var overordnet set (2011, s. 381). Minderne om oplevelsen er alt man får fat i. At skelne mellem oplevelsen af og fortællingen om oplevelsen kan være vanskeligt. Det er dog kun det fortællende selv, man kan undersøge, da det er det, der kommer til udtryk i talen og sproget, gennem fortællingen. "I am my remembering self, and the experiencing self, who does my living is like a stranger to me" (Kahneman, 2011, s. 390). Det *erfarende selv*, som er den der oplever, kender man ikke til, fordi man ikke kan undersøge den. En oplevelse kan have været gennemgående god; en lækker solskinstur i godt selskab, hvor man har nydt turen og alt er godt. Så ender den dårligt; man ser en bunke skrald i den smukke natur. Nu er det skraldet, som vil være førende for mindet om turen, og man vil huske den som om, der lå skrald overalt og oplevelsen af den smukke natur er ødelagt, men oplevelsen er den samme, den har været og kan ikke ændres. Det var først helt i slutningen, der lå skrald, men alligevel overskygger det hele den første del af turen.

The experiencing self does not have a voice. The remembering self is sometimes wrong, but it is the one that keeps score and governs what we learn from living, and it is the one that makes decisions (Kahneman, 2011, s. 381).

Her kommer begrebet om *Experienced utility* ind. Vi baserer beslutninger på tidligere erfaringer, ikke nødvendigvis rationelle overvejelser. Disse tidligere erfaringer bygger som regel på to tommelfingerregler (Kahneman, 2011, s. 380):

- *Peak-end rule*: Mindet om en oplevelse er gennemsnittet af, i Kahnemanns eksempel, det værste øjeblik og slutningen. Sluttes en episode smertefuldt, vil den huskes smertefuldt, mens lå smerten tidligere i episoden og sluttes bedre, vil hele episoden huskes som mindre smertefuldt.
- *Duration neglect*: Varigheden af en smertefuld episode vil ikke have nogen effekt på mindet retrospektivt.

Jeg inkluderer disse her, da de også kan bruges på positive oplevelser og hvordan man husker dem. Man kan ikke altid være sikre på, at det fortællende selv tager de beslutninger, som er de bedste for en i lys af mest mulig glæde og mindst mulig smerte. Det fortællende selv vil drage konklusioner ud fra disse to begreber; højdepunktet og slutningen der tilsammen afgør fortællingen, ikke varigheden af oplevelsen.

2.2.2 Intuition

Et vigtigt element i mine respondenters vurderinger er deres "mavefornemmelse". Kahneman præsenterer definitionen på intuition udfra psykologen Simon Herberts studie (2011, s. 11), som værende hverken mere eller mindre end genkendelse og dertil en handling, som bygger på denne genkendelse. "The situation has provided a cue; the cue has given the expert access to information stored in memory, and the information provides the answer. Intuition is nothing more or nothing less than recognition" (Simon Herbert i Kahneman, 2011, s. 11). Videre forklarer Kahnemann, at en beslutning på baggrund af intuition ikke altid er knyttet til ekspertise. Ekspertisen kan byttes ud med følelser, hvis ikke man genkender situationen. Her ændres spørgsmålet om handling fra 'hvad kræver situationen' til det mere simple 'kan du lide situationen' og handler du herudfra.

Videre sætter Kahneman spørgsmål ved, hvornår man ved, om en intuitiv beslutning er taget på baggrund af ekspertise. Det er nemt at have tiltro til egne evner. Hvornår ved man, hvad man ikke ved? Det er det evige spørgsmål og det er her, at eksperterne, de som kender deres begrænsninger, skiller sig ud fra de andre, pseudo-eksperterne, dem der ikke ved, hvad de ikke ved (Kahneman, 2011).

Kahneman stiller to krav til, hvordan man kan tilegne sig evner; 1) at være i et miljø, som er regelmæssigt nok til at være forudsigeligt; 2) at være i dette forudsigelige miljø over en længere periode. Er disse to krav opfyldt, kan man have tillid til intuitionen.

It is wrong to blame anyone for failing to forecast accurately in an unpredictable world. However, it seems fair to blame professionals for believing they can succeed in an impossible task. Claims for correct intuitions in an unpredictable situation are self-delusional at best, sometimes worse. In the absence of valid cues, intuitive 'hits' are due either to luck or to lies. If you find this conclusion surprising, you still have a lingering belief that intuition is magic. Remember this rule: intuition cannot be trusted in the absence of stable regularities in the environment (Kahneman, 2011, s. 241).

Der findes miljøer, som ikke er regelmæssige og hvor aktøren lærer de forkerte sammenhænge mellem handlinger og konsekvens. I klatring gør begge dele sig gældende. Man har det tekniske element med selve klatringen og hvordan man håndterer sin krop i aktivitet ude om vinteren, men i tillæg har man også naturen som kan være uforudsigelig (Tordsson, 2012, s. 176). Ekspertise er en samling af evner, som afgør om man kan tage beslutninger på baggrund af ens intuition eller om intuitionen bunder i uregelmæssigheder. Det kan være svært at vide, om det er held eller en god beslutning, der gjorde, at man slap fra en episode i god behold.

2.2.3 WYSIATI – "What you see is all there is"

Kahnemann præsenterede dette akronym i forbindelse med aktørers konklusioner og fortællinger og særligt i forbindelse med en hurtig beslutningstagen (2011, s. 85). Det bunder i en differentiering mellem den viden der er tilgængelig i bevidstheden og den viden der ikke er tilgængelig. Man forsøger altid at få mening ud af en situation og handler herefter, men det er ikke altid man har særlig mange informationer at handle ud fra. Man må tage en beslutning på baggrund af den information, der er tilgængelig og får man sat en fortælling sammen, som giver mening, behøver man ikke at stille yderligere spørgsmål og være kritisk. Det fungerer og det accepteres, så længe der er en sammenhæng, man venter ikke nødvendigvis med at tage en beslutning til man har fået alt

information eller et bedre billede af situationen. Mængde og kvalitet af information spiller ingen væsentlig rolle. Dette knytter sig også til Kahnemanns kritiske blik på intuition (2011, s. 241). En indstilling der knytter sig til WYSIATI, vil ikke være optaget af, at der er ting, man ikke ved. Man vil reagere intuitivt ud fra "What You See Is All There Is" (Kahneman, 2011, s. 85). En intuitiv beslutning baseret på få oplysninger, som af aktøren, er konstrueret til en fortælling der giver mening, og tilsiger en fornuftig handling, vil ofte vække mere selvtillid omkring beslutningen. Har man derimod et større billede, mere information, kan en beslutning virke mere usikker, da informationen kan pege i forskellige retninger. Det kan eksempelvis være information om skredforhold; "Det er stabile forhold, det har ikke sneet i to uger". Her er det en forholdsvis let beslutning, vi kan godt bevæge os sikkert. Hvis informationen fortsatte med; "men der er et vedvarende svagt lag i nordvestvendte hæng", ville man begynde at tænke mere over, hvilken vej man skal vælge for at bevæge sig sikkert og beslutningen kan her være mere usikker. Selvtilliden omkring en beslutning afhænger af kvaliteten af den fortælling der ligger bag. Ikke nødvendigvis af hvor meget information vi har tilgængelig. Det kan føre til fejlagtige beslutninger, baseret på manglende information, hvor vi har gjort brug af lignende, men ikke præcise informationer, som har været tilgængelige. Det er disse Kahneman kalder availability heuristics (Kahneman, 2011, s. 130), som jeg kommer ind på herunder.

2.2.4 Availability heuristics

Når man bliver stillet et spørgsmål, eller må lave en vurdering, vil det det første, man tænker på, typisk være svaret, men svaret kan være misvisende, eksempelvis på baggrund af uforholdsmæssig megen opmærksomhed på et bestemt emne for nyligt. Man vil søge et hurtigt svar i hukommelsen og det første, der kommer frem, vil man tro på. Denne fejlmelding sker, hvis spørgsmålet er svært at svare på. Her vil man ændre ordlyden, så man søger et indtryk af emnet i stedet for det egentlige svar. Denne automatiske tilgang kan føre til fejlagtige svar (Kahneman, 2011, s. 130).

I forlængelse af disse *heuristikker* har McCammon (2004), i sine studier defineret seks fælder, som kan spille ind i beslutningsfasen ved skredulykker. Herunder er de fælder, der er relevante for studiet skitseret.

- *Familiarity*: Er man i et kendt område, kan man have en tendens til ikke at gøre så grundige vurderinger, som man ellers ville

- *Consistency*: Om man holder sig til målet eller om man er villig til at tage ny information med i beslutningsfasen
- *The expert halo*: I en gruppe vil der ofte blive defineret en leder, som værende den med mest kundskab, uanset om det er tilfældet eller ej

2.2.5 Risiko og teknologi

Jeg vil kort nævne nogle aspekter der omhandler, hvordan man tænker og håndterer risiko, hvilket Kahneman skitserer i sin bog (2011). Medierne spiller her en vigtig rolle. Man sætter risiko i forhold til, hvad man hører i medierne, men også hvad man ikke hører. I dette studie er det aktuelt i forhold til, hvordan skredulykker ofte relateres til det at stå på ski. Hvad man anser som risikabelt afhænger af, hvad man hører om et fænomen eller ikke hører. Desuden relateres risiko til følelser. Man vil ofte fremhæve fordele ved aktiviteter, som man synes om og nedspille ulemperne - risici - mens man ved ting, man ikke synes om, oftere vil fokusere på ulemperne. Dette sker i et forsøg på at strukturere verden.

The affect heuristic simplifies our lives by creating a world that is much tidier than reality. Good technologies have few costs in the imaginary world we inhabit, bad technologies have no benefits, and all decisions are easy. In the real world of course, we often face painful tradeoffs between benefits and costs (Kahneman, 2011, s. 140).

Man kan relatere dette til ekstrem sport. Hvis man ikke ser en mening med aktiviteten, er alt der overvejes, hvorfor de der udøver aktiviteterne, udsætter sig selv for den fare, den pågældende aktivitet involverer og hvor egoistisk det er. I ekstrem sporten associeres aktiviteten med risiko og død, fordi det er det eneste den udenforstående hører om, bortset fra når en ny rekord sættes eller noget nyt prøves, men dette vil kun forstærke individets syn på sporten som risikofyldt og udøveren som dumdrigtig.

Kun udøverne selv ser alle de fordele, som aktiviteten giver dem (Brymer, 2011).

Ovenfor er listet en masse begreber, som illustrerer, hvor vi som aktører laver fejl i vores beslutninger om, hvad der er bedst for os. Ved at belyse disse, kan man blive mere bevidst om, hvornår man bevæger sig et sted hen, hvor det er sandsynligt, at man vil begå fejl, og så derigennem tænke sig om

en ekstra gang. Disse situationer kalder Kahneman for *minefields* (2011, s. 417), situationer, der åbner for en masse fejlgreb, der ikke er til ens bedste. I klatresammenhænge, når intuitionen sætter ind, kan det ofte være i stressede situationer, og det er ikke her, man har lyst til at betvivle sin vurderingsevne, men det er her man må identificere mulige fejlgreb.

Det gik hurtigt op for mig at mange af de fortællinger, jeg fik fra respondenterne, byggede på de samme legitimeringer. Det kan *de to selver* til dels belyse sammen med de begreber fra Merleau-Ponty og Bourdieu, jeg har beskrevet ovenfor. Man får dog en bredere forståelse ved at bruge Boltanski og Thévenots teori om *justification* (1991) sammen med de to foregående teorier. Kahneman viser, hvordan fortællingen generelt vil blive påvirket, mens teorien om *justification* har definerede ordner med tilhørende specifikke elementer og logikker, som har værdi. Det er disse begreber, samt baggrundsviden og teorien om *justification*, som jeg vil præsentere nedenfor.

2.3 Justification

Det tog ikke mange interviews, før der tegnede sig en klar tendens i argumentationerne fra respondenterne. Et aspekt er en generel fordom mod risikofyldte aktiviteter i samfundet i dag, flere studier viser en kritik af aktører, som søger en risiko i kraft af deres hobby. Det er ofte de aktiviteter vi kender som ekstremsport (Brymer, 2011). Jeg vil med hjælp af teorien om justification se nærmere på, hvordan respondenterne legitimerer deres handlinger i isklating, som er en aktivitet, der åbenlyst bærer præg af risiko (Schöffl et al., 2010). Aktørerne, der gang på gang sætter sig i situationer, som involverer en øget risiko, må igen og igen forklare og forsvare, hvorfor de ikke er selvoptagede adrenalinjunkies. Det er tydeligt, hvordan de samme logikker går igen og hvor i samtalen aktørerne holder ryggen fri, før en eventuel kritik kan opstå, ved at bruge generaliserede legitimeringer, som typisk er accepteret (Boltanski & Thévenot, 1999).

2.3.1 Pragmatisk sociologi

Boltanski og Thévenot befinder sig indenfor den relativt nye gren i social forskning kaldet *pragmatisk sociologi* (Giulianotti & Langseth, 2016). Kendskabet til Boltanski og Thévenot har ikke været videre udbredt. De var elever af Bourdieu, indtil de ændrede retning, da de mener, at det sociale menneske står frit til selv at være kritisk (Haugeseth, 2015).

Modellen om *justification* gør op med en konstruktion, som reducerer al social relation til en magtkamp. I forlængelse heraf skal lægges den af og til deterministiske holdning, at man som aktør er socialt disponeret til at handle på en bestemt vis i alle situationer. Det er et af de kritikpunkter, som Bourdieu eksempelvis møder i hans teori (Crossley, 2001, s. 116). Ikke dermed sagt at magt ikke spiller en rolle i sociale relationer, men Boltanski og Thévenot ønsker at fremhæve, at retfærdighedssansen er noget andet og mere end magt (Thévenot & Boltanski, 2000). "people are equal with regard to their common belonging to humanity" (Boltanski & Thévenot, 1999). Aktøren er bevidst om, hvordan denne vælger at handle, i hverdagen, men ønsker man at blive accepteret, må man udtrykke sig på en måde, som andre i den sociale verden anerkender som *gyldig*. Der findes et såkaldt legitimitetsgrundlag (Haugeseth, 2015). Dette bygges op af historiske, kulturelle og sproglige føringer, men sigter altid mod 'the common good' (Andersen, 2017).

Moral sociology should be understood as the attempt to reinsert, in the analysis of the action of persons in society, the reasons for acting and moral exigencies that these persons give themselves, or want to give themselves, if not by way of 'ideals' (Som citeret i Boltanski, 2005, Blokker, 2011 s. 251).

Legitimitetsgrundlaget er ikke udtalt, men det er ikke ensbetydende med, at aktørerne i miljøet er uvidende om dets eksistens. Det er ikke en taget-for-givet-hed, men snarere at de pågældende aktører ikke føler sig nødsaget til at forklare deres handlinger med en højere mening (Thévenot & Boltanski, 2000, s. 211).

Der er langt mere og dyberegående teorier omkring pragmatisk sociologi. Jeg har dog ikke mulighed for at gå videre ind i det her. I stedet vil jeg fortsætte med relevante begreber fra Boltanski og Thévenots konkrete teori (Boltanski & Thévenot, 1991).

2.3.2 Kritiske situationer

Modellen tager udgangspunkt i kritik. Der opstår konstant situationer, hvor uenighed om, hvordan noget bør gøres eller hvordan det eksplicit plejer at fungere, kommer til udtryk. I situationer som disse må man prøve at finde en løsning på problemet, her må både den kritiserende part og den kritiserede gøre brug af argumenter for deres handlinger og prøve at forsvare sig med forskellige legitime argumenter, som på begge sider må være accepterede og indenfor den orden de bruger. (Boltanski & Thévenot, 1999, s. 360)

The main goal (..)was to provide an instrument with which to analyse operations persons perform when they resort to criticism, when they have to justify the criticisms they produced, when they justify themselves in the face of criticism or collaborate in the pursuit of a justified agreement (Thévenot & Boltanski, 2000, s. 208).

Argumentationen kan gå ud, over den enkelte kritisable situation, men må også være mere end sproglig holdbar, en person må være i stand til at argumentere udover situationen og udover mennesket og "rise to a level of generality", for at man kan nå til enighed (Thévenot & Boltanski, 2000, s. 213).

A criticism or a justification can be said to be legitimate in a concrete situation when the speaker can stand by it whatever the social characteristics of a newcomer may be. The effect of the legitimacy constraint is, therefore, to set in motion a process of generalization (Boltanski & Thévenot, 1999, s. 364).

I mit projekt kommer de kritiske situationer til udtryk gennem en generel kritik af risikofuld adfærd. Mine respondenter må konstant forsvare, hvorfor de er udøvere af en risikofuld sport og legitimere deres handlinger og vurderinger. Det skal ikke forstås sådan, at når en situation bliver farlig i klatreregime, er det en kritisk situation. I en sådan situation handler man fortsat i det *familiære regime* (Boltanski & Thévenot, 1999, s. 362), som jeg vil komme ind på nedenfor. I tillæg til den konstante kritik af risikosport gik mine respondenter også ind i en kritisk situation i interviewsituationen. Det er en situation, hvor man må forsvare sig udenfor det kendte regime og ender dermed i retfærdighedsregimet, hvor de kritiske situationer opstår.

2.3.3 Regime of justice

Boltanski og Thévenot har opdelt sansen for, hvad der sigter mod the *common good* (Thévenot & Boltanski, 2000, s. 211) ind i forskellige regimer. Normalt i dagligdagen og når man er ude og klatre, befinder man sig i *regime of familiarity* (Boltanski & Thévenot, 1999, s. 362). Det er det velkendte og det indebærer visse interne logikker, som en udefrakommende ikke er en del af. Når der opstår kritik udefra, er det *regime of justice*, sansen for ligestilling og retfærdighed, som kommer til udtryk. Her må man som tidligere nævnt være i stand til at tage sig ud af en situation og generalisere. Man må argumentere med princippet om lighed og til det bruge tidligere situationer eller objekter og fakta. Man må etablere et link mellem situationen og andre lignende situationer som værende ækvivalente og dermed kræve samme retfærdighed, men det må gøres udover ønsket om retfærdighed for personen selv. Man må i diskussionen sørge for at eliminere alle udefrakommende motiver og holde sig til de fælles retningslinjer, som situationen kræver. En vigtig del af ønsket om ligestilling er at kunne regne med ansvarlighed, når man diskuterer. At opnå retfærdighed i denne sammenhæng, handler om at opnå ligestilling. Uenighederne opstår ikke nødvendigvis som en refleksion af ulighed, men som et brud på en almen gældende objektiv regel.

2.3.4 Six common worlds

Boltanski og Thévenot kom i udgangspunktet op med seks forskellige ordner med hver deres type af argumenter. Det er *World of Inspiration, Domestic, Renown, Civic, Market* og *Industrial world*. Desuden blev der senere tilføjet *den grønne orden* og *den kommunikative orden*. De kom frem til at disse dækker gældende legitimeringer i de forskellige dagligdags situationer, men er åbne for at der kan findes flere (Boltanski & Thévenot, 1999, s. 369).² Jeg vil herunder kun nævne de, som er kommer til udtryk i min empiri.

- *The World of inspiration* (kreativitet)

Drives af et ønske om at skabe noget. Præges af fantasi, kreativitet, følelser og visioner. Den drives ikke af godkendelse udefra. Der er værdighed i at være selvstændig og unik og man accepterer en

---

² Se Bilag 5 for oversigt

risiko for at fejle i søgen efter kreativ succes. Inspiration er fundet i idéer, drømme, originalitet og myter. Disse sider ses ofte hos bl.a. børn eller kunstnere. Tests af inspirationen er eventyr, færdes på eller at gå nye veje. En trussel mod ordenen er rutine, at komme ned på jorden og en søgen efter udefrakommende godkendelse; penge (Giulianotti & Langseth, 2016).

- *The industrial World* (effektivitet)

En del af den økonomiske sfære måles i effektivitet og professionelle evner. Værdi er desuden knyttet til fremtidige planer og investeringer. Her er det eksperterne, der er vigtige. De må være effektive, produktive og operationelle. Objekter kan her være værktøj, metoder, planer, figurer og grafer. Relationer er harmoniske, funktionelle og standardiserede (Boltanski & Thèvenot, 1999). Testen sker gennem nye metoder eller projekter. En trussel her er teknologi, som kan erstatte menneskelig virksomhed (Giulianotti & Langseth, 2016).

I denne sammenhæng handler den industrielle verden primært om den ekspertise, som den repræsenterer. Her er det eksperter, værktøjer, figurer som skredvarsling eller videnskab om sne og professionelle udøvere indenfor feltet, der har værdi.

Det skal siges at Boltanski og Thèvenot gennem deres *Orders of Worth* ikke ønskede at gå ind og se på de små institutioner i samfundet, da de opfattede det som en begrænsning til et sæt af spilleregler i, hver enkel institution. Det er ikke aftalerne imellem, der er interessante, men hvilke tråde der trækkes på, når en kritik svares med et legitimt argument, som opfattes som noget generaliserbart. Derudover kan modellen ikke bruges i alle facetter af den sociale verden, da man ikke konstant er optagede af retfærdighed i alle dele af livet, eksempelvis ikke i det *familiære* (Blokker, 2011, s. 254). Det er dermed ikke altid muligt at rejse kritik, og rejses der kritik, er man som aktør ikke nødsaget til at svare herpå (Thèvenot & Boltanski, 2000). Derfor har jeg primært valgt at supplere, de foregående teorier, med denne teori i studiet af empirien. Jeg mener, det giver god mening at bruge teorien komparativt, da jeg på den måde bedre kan identificere de forskellige legitimitetsgrundlag i de to klatremiljøer.

Disse teorier skaber i samarbejde et solidt grundlag for mit videre arbejde med analysen. Jeg vil både kunne se på aktørernes perception og handlen i situationer, men også hvordan de fortæller om situationerne, hvad der trækkes frem eller udelades, og til sidst kan jeg se nærmere på, hvilke logikker, der går igen, når man skal forsvare sig. Selvom teorierne er forskellige og udgår fra forskellige traditioner, mener de alle sammen, at vi er frie individer, med et ansvar i vores handlinger og altid i den kontekst. I den forstand er en social situation afgørende for vores mulighed til at handle frit.

3 Metode

I dette afsnit vil jeg gennemgå de metodemæssige overvejelser, som jeg har gjort undervejs i projektet. Jeg vil først komme ind på det kvalitative forskningsinterview som metode og dets udførelse. Jeg vil her præsentere nogle af de analyseværktøjer, jeg gjorde brug af. Dernæst vil jeg kort komme ind på min analyse og mine overvejelser om min egen rolle som forsker i projektet. Desuden vil jeg lave et sammendrag af de mulige fejlkilder, jeg har haft undervejs i projektet og hvordan jeg har forsøgt at imødekomme dem. Afslutningsvis kommer jeg ind på nogle etiske betragtninger omkring projektet.

For at få de bedst mulige svar og bedst mulige resultater i min undersøgelse, er metodiske, samt teoretiske overvejelser både før og i processen vigtige. Jeg ville fra starten lave interviews med klatrere for at komme nærmere ind på deres egne overvejelser omkring, hvordan de handler i skredfarligt terræn. En nærliggende metode for bedst muligt at finde svar på min problemstilling, havde været deltagende observation, hvor jeg havde kunnet tage med klatrerne ud og se de konkrete vurderinger, der bliver gjort undervejs, men det passede dårligt ind i min tidsramme, da empiri ville skulle samles om vinteren og det havde været enten for tidligt eller for sent i processen. Da er interview det bedste og mest praktiske alternativ. I et interview kan jeg åbne op for en samtale med klatreren og lægge til rette for, at respondenterne kan få lov at komme frem med egne fortællinger om det, der er væsentligt for dem. Der kan umiddelbart være et tidsmæssigt aspekt, som kræver lidt overvejelser; interviewene blev udført i løbet af oktober, hvilket resulterede i at respondenterne måtte tænke tilbage til sidste sæson. Kun få af klatrerne havde været på is allerede i denne sæson. De fleste brugte erfaringer fra vinteren 17/18. Dette kan have haft en indflydelse på, hvordan respondenternes fortællinger har formet sig, men da jeg ikke er ude efter den egentlige oplevelse og som jeg tidligere var inde på med Kahnemans to selver (2011, s. 381), hvor erindringen altid vil være forskellig fra erfaringen, mener jeg ikke at tidsaspektet er af kritisk betydning her.

3.1 Interview

Jeg har valgt at bruge det semi-strukturerede interview, da dette giver mulighed for åbenhed og vinkler, som jeg ikke nødvendigvis selv havde tænkt på (Kvale & Brinkmann, 2015). Et semi-struktureret interview tager udgangspunkt i respondentens egne beskrivelser af et tema i deres liv. Det åbener for input fra respondentens side, men er dog fortsat begrænset til et særligt emne. Forud for interviewet havde jeg forberedt en interviewguide³, som hjalp mig til at få en god struktur og flow under interviewet. Heri havde jeg forberedt nogle forskningsspørgsmål, som jeg kunne tage udgangspunkt i, så jeg var sikker på at få svar på min problemstilling (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 164). Forskningsinterview som metode har ikke et sæt faste regler forbundet med udførelsen, men den klare hensigt er at frembringe kundskab. Kvale og Brinkmann kalder det at lave et veludført forskningsinterview for et "håndværk". (2015, s. 87) Jeg måtte gennem refleksioner og valg før interviewet, for at sikre den bedste interaktion under interviewet. Det er i samspillet mellem mig som forsker og interviewpersonen, at kundskaben opstår. I et interview er der altid forskeren og respondenten. Selvom man kalder det en samtale, vil der fortsat være en form for magtbalance, da det er forskeren, der spørger og respondenten, der svarer. Det er mig som forsker, der bestemmer hvilke temaer, der følges op på og hvilke der ikke gør. Denne magtbalance kan dog opleves ubehageligt for respondenten, som så kan holde information tilbage. Man må hele tiden tage højde for respondentens grænser og hvordan denne påvirkes af forskerens spørgsmål. Det er forskelligt for alle mennesker, hvor vores grænse går for, hvad vi synes bliver ubehageligt (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg ønsker ikke, at respondenten oplever et ubehag ved mine spørgsmål og som konsekvens heraf går i en forsvarsposition. For at imødekomme dette og fremme ærlige, personlige svar fra respondenten, må forskeren give lidt af sig selv også. "håndværket består i å kalibrere sosial afstand, uten å få intervjupersonen til å føle sig som et insekt under et mikroskop" (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg må vise en personlig forståelse for respondentens pointer og meninger, også i min videre fortolkning. Samtidig skal jeg holde en vis afstand for at få fat i empiri som er brugbart i min videre forskning. Det er her jeg skal have nok viden til at stille de rigtige spørgsmål og følge op på de tråde, som interviewpersonen præsenterer, så jeg opnår nuancerede, uddybende fortællinger fra hver enkelt respondent. Her gjaldt det om at vise interviewpersonen, at jeg både kundskabsmæssigt og

---

³ Se bilag 1

praktisk handlingsmæssigt var på bølgelængde, og at jeg kunne relatere til fortællingen som blev fortalt. Da vi ikke fysisk sad ansigt til ansigt under interviewene, forsøgte jeg at gøre brug af respondentens egne ord og termer, for på den måde at vise forståelse for fortællingen. I de senere interviews brugte jeg også egne oplevelser med et givet tema. J

3.2 Respondenter

Jeg har valgt at gøre brug af et komparativt studie ved at sammenligne klatrere fra to forskellige sociale miljøer. Jeg har ikke sat mig nogen forventninger om, hvorvidt jeg vil kunne afdække ligheder eller forskellige, men jeg ved, at terrænet i Canadian Rockies, sammenlignet med Norge, er større på visse punkter og dermed også må kræve andre former for risikovurderinger, særligt med hensyn til skred.

Jeg endte med at lave ti interviews, fem nordmænd og fem canadiere. De havde mellem et og 40 års erfaring med klatring om vinteren. Antal af respondenter blev sat i forholdet til arbejdsmængden, da flere interviews ville have givet for stort et materiale til at analysere i en masteropgave. De canadiske respondenter er alle fra området omkring Canadian Rockies, eller er interesserede i klatringen i det område, mens de norske respondenter er fra forskellige regioner i Norge.

Som udgangspunkt ville jeg gerne have kvinderne repræsenteret i undersøgelsen og gennem en fælles ven fik jeg fat i en enkelt kvinde, der bor i Norge, men som er fra Canada. Rent repræsentativt kan der argumenteres for, at flere kvinder i min undersøgelse ville være misvisende, da klatring typisk er et mandsdomineret miljø. Denne påstand bygger jeg på en undersøgelse fra England i 2008, hvor kun 19% af deltagerne var kvinder (Llewellyn, Sanchez, Asghar, & Jones, 2008). Min egen erfaring er, at vinterklatring har en endnu mindre andel af kvinder. Jeg har dog ikke kunnet finde tal til at understøtte denne påstand. På baggrund af de tal jeg har fundet, er jeg tilfreds med min enkelte kvindelige respondent. Hvordan denne fordeling af køn har påvirket mit resultat, er uvist, men i ulykkesstatistikken fra Norge for klatring som helhed har der siden 2000 været kraftigt

overrepræsentation af mænd (Horgen A. , 2017), hvilket også kan være med til at argumentere for, at flere kvindelige respondenter i denne undersøgelse ville kunne have givet et skævt resultat.

For at finde respondenter gjorde jeg brug af mit netværk og forhørte mig hos bekendte. Min primære kilde var dog brug af de sociale medier, særligt Facebook og forskellige grupper derinde, som kunne tænkes at have de medlemmer, jeg søgte. Dette gav hurtigt resultat og jeg fik mange henvendelser fra interesserede.

Jeg valgte ikke at sætte krav op til særlig kompetence andet end, at man færdes i skredfarligt terræn. På den baggrund åbnede jeg op for en lidt bredere vifte af fortællinger. Miljøet for denne type klatring på vinteren er ikke særlig stort, så med for stramme krav til respondenter var der en vis sandsynlighed for, at jeg ikke havde fundet tilstrækkeligt med personer til at kunne besvare min problemstilling.

3.2.1 En præsentation

Herunder følger en kort præsentation af respondenterne, som jeg interviewede i forbindelse med projektet.

Eric: 49 år, bor i Calgary, Canada. Startede som free skier, blev for ca 30 år siden introduceret til isklating i forbindelse med et skiophold i Schweiz. Har en del erfaring med skred i skiregi. Han flyttede siden fra østkysten til Calgary for at klatre mere is. Har i år et projekt om at klatre 50 ruter, fordi han fylder 50

Alex: Bor i Calgary, flyttede for 13 år siden fra østkysten, for at kunne klatre mere. Har klatret i 19 år nu. Startede som barn med at klatre i træer og på bygninger.

Sam: 24 år, har boet i Canmore i et år nu. Flyttede fra Østkysten sidste år for at bruge mere tid på isklating. Prøvede isklating første gang for to år siden og blev siden interesseret i aktiviteten.

Henry: Bor i Canmore. Han startede med at klatre for ca. 35 år siden på Universitet i Calgary og arbejdede sig siden frem mod at blive professionel guide. Herefter fortsatte han med operationer i bjergene med militæret og var sendt på nogle ekspeditioner med dem. Karrieren blev dog stoppet grundet en ulykke i 2000, hvor han brækkede bække ankler.

John: 26 år, er fra Brasil men har boet i Canada i 8 år. Startede med isklating, fordi han ønskede en aktivitet ude om vinteren, som ikke var at stå på ski og blev helt bidt af isen. Klatrer nu primært is.

Kristine: 30 år, kommer oprindeligt fra Canada. Flyttede siden til Norge. Prøvede isklating for første gang som 14-årig ellers først da hun flyttede til Calgary fordi der er kolde vintre og meget is.

Henning: 41 år, bor i Oslo, har klatret om vinteren i 10 år. Han kan godt lide at bruge naturen om vinteren, han står også på ski og går topturer, men vil helst klatre. Arbejder lidt som isklatinginstruktør og med anden klating.

Martin: 48 år, Bor i Ålesund. Startede med at klatre for 30 år siden i forbindelse med et militærkursus. Har siden været lidt i Himalaya og kan godt lide at klatre storvægsklating.

Andreas: 40 år, Er fra Hall. Isklating var det næste naturlige skridt med klating siden Norge har en lang og kold vinter. Har klatret is i 10 år. Lige nu går det meste overskud til at være frivillig i et klatreprojekt.

Marius: 51 år, Er fra Asker. Han har klatret i ca. 35 år og arbejder nu fuld tid med klating, hvor han holder kurser og er fjellkursleder og skredinstruktør. Startede med klatingen ved, at prøve sig lidt frem sammen med nogen venner og har klatret lige siden.

3.3 Interviewudførelse

Grundet store afstande til respondenterne både i Canada og i Norge, blev interviewene udført på videochat på henholdsvis Facebook og Skype, hvilket kan have haft en indflydelse på, hvordan kommunikationen har fungeret. Der har været en vis distance og vi har kun set hinandens ansigter, ikke haft den samme nærkontakt, som man ville have haft ansigt til ansigt. Dog mener jeg, at jeg havde god kontakt med interviewpersonerne under alle interviewene.

Før jeg udførte de egentlige interviews, lavede jeg to prøveinterviews med to bekendte, som er i det norske miljø for vinterklatring. De gav mig god feedback på interviewguiden, og ikke mindst blev lydoptager, samt hvordan interviewet fungerede over Skype, testet.

Som tidligere nævnt havde jeg til selve interviewet udarbejdet en interviewguide, som kunne hjælpe mig til at få de svar, som jeg skulle bruge. Interviewguiden blev bygget op, så respondenterne fik lov at svare fyldestgørende og med narrativer, som jeg særligt var ude efter. For at få narrativer som svar på mine spørgsmål, spurgte jeg ind til særlige hændelser eller oplevelser, som respondenterne kunne fortælle om. Eksempelvis blev respondenterne bedt om at sende mig et billede som viste deres mest mindeværdige klatretur, og jeg bad dem fortælle om den dag og hvad der var særligt ved den tur.

Jeg valgte at gøre brug af forskellige virkemidler, to billeder og en case⁴, i udførelsen af interviewet, som hjælp til at få yderligere fortællinger, oplevelser og synspunkter med ind i interviewet. Det ene billede var som sagt et, som respondenterne selv valgte. Det andet var et, jeg tog med i interviewet for at få nogle umiddelbare risikovurderinger og holdninger til en bestemt rute⁵. Til sidst hjalp casen til at fremprovokere en refleksion over respondenterne typiske handlinger og hvordan de fremover ville handle.

Brug af billeder og visuelle hjælpemidler kan udfylde nogle huller, som man har i sproget. I bogen *Narrativ forskning, tilgange og metoder* (Bo, Christensen, & Thomsen, 2016, s. 168), udfordres tilgangen til sociologisk forskning, når forskningen udelukkende foregår gennem sproget.

---

⁴ Se i interviewguide Bilag 1

⁵ Se Bilag 2 Billede

En præmis for tilværelsen er, at vi er kropsligt forankrede. Det er derfor naturligt at gøre brug af andre sanser i en interviewsituation. Her er det synssansen som gør sig gældende. Man prøver i forskning at få en dybere forståelse for den verden, vi befinder os i. Visuelle hjælpemidler findes både brugt i sociologien, antropologien og i etnografien. Et billede giver os et fælles udgangspunkt i interviewet og kan motivere respondenterne til at give en mere fyldestgørende fortælling. Visuel stimulering kan vække en dybere forståelse, skærpe hukommelsen hos interviewpersonen og hjælpe med at sætte ord på erfaringer. Der er selvsagt visse problematikker knyttet til brugen af billeder i forskning. Som det også gør sig gældende, når jeg stiller et spørgsmål, vil jeg uundgåeligt præge hvilke fortællinger, der kommer frem. Ved at jeg havde valgt et billede, fremmede jeg én specifik fortælling hos respondenterne, men samtidig havde jeg bedt dem tage et billede med, som repræsenterede deres egen fortælling, stadig om et særligt emne.

Ved to af interviewene blev mit billede og min case ikke benyttet, da det ville have været overflødig, interviewene foregik uden særlig styring. Alle fortalte dog om deres egne billeder. Én respondent havde ingen billeder ift. et personligt princip.

Desuden blev interviewguiden bygget op som et *Funnel-interview* (Kruuse, 2008), hvor de lettere spørgsmål er i starten af interviewet, eks. "Kan du fortælle mig lidt om, da du startede med vinterklatring?" og de lidt vanskeligere til sidst i interviewet, hvor interviewpersonen forhåbentligt føler sig bedre tilpas. For at styrke interviewpersonens trygge rammer prøvede jeg også at holde interviewet klientcentreret, bruge respondentens egne ord, til at uddybe fortællingerne (Kvale & Brinkmann, 2015). Det var ikke så svært, da terminologien i klatremiljøet er distinktiv og alment brugt, både på norsk og engelsk. Ved at bruge en ensartet terminologi er håbet, at kommunikationen styrkes, og forhåbentligt blev mine spørgsmål modtaget af respondenterne, så jeg fik et brugbart svar tilbage igen.

Ledende spørgsmål er altid en faldgrube, når man laver et interview, men de kan dog også bruges til at styrke respondenterens reliabilitet. Ved at være bevidst om, hvordan man bruger ledende spørgsmål eller ikke, kan man bedre se, hvordan personen svarer på spørgsmål, hvor der er et klart forventet svar, dvs. om interviewpersonen svarer, som det er socialt forventet, at man svarer, ud fra sociale normer, eller om der kommer et individuelt reflekteret svar eller fortælling (Kruuse, 2008).

Jeg afsluttede interviewene ved at spørge ind til respondentens oplevelse af problemstillingen og fik den vej nogle helt åbne og brugbare vinkler på temaet og vejen videre. Dette var for begge parter en behagelig afslutning på interviewene med en følelse af åbenhed og videre refleksion.

I gennem processen med at interviewe fandt jeg, at jeg i de senere interviews mere brugte egne oplevelser på et tema som eksempler, særligt et stykke inde i interviewet. Dette til dels for at skabe en forståelse hos respondenterne for hvilke erfaringer, jeg selv har på feltet, min praktiske kundskab, men også for at åbne op i interviewet for at tale om fejl og mangler i ens egne vurderinger. I min søgen efter respondenter og før interviewene var jeg åben i forholdet til tema, men jeg havde som udgangspunkt en plan om, at jeg ville holde mine fordomme og egne erfaringer med temaet for mig selv, da det var manglen på kundskab, jeg søgte hos respondenterne og at fremlægge dette åbenlyst kunne have frembragt en forsvarsmekanisme hos dem. Det viste sig hurtigt, at det at tale om fejl og mangler i vurderinger og fortællingerne frembragte en dybere fælles forståelse for vores handlinger og af den vej en mere åben samtale. Vi morer os gerne lidt over egen ungdommelig ”dumdristighed”.

Interviewene varede fra ca. 40 min. og op til 2 timer og 20 min. hos en enkelt respondent. Jeg fandt en forskel i fortællelyst hos canadierne og nordmændene. Canadierne havde generelt de længere interviews og kom med lange uddybende fortællinger. Jeg fandt, at jeg af og til faldt i en typisk fælde, hvad angår forskningsinterviews. Som det påtales af Kvale og Brinkmann, så er det at interviewe et håndværk og det kræver øvelse (2015, s. 87). Jeg lagde mærke til, at jeg havde en tendens til at fylde eventuelle tænkepauser ud lidt for hurtigt, men også at jeg ikke var i stand til at afbryde en ikke relevant beretning. Når det er sagt, så sad jeg med en oplevelse, efter hvert eneste interview af, at der var kommet gode perspektiver frem på temaet, så noget må være gjort rigtigt.

De af respondenterne, som var meget fortællelystne, kom omkring mange af mine emner fra interviewguiden i deres fortællinger, så det at høre efter deres fortælling, men samtidig følge med og vide hvad det næste spørgsmål skulle være for at komme omkring alt, var krævende.

3.4 Transkribering

Først og fremmest er der nogle sprogforskelle i mine interviews, både mellem dansk og norsk og mellem mit engelsk og de canadiske respondenters engelsk. For at holde reliabiliteten oppe og være transparent har jeg valgt at skrive så ordret som muligt, så min fortolkning, så langt det lader sig gøre, holder fortællingen så tæt som muligt på den oprindelige lydfil. Det kan ikke undgås, at jeg tolker mine data undervejs, også i transskriberingen, men ved at jeg her holder teksten så tæt som muligt op ad lydfilen, ville en anden forsker ved en gengivelse af transskriberingen, forhåbentlig få en tekst som ligger tæt op af min.

Jeg har valgt at tage øh-lyde og tænkepauser med, i transskriptionerne, da disse viser, hvornår respondenteren har et flow i sin historie. På den måde bliver det tydeligt, hvornår respondenteren er i gang med en sammenhængende fortælling. Desuden tager jeg alle småord og indskydelser med for tydeligt at se nærmere på fortællerens måde at søge verificering af sin historie.

3.5 Narrativer

Jeg vil starte dette afsnit med at klarlægge, at min narrative tilgang ikke skal ses som et primært fokusområde for min bearbejdning af materialet, men snarere et værktøj eller et hjælpemiddel til at komme nærmere respondentens egentlige handlinger og vurderinger i en situation. Gennem fortællingerne kan jeg afdække sider, som jeg ikke ville kunne, gennem direkte spørgsmål til handlinger og vurderinger. At bruge narrativer som en del af min metode kræver dog en dybere forklaring. Jeg vil i det følgende komme nærmere ind på nogle narrative begreber og tilgange til analyse af fortællingerne.

Vi drømmer i narrativet, dagdrømmer i narrativet, husker, forventer, håber, fortvivler, tror, tvivler, planlægger, reviderer, kritiserer, konstruerer, sladrer, lærer, hader og elsker ved hjælp af narrativet (Hardy (1968) i Gergen, 2002, s. 190)

Jeg har hele tiden ønsket at komme så nær klatrenes umiddelbare erfaringer og handlinger, som det kan lade sig gøre. Jeg ønsker at tegne et billede af et socialt miljø, som ligger tæt op ad den

virkelighed, respondenterne oplever. Narrativer eller fortællinger om erfaringer er en brugbar måde at komme tæt på, men de vil altid være begrænsede til det; fortællinger om noget der er sket. Det *levede liv*, eller det *erfarende selv*, som Kahneman kalder det (2011, s. 381), er kun muligt at nærme sig gennem sproget og fortællingen. "Adgangen til det levede liv, vil derfor være via det fortalte liv" (Bo et al., 2016, s. 20). Når man oplever noget, bliver erfaringen internaliseret i kroppen. Man finder mening og sorterer i indtryk, man sætter oplevelsen sammen med tidligere oplevelser og den bliver en del af livshistorien. Det er derfor umuligt for en forsker at få fat i oplevelsen, da den gennem sproget vil have gennemgået utallige bearbejdnings og indtryk i kroppen, inden den kommer frem i form af en fortælling. I sproget forsvinder kompleksiteten af den oprindelige erfaring, nogle elementer vil blive fremhævet og andre kommer i baggrunden. Det hele konstrueres så det giver mening i forholdet til den kontekst erfaringen skete i. Gennem narrative fortællinger kan jeg få fat i de historier, med de elementer som, efter erfaringen, er blevet bearbejdet og nu kommer ud som værende vigtige. Dertil kommer det at jeg som forsker modtager og fortolker fortællingen endnu en gang og dermed lægger et ekstra lag på i forhold til den oprindelige oplevelse.

Der er mange forståelser af, hvad der forbindes med narrativer. I denne sammenhæng vil jeg som udgangspunkt forstå begreberne narrativ, fortælling og historie som dækkende for samme indhold. Et narrativ forstås her som en længere talesekvens eller beretning i en kontekst, som er meningsfuld for både fortælleren og den der lytter (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 235). Det er en kontekst som indebærer særlige aktører i særlige situationer på særlige tidspunkter (Bo et al., 2016, s. 88). Fortællingen er ofte kendetegnet ved et årsag-virkningsforhold omkring et plot. En række hændelser kædes sammen i plottet og skaber mening i en kontekst i tid og rum, det være sig både interviewsituationen som kontekst, og den kontekst selve erfaringen skete i. Plottet styrer, hvad der er væsentligt og mindre væsentligt i fortællingen. Der findes en selektion af episoder i et liv, som afgør plottet i en fortælling. Plottet er dog også medskabende til meningsdannelsen i andre fortællinger. Plottet vil være et koncentrat af samspillet mellem fortælleren og den lyttende. Det vil ændre sig afhængigt af, hvem der lytter. De elementer fortælleren trækker frem i historier i et interview, kan være anderledes i en anden kontekst med en anden lyttende (Bo et al., 2016, s. 49). Videre i projektet vil jeg ikke beskæftige mig stort med at finde frem til et definitivt plot i fortællingerne, men hellere se på meningen med historierne i den kontekst, man er i.

En af grundene til at det er relevant for mig at bruge narrativer i min forskning er, at når man fortæller noget, som når man oplever noget, kædes det altid sammen med og bygger ovenpå tidligere oplevelser og fortællinger. Man starter aldrig helt fra begyndelsen. Her er det igen væsentligt, at jeg viser respondenterne, at vi har en fælles forståelse for temaet, et fælles udgangspunkt. Bo, Kristensen og Thomsen kalder dette for et kulturelt repertoire, som danner grundlag i fortællingerne (2016, s. 52). Det skal dog ikke forstås som, at alt på forhånd er givet.

Et analyseværktøj som jeg har gjort brug af for at belyse et mere socialt, procesorienteret perspektiv, er en performance analyse (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 256). I denne kommer man nærmere ind på de sociale omstændigheder, som lægger føringerne for fortællingen. En fortælling tilpasses dem, som lytter og den kontekst, man er i. Man performer eller laver oplevelserne om til forestillinger, som passer ind i det kulturelle publikum, der lytter. Her ses også på, hvordan fortælleren i historien interagerer med andre aktører, hvordan han placerer sig selv i forestillingen. Her får fortællingen mening i et procesorienteret perspektiv. Gennem fortællinger ændres virkelighedsforståelsen, i relationen konstrueres en fælles meningsverden (Järvinen & Mik-Meyer, 2017). Disse forestillinger vil jeg i løbet af studiet referere til som *kanoniske narrativer* (Bo et al., 2016, s. 224). Det er de etablerede fortællinger i det pågældende miljø og de legitimeringer og rationaliseringer, der bruges, når man skal gøre sig forståelige for et særligt publikum. De kanoniske narrativer, er udtryk for, hvordan vi skal leve vores liv, f.eks. prøve at holde os i live, når vi er ude at klatre. De kanoner som jeg kan definere i mit projekt, er dog begrænset den empiri jeg har fra de ti respondenter. I de kanoniske narrativer ligger der særlige føringer for, hvad der trækkes frem i fortællingerne og hvad der udelades, enten fordi der er en fælles kulturel forståelse for, hvad der helt præcist menes, et *kulturelt repertoire* (Bo et al., 2016, s. 52) eller fordi det er svært at legitimere ens handlinger i en socialt accepteret fortælling (Järvinen & Mik-Meyer, 2017). Jeg vil i min opgave gøre brug af begrebet *kanon* i et litteraturvidenskabeligt perspektiv (Andersen F., 1998), hvor man forstår en kanon som en række litterære værker, som er en del af kulturen. I denne sammenhæng ses de *kanoniske narrativer* ikke som en decideret måde at leve på, men som en række af etablerede fortællinger i en iskatrekultur. Denne konstruering af forestillingen er ikke noget helstøbt billede af, hvordan vi oplever verden. Den er fuld af uregelmæssigheder og modsætninger, som viser, hvor

komplekse fortællinger om den verden, vi lever i, er. Det er dem jeg gerne vil have frem. "There is a crack – a crack in everything, that's how the light gets in" (Bo et al., 2016, s. 54)

3.6 Analyse

Som jeg præsenterede ovenfor, skal den narrative tilgang og ønsket om at indhente fortællinger ses som et hjælpemiddel til at komme nærmere respondenternes vurderinger, da en ren narrativ tilgang kan have visse begrænsninger. Når man på den ene side søger at tvinge en helhed frem vha. historier, når man sidder i et interview - det er ikke naturligt at tale om alt på en gang – ender man med, på den anden side at fragmentere fortællingerne og placere dem ind i etablerede sociale rammer (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 254). Dog hjælper fortællingerne om bestemte oplevelser med at danne et grundlag at analysere ud fra. Jeg ville i en narrativ analyse ikke være i stand til at gå i dybden med data uden at fragmentere fortællingerne, hvilket ikke ville være retfærdigt overfor respondenternes oplevelser. Samtidig ville jeg i interviewene have plads til at komme med mere generaliserede spørgsmål, som var fremtidsorienterede. Den narrative analyse har nogle gode begreber; *performance analysen* (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 256) og de *kanoniske narrativer* (Bo et al., 2016, s. 224), som jeg har gjort brug af, da de viser, hvordan man placerer sig selv i et miljø. I tillæg har jeg valgt også at bruge andre værktøjer, så det er muligt for mig eksempelvis at komme ind på de uoverensstemmelser, der kan vise sig i de sociale miljøer, som klatrene befinder sig i. Dette kan gøres vha. og meningsfortætning (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 230). Det vil jeg komme nærmere ind på herunder. Her bevares helheden i fortællingen ikke, så der bevæger jeg mig bort fra det rent narrative. Til gengæld får jeg et overblik over, hvad respondenterne mener, og hvor det ikke hænger sammen.

Jeg har i analysen gjort brug af forskellige tilgange, noget som Kvale og Brinkmann kalder "*ad-hoc teknikker*" (2015, s. 264). Det indebærer, at man undervejs i analysen gør brug af fremgangsmåder, som giver mening på det tidspunkt i processen.

Et af de første trin i min analyse var at foretage en meningsfortætning (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 230) af mine interviews. Her fandt jeg meningen i respondenternes fortællinger, men gjorde det på en måde, så jeg bibeholdt dybden i den oprindelige fortælling. På denne måde fik jeg gennem en nærlæsning af interviewene et overblik over mine data. Jeg delte transskriberingerne ind i forskellige temaer, dels på baggrund af emner, som respondenterne selv bragte op, såsom "natur" og "kontrol", men også hvad de direkte havde svaret på de forskellige spørgsmål. For hvert tema skrev jeg kort og præcist noter ned til, hvad respondenterne kom frem til om emnet. Grundet stor variation i opstilling af temaerne, blev noterne sat forskelligt op. For visse temaer var der forskel på respondenternes fortællinger. Her skrev jeg ned for hver enkelt respondent, mens for andre temaer var der store ligheder. Ved disse skrev jeg ned for henholdsvis Norge og Canada. For svarene angående mit billede, lavede jeg et skema over, hvor mange gange visse forhold blev nævnt. Dette er sat ind senere i studiet.

Efter at have skaffet mig et overblik og struktureret mine data, redegjorde jeg for, hvordan det hele hang sammen. Videre herfra gjorde jeg mere brug af en teoretisk læsning (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 265), hvor jeg havde gjort mig klart hvilke teorier, jeg ville benytte mig af og derudfra vidste, hvad jeg så efter. Med teoretiske briller kan jeg for hver gang, jeg læser mit materiale, få en dybere forståelse for sammenhænge og komme frem til nye dimensioner. En problematik ved denne tilgang kan være et ensidigt resultat i sidste ende. At jeg kun finder det, jeg leder efter. Jeg har prøvet at imødekomme dette problem ved at have en relativ åbenhed i interviewet og i mine spørgsmål. På den måde vil de perspektiver jeg finder, eller ikke finder i svarene, være dem, der gør sig gældende i det sociale miljø, som jeg studerer. Derudover har jeg forsøgt at være bevidst om min egen forforståelse i projektet og min egen holdning til, at jeg mener, at der er et problem at undersøge.

3.7 Forskerrollen

En af mine fordele ved at forske i netop dette tema om vinterklatring er, at jeg selv er aktiv i miljøet, omend fortsat relativt ny, så jeg kender til måden at tale om tingene på, og de problematikker og overvejelser som gøres. Da jeg kun har klatret i Norge og ikke i Canada, har jeg en bedre forståelse

for eksempelvis stednavne i Norge, end jeg har haft med mine canadiske respondenter. Dette kan have givet mig forskellige svar, da samspillet med de norske respondenter muligvis kan have været mere flydende med vores fælles forståelse for de mest populære klatreområder i Norge. Den undring, som studiet udsprang fra, kan have påvirket mig til at være mere kritisk overfor respondenterne end de fortjener, men det er noget jeg har været opmærksom på undervejs.

Min praktiske viden og skredkundskaber, som jeg har fået gennem min bachelor i friluftsliv hos Universitetet i Sydøst-Norge, sætter mig i en position, hvor sikkerhedstænkning fylder meget for mig. Et fokus på at have store nok marginer, når jeg er på tur, er afgørende for mine sikkerhedsvurderinger. Det er svært for mig at sige, hvorvidt det er denne sikkerhedstænkning, som har fået mine øjne op for problematikken, eller min egen direkte erfaring fra isklatring, da jeg startede med isklatringen og uddannelsen ca. samtidig. Jeg har bemærket, at jeg tænker langt mere i konsekvenser, når jeg er ude i naturen, end jeg har gjort tidligere.

Interessen for det sociologiske perspektiv på, hvorfor vi gør, som vi gør, blev vækket i forbindelse med at skrive bacheloropgave og en ny viden om videnskabsfilosofi og teori. Min barnlige nysgerrighed fik, igennem teorien mulighed for noget substans og en baggrund at studere fænomener ud fra. Bacheloren spiller også en rolle i selve udførelsen af interviewene. Som jeg skrev tidligere, så er det for at kunne lave et godt interview afgørende med øvelse og at have udført interviews i praksis. Jeg udførte også semi-strukturerede interviews til min bachelor, men derudover har jeg ikke meget erfaring med forskningsinterviews fra tidligere. I forbindelse med min bacheloropgave lærte jeg de simple "do's and don'ts" i forholdet til, hvad der fungerer og ikke fungerer i interview og opgaveskrivning.

Et andet emne jeg har taget med i mine overvejelser i min analyse og i udførelsen af interviewene er, at jeg er kvinde og næsten alle mine respondenter er mænd. Det kan have haft en indflydelse på, hvordan de har svaret på mine spørgsmål, og måden de har fortalt deres respektive historier. Det er ikke noget jeg konkret har bemærket, men det er ikke desto mindre, et aspekt jeg må gøre mig bevidst i et mandsdomineret miljø.

Kvalitative studier står med en metodisk overvejelse omkring fortolkning og analysering undervejs i studiet. Man må tage stilling til, hvordan man vil håndtere den uundgåelige, løbende fortolkning. Det handler her, om hvilken epistemologisk overbevisning, man er del af. Som jeg tidligere var inde på, opstår kundskaben i interaktionen mellem forskeren og den interviewede. Fortællingen er rettet mod en særlig modtager, i dette studie er jeg modtager, og dette må tages med i forholdet til min rolle som forsker. I forskningsinterviewet finder man objektiviteten i det at forholde sig adækvat til fænomenet, som undersøges, i det at være transparent igennem hele processen (Kvale & Brinkmann, 2015). Et dilemma, som ofte dukker op i kvalitative studier, er ny kundskab undervejs. Skal man implementere ny kundskab i interviewene eller forske på de samme præmisser hele vejen igennem projektet. I dette tilfælde, hvor jeg laver en komparativ analyse af to grupper, er det ofte problematisk at bruge ny kundskab undervejs, men da jeg analyserer de to grupper parallelt, vil jeg kunne gøre brug af ny kundskab på begge grupper og dermed fortsat bibeholde validiteten i undersøgelsen og i tillæg skabe flere nuancer og belyse kompleksiteten indenfor temaet. Jeg ser ny kundskab som en styrke i, at min analyse og fortolkning af stoffet her, kan blive brugt til at opnå en bedre forståelse, hellere end at skulle modarbejde denne præmis.

3.8 Fejlkilder

Ethvert forskningsprojekt, må løbende tage stilling til, hvordan specifikke valg kan påvirke resultatet og om man får svar på det, man har sat sig for at undersøge.

I det følgende vil jeg sammenfatte de steder i mit projekt, som jeg har reflekteret over undervejs i dette kapitel og som må give grund til at overveje, hvordan de påvirker udfaldet af projektet.

Når man taler om kvalitet af forskning er det særligt to begreber, der gør sig gældende. Det ene er *validitet*, hvorvidt mine metodiske valg undersøger det, jeg ønsker svar på. Her har jeg forsøgt hele vejen igennem projektet at vende tilbage til den oprindelige problemstilling for at sikre mig, at jeg fortsat er på vej i den rigtige retning. Det andet er *reliabiliteten*. Dette indebærer indsamling og behandling af data, og hvorvidt projektet kan efterprøves, om en anden forsker vil få et lignende udfald (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 275). Her kan kvalitativ forskning have udfordringer, da mine data er tidsmæssigt- og relationelt bestemt. Mine respondenter kan sandsynligvis komme med andre

svar på spørgsmålene, hvis de blev stillet af en anden forsker på et andet tidspunkt. For at imødekomme dette har jeg forsøgt at være så transparent i min fremgangsmåde, som muligt, så andre forskere i teorien vil kunne følge med i processen.

Udover disse overordnede tiltag for at holde kvaliteten på projektet oppe, har jeg gjort mig en række konkrete overvejelser undervejs. Først og fremmest er gruppen af respondenter relativ lille. Dermed er det svært at sige noget generelt om hvilken "sandhed", der gør sig gældende for emnet om risikovurderinger i isklating. Det har aldrig været min mening at skulle komme frem til noget endegyldigt. Jeg ønsker alene at få sat et fokus på et element i isklating, jeg oplever som mangelfuldt.

I forholdet til selve fremgangsmåden, var der problematikken med tidspunktet for interviewene, som var længe efter seneste isklatesæson for de norske respondenter, mens op til flere af respondenterne fra Canada havde været ude på sæsonens første turer. Jeg har dog ikke kunnet identificere nogle konkrete steder, hvor dette udspillede sig som et problem, men det kræver fortsat omtanke.

Det næste var at interviewene, grundet afstande, måtte foregå over Skype, hvilket kan have resulteret i en manglende følelse af tryghed fra respondenternes side og deraf bevirket mangelfulde svar. Jeg oplevede ikke dette som noget problem, idet samtalerne virkede afslappede og med en fælles forståelse for situationen.

Videre havde jeg mange overvejelser omkring min interviewguide og brug af visuelle virkemidler i interviewene. Dette vil jeg ikke komme nærmere ind på her, da jeg tidligere i kapitlet har uddybet mine overvejelser, men disse valg har ikke desto mindre haft indflydelse på, om jeg fik de svar, jeg skulle bruge til at belyse problemstillingen.

Efterfølgende ser jeg, at der er forskel i længden på mine interviews, fra 40 min. op til 2 timer og 20 min. Det har betydning for mine tilgængelige data, og der er nogle temaer, hvor jeg i de kortere interviews har begrænset med data til at belyse et givet emne. Dette er en svaghed, men havde jeg presset mere på for mere uddybende svar, kan svarene have været ugyldige alligevel, da man kan argumentere for, at de ikke ville være udtryk for respondentens egne synspunkter. Ser man på studiets helhed, oplever jeg ikke, at denne forskel har haft en større effekt.

Til sidst vil jeg adressere min udvikling under interviewene. Jeg lavede interviewene og transskriberingerne i løbet af en måned og jeg mærkede tydeligt, hvordan jeg selv blev mere komfortabel i løbet af den tid. Dette kom til udtryk ved, at jeg i de senere interviews selv fortalte flere

historier fra egne erfaringer. Jeg ser dog på dette som en styrke i min interviewteknik og oplever det ikke som en mangel i de første interviews.

3.9 Etik

Ved ethvert forskningsprojekt må man spørge sig selv, om man gør mere skade end gavn ved at udføre projektet. Jeg mener som tidligere nævnt, at dette projekt er vigtigt, fordi det er en del af et lille miljø, som jeg mener, man må kaste et nærmere lys over og det første skridt på vejen i den forbindelse er at tale højt om de vurderinger, man gør eller ikke gør i regi af vinterklatringen.

En af de første punkter var at få godkendt projektet gennem NSD. Dette er i udgangspunktet ikke et projekt med følsomme informationer eller andre private oplysninger, som kræver et særligt etisk hensyn. Dog må jeg som forsker leve op til mit ansvar overfor respondenterne og den tillid, de viser mig i deres deltagelse i projektet. Deltagelse i projektet var helt frivilligt og jeg har været helt åben omkring mine hensigter undervejs. Desuden er målgruppen ofte ressourcestærke individer, som kan vælge at sige fra og på et hvilket som helst tidspunkt trække deres samtykke til projektet tilbage. Alle respondenter modtog et skriftligt samtykkebrev, med uddybende information om tema og hensigt med projektet, som alle underskrev før deltagelse.

Jeg har anonymiseret alle respondenter og givet dem et andet navn og ændret andre faktorer, som de ville kunne genkendes ud fra. Det kan dog ikke udelukkes, at udefrakommende, som har stort kendskab til en fortælling, kan genkende den, til trods for mine ændringer. Desuden har jeg valgt, at de personlige billeder, som klatrene viste mig, ikke er en del af datamængden af hensyn til deres anonymitet, men også fordi det er fortællingen om billedet og ikke billedet i sig selv, som jeg skal analysere.

4 En teoretisk belysning

Ingen ønsker at skade sig. Det er den almengyldige præmis, ifølge respondenterne, når man snakker risiko og sikkerhed.

Men om det er risikoen i seg selv? Nei det... nei jeg vet ikke der må jeg gå til en psykolog tror jeg og finne ut av det. Men jeg har jo ikke lyst, det er ingen som har lyst. Det er ingen som har lyst og død (Henning).

Målet er, for klatrerne, at få lov til at klatre is uden at dø. Jeg vil i dette kapitel komme ind på, hvordan handlinger og vurderinger spejler dette mål i de klatremiljøer, der findes i henholdsvis Canada og Norge. Afsnittet er bygget op af de forskellige temaer, som er vigtige i klatrernes risikovurderinger. I henhold til problemstillingen gør temaerne sig gældende ved, hvordan man taler om risiko i isklatremiljøer, og hvilke aspekter, der er vigtige, når man ønsker at holde sig i live. Jeg har delt temaerne ind, så de passer i forhold til mine delspørgsmål. De forskellige teoretiske perspektiver vil komme til udtryk kontinuerligt i hele kapitlet. Det komparative delspørgsmål angående norske og canadiske klatrere vil være gennemgående hele vejen igennem og ikke have et eget afsnit. Nogle steder vil der være afsnit for hvert af de to miljøer.

Først kommer der nogle afsnit om interessen for isklatring. Jeg har valgt at tage dette med, da jeg mener det er et vigtigt element, selvom det ikke direkte svarer på min problemstilling, når man skal danne sig et billede af klatrenes ståsted og opnå en bedre forståelse for miljøet. Derefter vil jeg komme nærmere ind på, hvad der er optimale forhold på en klatrerute, og dernæst vigtige tiltag klatrerne gør for at forebygge ulykker, henholdsvis gennem forberedelse og et ønske om at bevare kontrollen. Herefter vil jeg gå mere ind i hvilke tanker, klatrerne gør sig om de risici, de løber, når de klatrer is, hvordan man kan håndtere dem og minimere dem. Derfra vil den resterende del af kapitlet primært handle om skred og hvordan man taler om skred i klatremiljøerne. Dette underbygges med eksempler på tanker om skredudstyr og sammenligninger med skimiljøet. Til sidst i kapitlet vil jeg belyse nogle af de problemstillinger, respondenterne selv berørte og hvordan problemerne eventuelt kan løses.

4.1 Fortællinger om det vigtige i isklatring

4.1.1 "I like rock climbing. I love ice climbing"⁶

I dette afsnit vil jeg skitsere, hvad der grundlæggende er vigtigt for klatrerne og hvorfor de klatrer is. Jeg tager dette med for at få en bedre forståelse for baggrunden for de vurderinger, som klatrerne gør sig i forbindelse med isklatring og den interesse de har i at være en del af et miljø, som indebærer en risikofuld aktivitet.

Jeg startede alle mine interviews med at spørge ind til, hvordan klatrerne huskede deres første isklatretur, indtrykkene er listet op herunder. Som det kan ses, er svarende entydige.

- "First kind of memory of winter climbing is the fitness and how much work it is, just to get to the climbs" (Henry).
- "Ice climbing is very very hard. (...) I could barely get a meter off the ground it was horrible" (John).
- "When we go out, it's really a perfect day and a more enjoyable experience because it is more unique" (Sam).
- "At the end of the climbing session your arms are aching, your fingers are aching but it's kind of a good ache, you know it's a good feeling" (Alex).
- "We used to climb with big mittens and how hard it was to tie knots and how hard it was to try to do anything" (Eric).
- "Kanskje at det ikke var så artig, mens vi var på tur, men så når vi kommer hjem igjen, da var det en artig tur eller en fin tur" (Kristine).
- "Det var kjempe kult og selvfølgelig kjempe farlig" (Martin).
- "Egentlig bare kaldt og vått og ikke så kjekt" (Andreas).
- "Nå prater vi om 40 år tilbake i tid, men jeg kan fortsatt huske at det var kaldt og jævlig" (Marius).
- "Hva skal jeg si det er veldig, kanskje et veldig fokus på og ta vare på alt på kroppen, ja altså på det fysiske" (Henning).

Generelt er det kaldt, vådt og hårdt at klatre is, men når man kommer hjem og har fået et varmt bad, opleves det også somsejt. Når man får oplevelsen lidt på afstand, er man klar til at gentage den dårlige oplevelse. Her har Marius et godt eksempel fra, da han stod på toppen af en isrute og ikke kunne klippe sig ind i ankeret:

Der stod jeg bare og gråt og prøvde og få liv i fingrene mine for å greie og klippe inn på topptaufestet, så der er du litt redd og. For du skjønner jo at det her, det kommer ikke

---

⁶ (Alex)

til å gå bra, hvis jeg ikke greier og få klippet inn det her tauet nå. (...) Det var jo bare å få liv i fingrene (...) Men det er det som er det fascinerende med vinterklatring. Det vil jeg påstå at du gjør dumme ting om og om igjen. Du vet jo det at nå til vinteren så kommer du til og være iskald på fingrene der og. Men du drar og klatrer for det, for det er drittkult ikke sant.

Aktørerne har opplevelser af at have det ubehageligt, men alligevel er de klar til at gentage successen igen en anden gang. Det er ubehaget, som oppleves undervejs og det at klare sig igennem, som gjør, at klatringen er alle strabadserne værd. Her kan man tale om, at der er en *Illusio* i feltet (Crossley, 2001, s. 103), som er årsag til, at man begiver sig ud på en kold og blæsende dag for at klatre, men når man er der, er det også det, der får en igennem. Der er et ubegribeligt element, som en der står udenfor miljøet ikke kan sætte sig ind i og klatrene kan ikke sætte ord på det, men de har en følelse af, at de vil gøre alt for, at få lov til at stå i samme situation igen. Det er som Kahneman forklarer, at man ikke altid kan stole på, at det fortællende selv tager den bedste, rent fysiske, beslutning for en (2011, s. 380). Når man fortæller en historie, vil den have gennemgået en del ændringer i kroppen før den kommer ud gennem det fortællende selv. At fingrene er helt stive af kulde, er et tegn kroppen giver, når den er for kold (Fauske & Bruland, 2012), men fordi oplevelsen her sluttet med, at Marius fik gang i fingrene igen, at han fik klippet sig ind i ankeret og dermed igen fik kontrol over situationen, husker han situationen som den endte, nemlig positivt. Det har afgørende betydning når han fortæller om oplevelsen. Det er et eksempel på *peak-end* reglen, hvor den overordnede erfaring bliver kogt ned til et gennemsnit af der, hvor oplevelsen peakede og endte og dermed vil have indvirkning på fremtidige fortællinger (Kahneman, 2011, s. 380). Marius ved, han vil komme i samme situation igen, men han vil gerne fortsætte alligevel. Det er ikke kun Marius, som synes isklating er fedt. Der var en klar konsensus om, hvad der gjør isklating så appellerende. Her fortæller Henning:

Du må overleve, selv om du bare klatrer en dag eller to dager, så er det mye mere styr⁷. Mere klær, du må sjekke værmeldinga, du må bry deg om skred. (...) Ja det er mye mer komplisert å klatre på vinteren enn på sommeren. Det gjør også at det er færre som gjør det og så føler du, der er det liksom litt kulere og faktisk klare det da, når du må jobbe litt hardere for det.

Det der vægtlægges er, at isklating er mere komplekst og krevende end almindelig klatring. Der er flere aspekter, som man må tage sig af, når man klatrer; ruterne er foranderlige, kroppens behov må

---

⁷ Mere styr end almindelig fjellklatring

tilfredsstilles og det mentale game er for flere af klatrerne specielt interessant at arbejde med. Man må tage sig af disse basale behov og forberedelser, før man kan starte med aktiviteten og også under selve klatringen. Konsekvensen er større, hvis man begår fejl. Så vurderingen må være derefter. Flere forklarede også, at klatringen er særligt tiltrækkende, fordi der er få, som gør det. Når respondenterne har fokus på, at der er få, som klatrer is, viser det, hvordan klatrerne som felt prøver at distancere sig fra de andre, dem der ikke klatrer is (Crossley, 2001, s. 95). respondenterne vil gerne vise, at man er noget andet og mere end resten af verden. Det er et eksempel på den *symbolske kapital*, et element i feltet, som tillægges en værdi (Crossley, 2001, s. 97). I isklating er det værdifuldt at gøre noget som ikke alle kan, at kunne være alene ude om vinteren, væk fra masserne i skicentrene. Jo mere isoleret klatrerne oplever det, eller føler sig, jo større værdi har turen, både for klatrerens selv, men også i form af den anerkendelse som opnås fra andre klatrere. Her fortæller John om, hvordan det er når man kommer frem et sted ingen har været i lang tid og kan se at ruten kan klatres:

You can really see this waterfall and the canyon it's like no one has been there for years. Like there's no evidence of anyone climbing there for years and we thought it to be incredible to touch and to climb pretty much virgin ice it's hard it's incredibly hard but it's amazing it's just super beautiful and super isolated and you know if something goes wrong, you are screwed so. That was pretty amazing

Det ses hvordan rutens isolation er vigtig for fortællingen. John distancerer sig fra ikke-klatrerne men også fra andre klatrere, som ikke har været på dette sted. Distinktionen er vigtig, følelsen af, at man sammen med sin makker gør noget, som ingen andre har gjort.

Selvom sikkerhed ikke har været et stort tema i dette afsnit, John bringer det kort op herover, viser det en tydelig tendens til, hvordan man taler om isklating. Senere i kapitlet vil jeg komme ind på, hvordan sikkerhed kontinuerligt kræver en del færdigheder og vurderinger på en tur. Først vil jeg dog skitsere, hvordan klatrerne beskriver de, for dem, "perfekte forhold" at klatre i og den bedst tænkelige rute, en rute som giver de bedste vilkår for en god og sikker dag ude "på isen".

4.1.2 Den gode rute

Et billede af, hvad klatrerne mener, er den ideelle rute, vil i tillæg til det tidligere afsnit give en bedre forståelse for de valg og vurderinger, der ligger til grund for klatrernes fortællinger. Det viser noget om hvilke sikkerhedsmæssige aspekter, der gør en rute ideel. De elementer, der bliver præsenteret af respondenterne herunder, er alle enkelte dele, der trækkes frem af en større helhed. Det er elementer, der tager udgangspunkt i nylige fortællinger, som fylder meget for respondenterne og som er førende for, hvad der for den enkelte var vigtigt på det tidspunkt. Da det er et gennemsnit af, hvad alle svarede, kan man tale om en generel opfattelse af hvad, der er vigtigt. De karakteristiske træk ved en god rute er mere eller mindre ens hos de canadiske og norske klatrere. "Eventyret" er vigtigt hos flere af klatrerne. Det er hele turen, der er vigtig. Man kan ende med såkaldte "taking the gear for a walk days", hvor man ikke fik klatret og på en god tur, opleves det som okay. Villigheden til at fejle i ønsket om et eventyr er en af logikkerne hos den *inspirerende orden* (Boltanski & Thévenot, 1991, s. 159). Det er ikke toppen af en rute, som er det afgørende for turen. Det er meningen med dagen og hvorvidt den stemmer overens med forventningerne, som er afgørende for klatrernes oplevelse.

You go on the book and you go look for some obscure route and you start walking off the road. It's very funny you know the guide says you have to park 40km off this turn and then you go and you park and then you start walking but you kind of have no idea really where you're going or if it's even there and there's a big chance that the waterfall is not even there right it just did not form. No one's been there so. It's interesting I like that fact a lot that the remoteness and the unknown is exciting because you really could go home without climbing (John).

I den inspirerende orden tager aktøren sig ikke af, hvad andre mener om det man gør. Er meningen med dagen at være på eventyr, er det en præmis at man ikke ved, hvad man finder og dermed kan ende med ikke at få klatret.

Et aspekt som respondenterne også trækker frem flere gange i forbindelse med det tiltrækkende ved klatringen er det mentale. Ruten skal udfordre en, så man må trække sig ind i sig selv og kun være i sin lille firkant mellem økserne og stegjernene. Den skal kræve forskellige færdigheder, så man må læse ruten og finde den bedste vej.

Your world shrinks to this 6-foot circle. Like what's at your feet, what's just above, what's to the side. What's behind, it kind of goes out the window. (..) The bills that you

got to pay or the problems with the car, something that someone said to you last night. That all becomes kind of irrelevant for a short little time all that counts is that little 6 foot spur you know that is your life and you're focused on it (Eric).

De krav, som naturen stiller i forbindelse med, at man opholder sig i den, mentalt såvel som fysisk, er også genstand for en frihed, som flere af klatrerne oplever. Satres begreb om faktisiteten (Tordsson, 2012, s. 304), kommer til udtryk ved, at begrænsninger ikke findes i naturen. Naturen har de egenskaber, som viser sig, når man klatrer og det er disse egenskaber, der gør klatringen mulig. Når man "realiserer situationens muligheder og overskrider dens begrænsninger" (Tordsson, 2012, s. 303), oplever respondenterne klatringen som ekstra appellerende. Der er en ydmyg tilgang til naturen at finde hos flere af klatrerne, ved det at de får lov at klatre is i naturen om vinteren. Man ser, en afstandtagen fra den såkaldte amerikanske tilgang til naturen, hvor det gælder om at tilegne sig mest muligt land, hvor man skal ud og besejre bjergene (Tordsson, 2012, s. 120). Det er et natursyn, som tidligere var udbredt i Amerika, men som klatrerne her viser en modstand mod. Særligt Henry tager stærk afstand fra dette og taler gennemgående om, hvordan han vil lære af naturen og gå i et med den, få en dybere forståelse;

I don't think climbing and mountaineering and going in the mountains has anything to do with conquering peaks at all. It has nothing to do with getting to the top of something and saying that you've now overcome this mountain you're better than this. Because conquer kind of gives the feeling that you are better than that right. I don't see being in the outdoors as a challenge to win over anything you're not trying to win or beat or bring anything into submission. I see climbing and mountaineering as a unification between the person and the mountains themselves and that a person finally understands that environment (...) you spend time in the mountains, you have experiences in the mountains hiking or whatever you do. And you learn from the mountains and that, part of that learning is risk assessment and so you're not conquering that mountain, you are allowing it to be your teacher and to aid you to get to the top or whatever you're trying to achieve.

Her kommer han, som han fortæller, tilbage til risikovurderingerne. Der udtrykkes en generel respekt for naturen, og en ydmyghed over, at man kan få lov at bevæge sig i disse imponerende, men også relativt ugæstfri miljøer. De vægtlægger opdagelsen af, at man må tilpasse sig naturen og arbejde sammen med isen, for at man kan få lov at lave den aktivitet, de holder af. Gennem erfaring og respekt for naturen bliver man i stand til at læse isen og forholdene og dermed tage bedre vurderinger. Valget af den gode rute bygger på disse vurderinger og dette syn på naturen. Tidligere

forklarede jeg, hvordan klatrene blev tiltrukket aktiviteten af strabadserne, og følelsen af at stå på toppen efter at have haft iskolde fingre, men alligevel have klaret sig igennem. Denne tiltrækning ses også i klatrenes forhold til naturen. Det er i begrænsningerne, ydmygheden og mulighederne at klatrerne finder den helt store *illusio* (Crossley, 2001, s. 103). Det er her, de oplever en tiltrækning til aktiviteten og mærker, hvordan det er feltets *illusio*, der gør, at klatringen er det hele værd. Det er også denne *illusio*, der gør klatringen mulig. Klatrerne oplever en frihed, i det at naturens faktisitet gør, at de må tilpasse sig for at kunne være i den. Det er et afgørende aspekt i interessen for isklating.

I de krav, som opstilles her, er der en tydelig positionering fra klatrerne. De søger eventyret, men samtidig skal ruten leve op til alle de krav, som skal til, for at de kan argumentere for en tryk adfærd. *Forestillingen* (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 256) bygges op omkring, hvordan de gør alle disse tiltag, så adfærden kan accepteres af publikum. I hypotetiske, fremtidige fortællinger gør klatrerne brug af logikker fra to ordner, den *inspirerende orden* (Boltanski & Thévenot, 1991, s. 159), hvor naturen, eventyret og det uvisse spiller en vigtig rolle, men i modtagelsen af den kritik de møder fra publikum, om den risiko de udsætter sig for, er de inspirerende argumenter ikke accepterede. Der må de bruge argumenter fra den *industrielle orden* (Boltanski & Thévenot, 1991, s. 203), som viser alle de tiltag klatrerne gør, så de kan klatre så sikkert som muligt. Jeg kommer nærmere ind på disse senere i kapitlet.

4.1.3 En mindeværdig rute

Der blev hurtigt dannet et tydeligt billede af, hvad 'den gode rute' indebærer. I fortællingerne om klatrernes mest mindeværdige turer,⁸ er der dog større forskelle. Igen er det vigtigt at få disse narrativer med, for at forstå hvad der, for klatrerne i kraft af deres fortællinger, opleves som vigtigt. Først vil jeg komme ind på nogle af canadiernes eksempler, som viser forskellige aspekter for, hvad der var mindeværdigt og derefter et par af nordmændenes fortællinger, som står i kontrast til canadiernes minder.

---

⁸ Fortællingerne som hørte til billederne brugt i interviewet.

Canadiske minder

I forlængelse af ovenstående, angående den forestilling som klatrerne beskriver til et udenforstående publikum, fortæller Sam om at klatre en berygtet rute kaldet "Polar circus". Her kommer de *industrielle* logikker (Boltanski & Thévenot, 1991) til udtryk. Han fortæller, hvordan ruten er kompleks og skredudsat. Alt må være helt rigtigt; vejr, skredforhold, samt mental og fysisk form, for at man kan klatre den. Han fortæller hvordan det lykkedes dem at klatre ruten på rekordtid.

Usually people take between 10 and 12 hours to do the climb and we did it in 9 so it was pretty good but it's still a very long, very committing day and we started in the night so you know it's a very funny experience when you start in the night and you see the sun rising it's full commitment. It's very nice yea

Værdien her ligger, for Sam, i udfordringen. Anerkendelse for at have klatret en svær eller udsat rute bunder i de gode vurderinger, ikke held og dumdristighed (Langseth & Salvesen, 2018). Desuden spiller den *kropslige kapital* (Crossley, 2001, s. 107) en rolle, idet den fysiske gode form muliggjorde en gennemførelse af ruten på rekordtid.

John og Eric's historier var på et punkt, ens, da det hos dem var turen til ruten og den naturoplevelse som hele dagen blev, der var i fokus. En lang, kold og hård anmarch som ledte til god og hyggelig klatring på et isoleret sted blev til deres bedste dag ude.

It was so cold that the steam was coming from the river and ice rime had formed on all the plants and all the trees and it was really beautiful and so we hiked along that and it was just the scene of that and the sun was starting to rise and it played with the mist. The overall scenery was just absolutely spectacular (Eric).

Her er eventyret gennem naturen tydeligt i fokus, mens vurderinger og risiko ikke bliver nævnt. Det er naturen og de inspirerende logikker, som er vigtige. Fordi fortællingen ikke opleves som risikofyldt, fanges publikum i beskrivelsen af naturen.

Norske minder

Kristine fortæller om en tur med dårlige forhold, dårlig sikring, våd og "sketchy" klatring, men en rute som de længe havde ønsket at klatre, men som de aldrig havde troet var mulig.

Så købte vi klatreboka så var det en tur som vi tenkte "at det her kommer vi aldri til at gjennomføre det ser så vanskelig ut og alt mulig" (...) Ja flere vanskelige ting ved turen

og så omgivelse det er jo 5 elver som render sammen der. Oppe i en sådan bunn der da. Og så er det lidt vanskelig klatring og dårlig sikring og lidt sådan (...) det er åpen foss ved siden så. Isen i nederste taulaget, nederste taulengde veldig myk.

Denne fortælling kaldes for en *Anti-kanon* (Bruner, 1999, s. 81), dvs. en fortælling som er modsat det, man forventer at høre. Fortællingen modarbejder det kanoniske narrativ, hvor man kun klatrer ruter som er sikre og i perfekte forhold. Jeg vil komme yderligere ind på dette senere i kapitlet. At man vælger at klatre en rute, som har perfekte forhold, opleves blandt publikum som dumdrigt. Kristine bygger dog sin fortælling på den *inspirerende orden* (Boltanski & Thévenot, 1991, s. 159), så hvad publikum synes spiller ingen rolle. Det viste sig, at rutens forhold var langt bedre, end det nogensinde havde været før og det gav hende mulighed for at udleve en drøm om at klatre netop den rute i netop de omgivelser. Det endte i en succesfuld oplevelse. Modsat fortæller Henning om en tur, hvor der var storm og "white out".

Og alle var egentlig enige om at dette burde vi ikke gjøre men vi gjorde det likevel og når vi kom opp på fjellet så var det selvfølgelig storm og dårlig vær så vi blev værfast i 4 dager da. (...) det var liksom sånn klassisk tur jeg ikke burde ha reist på. Og det er jo, det er kanskje en av de turene jeg husker best da og hvor jeg fryser mest og livet har vært mest forferdelig og sånt og drive og navigere etter en gps i white out er heller ikke noe gøy (...) Vi hadde kunnskap og kompetanser til å ta den riktige vurderingen, men vi alle gjorde feil vurdering da.

Hvordan man forstår ordet 'mindeværdig' er forskelligt. Hvor de foregående eksempler bygger på positive oplevelser, mindes Henning en tur, hvor de bevidst tog forkerte beslutninger og måtte tage konsekvensen heraf. Generelt så jeg i interviewene, hvordan klatrerne sørgede for at pakke deres mulige fejlvurderinger ind, hvordan de havde taget alle deres forholdsregler, så de kunne ikke have gjort noget anderledes i situationen. Ligesom Kristine gør Henning dog tydeligt brug af en *anti-kanon* (Bruner, 1999, s. 81), han åbner sig helt op, han kommer ikke med nogen argumenter for, at dette var en god ide og indrømmer blankt, at det var penge og tid, der lå til grund for de dumdrigt handlinger. Det opleves typisk ikke som en accepteret fortælling i et miljø, hvor man må beskytte sig for kritikken om at være udøvere af en aktivitet, som er risikofuld. Den kritik opleves af mange ekstremsportsudøvere som fejlplaceret og viser en mangel på forståelse for aktiviteterne (Brymer, 2011). En fortælling som Hennings kan derfor være svær at acceptere, både som udenforstående, men også indenfor miljøet, da den netop viser isklatrning som en farlig aktivitet.

Som præsenteret ovenfor klatrede Kristine en bestemt rute i de bedst mulige forhold. Det er kun muligt at gøre en sådan vurdering på baggrund af en god forberedelse. Forberedelsen blev i særdeleshed vægtet som værende væsentlig i forholdet til de risikovurderinger, som klatrerne gør brug af.

4.1.4 Forberedelse

Grundlaget for en god dag ude er i følge klatrerne forberedelsen. De gode vurderinger og særligt en del af skredvurderingerne skal, ifølge respondenterne, ske før man tager ud. Da jeg spurgte ind til, hvordan de forskellige forbereder sig, når de skal ud, blev det tolket forskelligt. Her kom de *kanoniske narrativer* (Bo et al., 2016, s. 224) tydeligt frem. Når man taler om, hvordan man vil gøre noget i fremtiden, er det som en "huskeliste" med alle spillets regler. Tre af canadierne og en nordmand tolkede det som en kropslig forberedelse, hvordan de træner, så de fysisk kan klare at klatre. "Mye kernemuskelatur, det og greie og låse av i skulder og albue. Rett og slet bruke høsten og sommeren nesten til og retrene grunnstyrke" (Andreas). Ellers var det vigtigt at være i god form og være stærk. I deres tolkning af den kropslige forberedelse fylder den fysiske kapital (Crossley, 2001, s. 107) meget. Der er en værdi i, at man fysisk har et overskud og har forberedt sig på de kropslige udfordringer, der er i isklating.

Norsk forberedelse

Her skitserer Kristine de generelle, overordnede overvejelser der indgår i nordmændenes forberedelser:

Endringer i været og snøforhold og sol og lidt sådan forhold. Og så tid. Ja du må kenne lidt forhold for den ruten og så lidt sånn når på dagen hvis solen setter sig på snøen ovenfor der, da må du jo klatre veldig tidlig på dagen eller nået sånn.

I tillæg blev der fortalt, hvordan, man skal sørge for, at udstyret er som det skal være, vurdere hvornår på sæsonen man er, samt tale med lokalt kendte. En vigtig pointe er netop at høre, hvordan forholdene er på ruterne og desuden selv vurdere dem, ikke gøre som alle andre. Et *kanonisk narrativ* er, at flere af nordmændene fortæller, at de er villige til at vende om, hvis forholdene er dårligere

end først troet. Her er det Henning "ta en titt opp på, på fjellet og så ombestemme seg. "Det er ingen skam og snu" det er en sånn norsk fjellregel." Her gjør han opmærksom på et af de vigtigste elementer i norsk turkultur, nemlig tur efter evne (Horgen A. , 2010, s. 32). Det er ikke så underligt at dette syn på at være i naturen er førende for, hvordan man ønsker, at man opfører sig i naturen. Mange nordmænd har været en del af denne kultur det meste af deres liv (Odden, 2008). Turkultur er en del af Hennings habitus. Samtidig er han klar over, at når han først har siddet i bilen i mange timer, brugt tid på planlægning og lagt penge i projektet, er han ikke helt så villig til at vende om, som hans kulturelle, norske baggrund giver udtryk for. Der kan her argumenteres for, at princippet om at få et udbytte, når man har investeret i en tur, også er en del af Hennings habitus og derfor handler han ikke nødvendigvis i overensstemmelse med sin norske turkultur.

Canadisk forberedelse

Den store forskel mellem de to grupper findes på skredområdet. Henning nævnte, som den eneste nordmand at: "Tenke på vær og vind og evt. skredvarsling" i forberedelsen. Men samtlige af canadierne omtalte det som en selvfølge at tjekke skredvarslet. Canadierne lægger vægt på forberedelsen, før turen i det hele taget starter. I The Rockies i Canada er der en skredvurdering ud for hver rute i guidebogen, som afgør om den pågældende rute overhovedet er mulig under de gældende skredforhold. Det er derfor en del af forberedelsen at tjekke skredvarslingen.. Det er her, sammen med vejrmedlingen, at den "rigtige" beslutning skal tages. Den "rigtige" beslutning må stemme overens med deres tillærte vaner om at bruge de varslingsmetoder, der er tilgængelige. Det er en del af den habitus, de har fået i feltet. Også her handler det om at have det rigtige udstyr og tale med andre i miljøet, men den største faktor er skredfaren og vejret, som afgør hvilke ruter, der kan klatres. "So it's looking at weather, it's looking at avalanche reports, it's looking at conditions reports and deciding what's good"(Henry). Den kanoniske fortælling om, hvordan de bruger de ressourcer, som findes og den ekspertise der er at finde i henholdsvis guidebøgerne og via skredvarslingen, er et eksempel på logikker, som tolkes id fra Boltanski og Thévenots *industrielle orden* (1991, s. 203), hvor det professionelle er vigtigt og planlægningen sker vha. figurer:

I make my research about the route, like how serious it is, what's the avalanche danger, how many trigger points, there is, is it a very complex terrain with many trigger points and multiple runout zones and a lot of snow or more simple, small and narrow. I do my research, check what's the length, how many pitches, is it bolted anchors. All that stuff

so I have some expectations of how long it should take. And after that I always look at the forecast, so the weather forecast and the avalanche forecast. I always look at this to make the right decision (Sam).

Logikkerne i dette citat, tilhører den industrielle orden, men hvad der opleves som vigtigt i feltet, bygger på en habitus, der er præget af uddannelse i canadisk friluftsliv. Hvor nordmænd ofte er vokset op med friluftsliv tæt inde på livet (Odden, 2008), har man i Canada grundet urbanisering og store geografiske områder, oplevet et behov for at uddanne canadierne til igen at være en del af naturen (Henderson & Potter, 2001, s. 231).

De canadiske klatrere er enige på skredfronten om at bruge alle de informationer som er tilgængelige, inklusive billeder på de sociale medier, som kan fortælle noget om skredforholdene på en rute. Når det derimod handler om den generelle information, som er tilgængelig om ruten, er der uenighed blandt klatrerne. Der kan være meget og indgående information at finde om ruten, i tillæg til guidebogen. Men der er splittelse om, hvorvidt man ønsker at gøre brug af alt den information i forberedelsen. De to klatrere, som er nyest i miljøet, siger, at de laver en del research på forhånd for at kende lidt til ruten og på den måde føle, at de har mere kontrol. Mens de mere erfarne siger, at for meget research tager eventyret ud af turen. Her fortæller Eric:

The old guidebooks just said, "park here, up to the summit it should take you 18 hours" and that's just pretty much all they said. And I really like it when it's like that. I don't want to know. Now the modern guidebooks will say "on pitch 4 you'll need a number 4 cam⁹, a number 2 cam a 0.5 cam, they go up in this order" and that really takes the adventure away from it.

Selve eventyret ved en klatretur er en vigtig komponent. Her er der to ordner, som kommer til udtryk; den *industrielle*, som nævnt ovenfor, hvor man ønsker at planlægge og have kontrol, så langt man kan og eventyret som præsenterer den inspirerende orden (Boltanski & Thévenot, 1991, s. 159). Respondenterne søger det uvisse, hvor man må finde på løsninger undervejs og der er en risiko for at fejle. Det at bevæge sig ud i det ukendte, er, som jeg tidligere viste, hos flere et kendetegn på 'den gode rute', Men det kræver også at det ikke er mere ukendt, end at man kender sine grænser og føler sig i kontrol. Det gælder både mht. forhold på dagen og ruten, eventyret, og i selve klatringen.

---

⁹ Sikringsmiddel til naturligt sikrede klatreruter

4.2 Handling i uforudsete situationer

4.2.1 Kontrol

I've been on climbs where I've gotten pumped and when you are starting to get pumped, you are starting to lose control. And you have to be in control. If you're not in control you're pushing the envelope (Alex).

For alle respondenter handler håndtering af risiko om at være i kontrol. Kontrol er en vigtig del af at ivaretage sikkerheden. Det er et begreb, der går igen i nærmest alle interviews. Man må være i kontrol, for ellers går det galt. Det er en kædereaktion, som kan starte med pump eller kolde fingre og resultere i panik eller at man stivner og falder. Man må komme videre. For flere af respondenterne, mensærligt Eric, er det netop dette, som gør isklatring så appellerende. Det er det mentale arbejde, der må til for at få fokus tilbage og komme sig videre.

I tillæg til det varsel, som klatrerne ligger i "pumpen", kan følelsen af at være i kontrol være mange andre ting, og nogle også irrationelle. Alex føler sig mere i kontrol på is end på klippe, da et håndtag, man holder i på en klippe pludselig, kan falde ned, mens man derimod kan "læse" isen. Henning føler sig på den anden side mere eksponeret, hvis sikringen er dårlig på en rute, men er ikke så bange for skred eller stenras. I disse eksempler er der modsat fortegn. I første eksempel handler det om at føle sig mere i kontrol, når man selv kan vælge en rute op ad isen. Man kan vurdere hver enkelt placering, mens en klipperute, særlig de lidt sværere ruter, ofte kun har én vej op, man må bruge de definerede håndtag. Alex er bekymret for det, han ikke kan se, mens Henning er mere bekymret for det, han kan se, de dårlige sikringer, end det han ikke kan se, eksempelvis skred og stenras. Her tyder det på at WYSIATI, får frit spil og er styrende for hans valg. Det eneste farlige i situationen er det synlige, sikringerne, What You See Is All There. WYSIATI er et akronym, Kahneman præsenterer som en del af system 1 (2011, s. 85) med de hurtige tanker og beslutninger på baggrund af begrænsede oplysninger. Så længe de pågældende vurderinger har en sammenhæng, accepteres de og kan bruges videre i handlingerne. Den store forskel på Alex og Henning er deres perception i situationen. Den måde de opfatter situationen, giver dem en fornemmelse, eller intuition, som fortæller dem, om de er i kontrol eller ikke. På den måde ses det, hvordan intuition eller 'mavefornemmelsen', hænger nært sammen med det at være i kontrol. Får man en dårlig

mavefornemmelse, begynder koncentrationen af svigte og dermed går der udover kontrollen. Jeg vil komme nærmere ind på dette nedenfor.

4.2.2 Mavefornemmelsen

En del af risikovurderingerne og et element, der går igen flere steder i interviewene, er 'mavefornemmelsen'. I det følgende kommer jeg til at sidestille mavefornemmelse med intuition. Respondenterne udtaler at man må følge sin intuition og stole på den. Siger maven, at man ikke skal op, så er det sådan. Desuden handler det om, at respondenterne oplever, at de har taget de rigtige vurderinger ud fra forholdene og de kompetencer, de har. Det er en selv, der vælger, hvor man går, derfor er man i kontrol. Her kommer paradokset mellem kontrol og natur, som jeg var inde på i teorikapitlet. Ifølge Kahneman (2011, s. 241) er det meningsløst at tale om intuition i miljøer, som er uforudsigelige, hvilket naturen ifølge Tordson er; "Det ligger i själva begreppet att natur är något som människan inte fullt ut kontrollerar. Naturen är tillvaron sådan den ter sig, när människan inte har omskapt den efter sina intressen" (2011, s. 176). Alligevel stoler klatrerne på, at mavefornemmelsen fortæller, hvornår de er i fare. Samtidig, fortæller flere, særligt skredmæssigt, at de er bekymrede for det, de ikke ser. De skredproblemer man ikke kan se eller de kompetencemæssige vurderinger, de ikke er i stand til at tage. Disse overvejelser viser en ekspertvurdering, hvor man er bevidst om, at ekspertisen har begrænsninger (Kahneman, 2011, s. 239). Isklatrerne er både eksperter, da de ved, de har begrænsninger i deres færdigheder, men samtidig klarer de ikke at skelne mellem en intuitiv vurdering baseret på forudsigelige, gentagende sammenhænge og *pseudo-intuition*, som Kahneman kalder det (2011, s. 239), hvor naturens uforudsigelighed kommer ind. "Det er et eller andet som bare sier at nå skal du snu. Da får du bare følge det" (Marius). Klatrerne identificerer tegn, som viser, at de er på vej ud på farlig grund, men de formår ikke at definere, hvad det præcis er. Det kan både være, at de i situationen bruger en typificering, en genkendelse af en tidligere situation, som tilsiger en handling (Crossley, 2001). De prøver at sammenligne den nuværende situation med andre tidligere situationer, for at finde den mest hensigtsmæssige måde at handle på. En anden forklaring på følelsen af at de skal vende om, kan være at de bruger en *heuristik*, en substitution af det oprindelige spørgsmål, som man ikke kan svare på; "hvordan skal jeg handle nu?", til noget, der er lettere at besvare; "hvad har jeg lyst til at gøre?" eller "hvad gjorde jeg sidst?" Det sker uden, at de

opdager det. Svaret på spørgsmålet afgør handlingen, men det kan i tilfælde af en substitution være en handling på et fejlbarligt grundlag. Det kunne være noget klatreren tidligere har oplevet eller en nylig oplevelse, som farver perceptionen i det pågældende øjeblik.

I denne forbindelse henviser klatrerne primært til mavefornemmelsen om, hvornår man skal vende om, når man er på tur. Der kan være tale om, at man følger mavefornemmelsen og vender om, selvom det ikke var nødvendigt. Her handler det om at overholde "den gyldne regel", som Kristine udtrykker det: "Det er altid den som har lyst til at klatre som får ikke klatre. De står på (...) det, det blir altid den som vil snu, som får snu. Uanset hvem det er". Man lytter ifølge klatrerne altid til den, der ikke har lyst. Det går dog galt en gang i mellem alligevel, hvor mavefornemmelsen ikke spillede ind. Her kan de såkaldte heuristiske fælder (McCammon, 2004) have gjort sig gældende. Man har før set, hvordan folk på tur om vinteren, har overset faretegn og er blevet fanget i skred. McCammon har vist, hvordan der er visse heuristikker, som ubevidst kan vildlede selv de mest erfarne aktører i beslutningsfasen (McCammon, 2004). Alex har som den eneste af respondenterne været involveret i et skred, som kunne være endt fatalt. Jeg kommer tilbage til dette senere i kapitlet, men i hans fortælling kan der identificeres to eventuelle fælder, som han går i, på vej til den rute, hvor der senere skulle gå et skred. Først ser vi, hvordan han bruger en, for ham, kendt rute som reference i sin vurdering:

You get basically your first view of one of the climbs RnD, the one that I'd been avalanched on a few years previous to that. Because I'd been avalanched on it, you know I kind of knew to use it as an aligners test as it was. It was just starting to get light and I said "keep an eye on RnD because if we see spindrift coming over it, we're not going up."

En sådan vurdering kan være til hjælp, men som der gennem interviewene bliver pointeret flere gange, kan der altid gå skred og der kan være forskelle i lagdelingen, i sneen, indenfor små områder (Brattlien K. , 2017, s. 170). At bruge en anden rute som pejlepind for, hvorvidt et skred kan udløses, kan være relevant, men også være misvisende. Man må være bevidst om, hvordan man bruger ruten, så den ikke får et større fokus i vurderingerne, end den reelt har. Det kan komme til at overskygge fokus på den pågældende rute, der skal klatres. Når Alex baserer hans mavefornemmelse på, ikke at se snefygning på "RnD", bruger han det Kahneman kalder *pseudo-intuition* (2011, s. 241), da ruterne reelt ikke er ens. Alex fortæller videre:

At one point, my body is a skier, he's done his AST1 and AST2¹⁰ you know he's checking the snow and the snow is like maybe 5 cm something like that it's not very deep snow. (...) He's kind of kicking the snow and is like "ya I'm happy with this, it hasn't reached threshold values it seems fairly stable" you know so we keep going.

Her kan der argumenteres for, at Alex tillægger kammeraten mere kompetence, end han har. Kammeraten har sandsynligvis en del kompetence omkring skred, ud fra de kurser han har taget, men fordi kammeraten står på ski, føler Grant sig intuitivt tryk ved vurderingerne uden at tænke mere over det. Jeg vil komme yderligere ind på respondenternes forståelse angående ski og skred senere i kapitlet. Her er det afgørende, at klatrerne generelt har et billede af, at skred primært sker, når man står på ski. Derfor har man skredkompetence, når man står på ski.

Klatrerne er indbyrdes enige om, at forberedelse, kontrol og 'mavefornemmelse', er afgørende i risikovurderingerne og en del af det *kanoniske narrativ* angående forebyggelse, men der er mange flere spilleregler, som vil blive skitseret yderligere nedenfor.

4.3 Fortællinger om risiko og sikkerhed

Senere i studiet vil dette tema være placeret til sidst som svar på min hovedproblemstilling, men i dette kapitel giver det mening at placere det i midten af teksten, før spørgsmålet om skred.

Handlinger og billedet af, hvordan man ønsker at handle i en situation, hænger, som tidligere vist, ikke altid sammen. Det kan sætte aktøren i en potentiel risikofuld position. Indtil videre har jeg primært behandlet, hvilke forhold, der er optimale og hvordan man kan forberede sig på en hypotetisk risiko. Dette kapitel handler om, hvordan klatrerne forholder sig til begrebet risiko, hvilke risikovurderinger, der spiller den største rolle for klatrerne og hvordan man taler om dem indbyrdes i miljøet.

---

¹⁰ AST2 er næste skridt på den canadiske skredstige, efter det basale kursus (Avalanche Canada, 2019b)

4.3.1 En klassisk legitimering

Meningerne om risiko er mange og hvordan man skal forholde sig til begrebet, er lige så diffust. Da jeg spurgte respondenterne om det, de gør, er farligt, svarer ni ud af ti ”ja men...”. En sammenligning, som også er set i studier tidligere (Brymer, 2011; Frühauf, Hardy, Pfoestl, Hoellen, & Kopp, 2017; Laurendeau, 2006), er ”jamen trafikken er farligere”-sammenligning. Isklating er farligt, alt er farligt, men trafikken er farligere, for der har du ingen kontrol over de andre billister. Her ses et eksempel i et citat fra Alex, som omtaler en tidligere samtale med nogle kolleger; ”So when they started thinking ”ya driving Beerfoot ¹¹ in winter. Ya that's dangerous too” but people do that almost without thinking. Ice climbers, skiers they tend to think about the situations they get into.” Klatrerne tager sig her ud af et lille miljø og generaliserer ved at bruge et eksempel, som er kendt for langt de fleste; trafikken, til at sætte deres risikofyldte aktivitet i perspektiv. Her er der en klar brug af *retfærdighedsregimet* (Boltanski & Thévenot, 1999, s. 362), fordi klatrene bliver nødt til at tage sig ud af deres eget miljø, hvor de ellers ikke behøver at forklare sig. I interviewet så jeg, hvordan der opstod en kritisk situation, når klatrerne blev nødt til at forklare, hvorfor de klatrer is, hvordan de må prøve at retfærdiggøre valget af aktivitet ved at vise, hvordan man i trafikken aldrig ved, hvad de andre billister finder på, mens det i klating handler om at gøre de rigtige vurderinger og at man kun sin makker at stole på. Respondenterne mener, at de kan klatre sikkert, hvis man har gjort de rigtige vurderinger og ellers holdt sig inden for sit færdighedsniveau. Det er de objektive farer (Horgen A. , 2010, s. 37), som man ikke kan styre, der er farlige. Modsat de andre respondenter, er John, som den eneste, klar i sin udtalelse:

Absolutely absolutely definitely, it definitely is a dangerous sport. And I think it’s stupid, those who say it’s not. It’s an extremely dangerous sport, you’re playing with very sharp things, climbing on a frozen waterfall. It’s extremely dangerous, the consequences are incredibly high. A simple slip could be you know, could be a puncture, could be a broken, I mean that’s if you’re lucky I guess, a broken ankle I think it’s extremely dangerous.

John anerkender, at det er farligt at klatre is. Han prøver ikke at legitimere det, men viser igennem denne anerkendelse, hvordan man så må arbejde ud fra den præmis.

---

¹¹ ”Beerfoot is one of the highways in through Calgary they run north, south, it’s basically three lanes for most of it. It’s also pretty heavy with traffic and in winter you know with snow there’s often collisions and accidents”. (Alex)

4.3.2 Kontante tilbagemeldinger

Både i Canada og i Norge er der en konsensus om, at isklating er en kompleks aktivitet at dyrke. Man må have mange kompetencer og man får kontant svar, hvis man laver fejl.

Men jeg mener at isklating eller sånn vinterklating generelt da, er tiltrekkende fordi det er så kompromissløst. (...) For det er mye mere kompromissløst enn og være på borebolter i Kalymnos og det er det som liksom tiltrekker meg på den vinterklatingen. Ja du får et slag i trynet hvis du driter deg ut skal vi si det sånn.

At få hurtige tilbagemelding i en situation, man befinder sig i, er et af perspektiverne, Kahneman omtaler som værende væsentlige for at udvikle ekspertise (2011, s. 241). Går der for lang tid fra en handling, til en respons, er det ikke til at vide, hvilken handling der er respons på. I forhold til skredvurdering er en hurtig tilbagemelding ikke aktuel (Brattlien K. , 2017, s. 116). Hvilket svar, man eventuelt måtte få, hvis man laver fejl, er et af de valg, man må tage i forhold til risiko. Man må vurdere, hvor stor en risiko man er villig til at acceptere. Samtidig må klatreren, som i enhver anden del af livet, rykke grænserne, hvis man gerne vil udvikle sig.

First doubt if you run away you're never going to really achieve, you know sometimes you got to push it through and you know a little bit of self-doubt is one thing but when your gut is really telling you, "you don't want to be here" you got to listen to that gut (Alex).

Her ses et paradoks i forholdet til respondenternes tidligere pointe om, altid at være i kontrol. Hvis de skal udvikle sig, må de rykke grænser, men når de rykker grænser, vil kontrollen også være i fare. Hvor meget man skal slække på kontrollen til fordel for udviklingen af evner, er en del af en balancegang som alle klatrere må finde "So for me it's more about exposing yourself to, that consequence but being smart enough, not take too much risk and to really you know be on that fine line" (Sam).

Da flere af klatrerne i studiet er erfarne og har klatret mellem 20 og 40 år, fortæller flere som sagt, at de med alderen og i takt med at have fået familie tager færre risici og laver bedre vurderinger, end de har gjort, da de var 'unge og dumme'. Der er en tydelig kanon blandt de ældre klatrere om, at når man er ung, tager man større risiko og laver dumme beslutninger. Som ung ligger

der ifølge klatrerne, fortsat en anerkendelse i store bedrifter, uanset graden af dumdristighed. Martin fortæller om engang, da han var ung, hvor han var en del af en ekspedition til Aconcagua, hvor de endte med at måtte sove under en kalvende bre.¹²

Vi klatret opp en ja 300m høy sandsteinsvegg og når vi kom opp på toppen av den, så merket vi, vi rakk ikke over brefallet som var på toppen av den. Det var i 6000m høyde ca. Og den breen lå og kalvede og vi måtte rett og slett ta og bivi under den kalvende breen. Så det var ja 7 timer, hvor vi lå og prøvde og sove (...) det var en spennende natt.

Han fortæller om ruten at det er en af de turer han er mest stolt af, men videre fortæller han også om, hvordan det var den værste rute, han har oplevet, og at han ikke ville anbefale den til andre. Her overskygger den store risiko, alle de gode oplevelser, der i større eller mindre grad også må have været til stede, fra de begyndte klatringen og til de var nede igen. Det *fortællende selv* (Kahneman, 2011, s. 381) styrer hele oplevelsen i en dårlig retning, da den *peakede* med at sove under en kalvende bre. Marius' fortælling er lidt i samme stil, dog med en mere munter tone og et lidt andet udfald i måden, den fortælles på. De var to kammerater som skulle op på Galdhøpiggen i dårligt vejr. Det blev så slemt, at de måtte sætte sig vejrfast i en vindsæk, som så blæste i stykker.

Da var det bare at fortsætte i drittværet og da kom jeg ikke opp et sted så da tok jeg til slutt 5m snøre i øksa og kastet øksa til jeg fikk den til å sitte så da dro jeg meg op i den snoren.

Han fortsætter med at fortælle om, hvordan de kom op og ned. Han blev godt nok blæst ned på breen. Det nævnes ikke hvor langt, men langt nok til, at de troede, han skulle dø. Alt gik dog godt. Hele fortællingen er underspillet. Det viser både til *peak-end* reglen (Kahneman, 2011, s. 380); alt endte godt, så selvom det ikke var rart, at vindsækken blæste i stykker, var eneste vej ud at komme op til toppen. Derudover ser jeg også en *duration neglect* (Kahneman, 2011, s. 380), da fortællingen slet ikke fortæller noget om, hvordan det var at sidde i vindsækken og vente, indtil vinden havde lagt sig, hvilket den slet ikke gjorde. Modsat Martin ovenfor tillægger Marius sin tur værdi, da de var unge, fordi det ikke var noget alle kunne klare. Han distancerer sig fra "de andre" og fremlægger, at der er en *symbolsk* kapital (Crossley, 2001, s. 97) i at gøre noget farligt, når man er ung. Den kapital findes dog ikke længere i "det farlige", når man har klatret i 40 år. Det er interessant, da det samtidig er de

---

¹² En bre hvor der falder store stykker is af, som følge af at breen bevæger sig.

to yngste klatrere, Sam og John, der ud fra det de fortæller, umiddelbart er mest opmærksomme på hvilke konsekvenser, deres valg kan medføre. De har heller ingen farlige episoder at fortælle om, men om det skyldes gode valg eller mindre eksponering i kraft af deres korte klatrekarriere, er uvist. Eric har efter en del års erfaring udviklet en klar holdning til, hvordan han holder risikoen på et acceptabelt niveau.

I'm a pretty moderate climber so I don't think I'm exposed to a whole lot of risk, I'm not climbing WI6¹³ or 7. WI5 is the hardest I've climbed, and I don't think that that's very risky. You know, it's generally thicker, there's a good volume of ice, it's well attached, or it's detached but it's very thick if it's a freestanding pillar, it's a big, thick pillar. So really to me the only hazards are icfall from above, rockfall from above or an avalanche. Other than that, I'm pretty comfortable with what I climb

Her går han primært ind og sætter sværhedsgrad og iskvalitet sammen. Eric beskriver her, hvordan han føler sig fuldstændig i kontrol over de ruter han vælger at klatre. Så er de objektive farer den risiko, som findes derudover, men det er ikke noget, der bekymrer ham. Den oplevelse af kontrol kan dog blive sat på prøve, som vi kommer til at se herunder.

4.3.3 Held eller en god beslutning

Eric's fortælling om en dag, hvor det kunne være endt fatalt, viser modsat ovenstående et andet billede. Hans partner og han var ude og klatre sent på vintersæsonen. De var ved en tvillingefoss, hvor der var en søjle af grad WI5 og en af WI4. De startede på WI5eren og kom et stykke op, men det var tynd og våd is, så de vendte om og klatrede op ad den anden søjle og videre op på bjerget. Senere da de skulle ned, hørte de et brag. Det viste sig at være WI5'eren som var faldt ned og nu var en foss.

You know that made me think a little bit, but it was a fun day, it was one of the best climbing days I've ever had. It was very memorable, and it was a wonderful experience. And it taught me how good my Gore-Tex clothing I had was.

Om det var den rigtige beslutning, eller held, er svært at sige. Eric's primære fokus ved episoden var det, han mærkede på kroppen, at hans tøj holdt ham tør. Det kan virke som en petitesse i forholdet til tanken om konsekvensen ved, at de begge kunne være faldet ned sammen med mange tons is.

---

¹³ Gradering af klatreruter indenfor isklating

Igen peger dette på *peak-end* reglen (Kahneman, 2011, s. 380), hvor alt endte godt. De var lidt kolde og våde, men i hvert fald i live og han var sådan set klar til at klatre igen. Fortællingen bærer desuden præg af en *WYSIATI* tankegang (Kahneman, 2011, s. 85), hvor Eric kun kort tænker over konsekvensen, men han var ikke på ispilaren, da den faldt ned, så det behøver ikke fylde mere i hans historie, hvorvidt det var held eller ikke. Henry kommer her med et kritisk perspektiv på dette. Tidligere i kapitlet omtalte jeg, hvordan klatrene tillægger isklating værdi, fordi det er en aktivitet, som ikkemange er i stand til at gøre. Det kommer også til udtryk, når man taler om den risiko, som klatrene tager og hvordan de har respekt for at isklating er en risikofyldt aktivitet. Henry viser her en tydelig distance mellem os der tager risikoen seriøst og de andre der ikke gør. Han henvender sig her, særligt til nybegyndere, som han tydeligt distancerer sig fra, hvis de ikke forstår hvilke risici der er i isklating:

You know people climbing beside me on ice climbs and they just don't understand what the risks are. All they know is they're swinging their tools into the ice and they're going up. And I've seen people who've gotten through stuff at the skin of their teeth and luck. Sheer luck. It wasn't that they made a good decision it just happened that time that the gods were smiling at them and the odds were in their favor.

Med et mere nuanceret perspektiv fortæller Henning om nogle lignende observationer i Rjukan:

Alle disse engelskmennene i Rjukan. Som jeg synes ofte gjør ting som er farlig, men jeg kjenner også folk som er veldig flinke, kan veldig mye og som også gjør farlige ting. Som faktisk kanskje gjør akkurat det samme som disse engelskmennene, som er nybegynnere, men på bakgrunn av forskjellige vurderinger og på bakgrunn av forskjellige erfaringer. Som for eksempel da og gå eller klatre i et skredutsatt terreng, som ville være veldig dumt, hvis ikke du kan noen verdens ting. Men hvis du kan veldig mye og er veldig flink og du gjør masse tiltak for å minimere risikoen. Som for eksempel og bare la en person gå ned om gangen, kanskje man velger og ikke bruke tau, for at unngå at hvis en blir tatt, så blir den andre tatt med. Så gjør man jo faktisk det samme. Man går i det skredfarlige terreng, men har gjort noen andre vurderinger.

Vurderingerne bygger på, hvad respondenterne ser gennem deres viden, hvad de ved, de må holde øje med. Hvornår en handling, som man slipper godt fra, er held, ignorance eller bygger på gode vurderinger er svært at sige. Det hænger sammen med *perception* og *habitus* (Crossley, 2001, s. 92), gennem tidligere erfaring. Hvordan de tager beslutninger, bygger ovenpå tidligere, lignende situationer, forskellige *typificeringer* (Crossley, 2001, s. 129), som danner et grundlag for den videre beslutningstagen. En særlig situation tilsiger en særlig handling. Det kan nemt have den effekt, at

man kommer til at gentage en situation, fordi det tidligere har gået godt. Ligsom Marius her gjorde det:

Jeg var og solere¹⁴ noen fosser i Rjukan for noen år siden og der var det 3. taulengden på en foss, der var det bare 20m igjen til toppen og da dro jeg ut en svær blokk i fanget mitt og så ble jeg hengende på en øks og så hang jeg der en stund for at få tatt meg litt sammen for da ble jeg litt sånn, der så jeg jo den isblokken den falt ned den taulengden og knuste i bakken og så kom jeg meg opp. Det var jo i og for seg greit, det er jo sånn som kan skje at den risikoen tar du når du isolerer, men dagen etter var jeg jo dum nok til at gå en ny foss i solo. Så jeg tenker sånn i utgangspunktet at den risikovilligheten (..) det på en måte skjer ting. Som det der man blir ikke klokere akkurat, men det gikk jo bra dagen etter og så da var det jo greit.

Igen ser vi et eksempel på, hvordan *peak-end* reglen (Kahneman, 2011, s. 380), spiller en rolle, når Marius tager samme risiko dagen etter. Det kommer samtidig til uttrykk, hvordan risikovurderingen er en konstant beslutningstagen. Marius har ovenfor fokus på, hvordan han udsætter sig for en bevidst fare ved at solere. Mens Henry herunder mere har fokus på kontinuerlige vurderinger i terrænet.

4.3.4 Kompetencer

Henry beskriver hvordan, det at være på tur indebærer at foretage vurderinger under hele turen: går du over eller under dette klippeparti? Er forholdene fortsatt rigtige nu, hvor du er 20m fra toppen? Der er nogle ruter på Mount Robbison, som han drømmer om at klatre, men de er udsatte, særligt for skred og steinsprang.

It's not that I would ever say "no forget it. This is way too dangerous for me". I would have to think very very hard about the conditions and wait for the appropriate conditions. And then when you get there continually re-evaluate those conditions and deciding whether you're going to proceed. And you may get up $\frac{3}{4}$ of the way up and all of a sudden there's a condition change and you decide no that's it. We're turning around this is not going to work you know.

Her kommer meningen med turen til udtryk. Det handler ikke altid om at komme til tops. Det kan være, at forsøget eller det man nåede i sig selv, er tilstrækkeligt. Klatreren må vurdere, om det er

---

¹⁴ At klatre alene uden nogen form for sikring fra reb eller andet.

værd at satse sit liv og hvornår risikoen bliver for stor, men det kan være svært og det er en flydende overgang. Det afhænger af erfaring. Flere af klatrerne forklarer, hvordan deres risikovillighed hele tiden ændrer sig og ofte i forbindelse med dårlige oplevelser. Dette stemmer overens med en graf, som Tremper udviklede i forbindelse med professionelles tro på egne evner (Tremper, 2018, s. 304).¹⁵ Ens tillid til, hvad man kan, starter ud højt, men for hver gang noget sker, falder den drastisk og stiger så herefter roligt igen. Grafen er udviklet i en professionel sammenhæng og i forholdet til skred, men jeg ser også en sammenhæng mellem evner til generelt at vurdere risiko og hvordan disse kan ændres hvis man oplever at man begår fejl. Det samme føler flere af klatrerne. Her fortæller Alex om tiden efter han blev taget af et skred: "I didn't feel I had sound judgement in this you know the first few weeks afterwards. But I did continue. It's changed my attitudes a little but. I'm probably a little less risk tolerant".

Tillid til ens kompetencer, sker også i perceptionen af det, man oplever. Man opfatter omgivelser ud fra indtryk og kontekst og bygger altid oven på det, man har oplevet tidligere og det vil have indflydelse på, hvordan man oplever fremover. Oftest passer perceptionen til situationen, men den kan være forkert, hvilket kan have farlige konsekvenser i sammenhæng med klatring og kommer hos klatrerne til udtryk i mindre risikovillighed en anden gang. Det er et resultat af, hvordan man ændrer perceptionen, så den næste gang forhåbentlig passer til situationen, eller at man helt prøver at undgå lignende situationer. De dårlige oplevelser og perceptionen i nye situationer, vil komme til udtryk i, hvordan man tager beslutninger og videre også i fortællingen. Det kan være grundlag for en substitution for den egentlige beslutning, som skal tages og i stedet blive et spørgsmål om, hvordan det gik sidste gang, man stod der. Situationen vil aldrig være helt den samme. Det vil derfor være et "chancespil", om den rigtige eller forkerte beslutning fra en tidligere situation, også gør sig gældende nu.

4.3.5 Minimering af risiko

I tidligere afsnit har flere konkrete eksempler vist, hvordan klatrene prøver at minimere nogen elementer i den risiko, de udsætter sig for. Vigtigheden i forberedelsen kan i den forbindelse vægtlægges særligt. Det starter med de ting, jeg tidligere var inde på, med at tale med lokale folk.

---

¹⁵ Se Bilag 3 for graf

”De fleste klatrerne er jo sånn, de deler jo informasjon altså det er ingen som lyver om dette her, for å få en klatrevegg for seg selv. Hvis de sier at det er farlig så er det fordi at det er farlig da.” Videre er det at tjekke vejrmedling, i canadiernes tilfælde er skredvarsel, en del af den forudgående research, men den fortsætter også, når man er taget afsted. Flere omtaler, hvordan man kontinuerligt må foretage vurderinger både i det små med rutevalg, men også ved at se efter tegn på anmarchen, faretegn på skred, ændringer i vejret eller at forholdene ikke er som forventet. Det kommer konstant tilbage til respondentens ”mavefornemmelse”; ”Du må snu hvis du tenker du må snu, så må du bare snu. (...) Hvis du tenker det ikke går bra så er det sikkert en god grund til og ikke være der”(Kristine). Alle respondenterne har særlige områder, hvor de bevidst sætter grænser eller sætter deres lid til at tage gode vurderinger, som i sidste ende skal holde dem i live. Jeg har samlet disse tiltag i en tabel i bilag.¹⁶ Flere af respondenterne identificerer i den forbindelse, områder, der kan være problematiske i deres risikovurderinger. Martin fortæller om, hvordan det at have en stor erfaring selvfølgelig er godt, men at det også kan have negative konsekvenser, da man godt kan blive lidt for komfortabel og ikke gøre de nødvendige overvejelser hver gang. Her henviser han til den heuristiske fælde omkring *familiarity* (McCammon, 2004), hvor man kan begynde at reducere risikovurderingerne i områder, som er kendte. Henning og Marius fortæller begge om, hvordan rejsetid og penge kan gøre, at man ikke vender om, når man burde. Hennings fortælling som jeg tidligere nævnte, hvor de måtte nødovertage i fire nætter, er et tydeligt eksempel. Han kalder det selv ’en klassisk tabbe’. Henry kommer ind på, at hvis man er en del af et hold og har et ansvar for resten af gruppen, så bliver det pludselig ikke en mulighed at vende om.

I guess one of the things that keeps you going is your team you know the rest of your expedition is going to go so you have to make a decision if you're willing to accept a surden amount of risk or not. So I guess not letting them down, not letting those people down because you're a part of that team. Your own selfperserverience. Wanting to overcome your fears and perhaps learning to manage that environment because I mean it is a normal part of that environment. You know mountaineering there's lots of avalanches theres lots of rockfall. It happens all the time. So I guess for me it was more of a. It never even crossed my mind to quit.

Alle disse kommentarer repræsenterer *minefelter* (Kahneman, 2011, s. 417) i beslutningstagningen. Der kan være områder, hvor man ligger under for gældende heuristikker, som er førende for ens

---

¹⁶ Se Bilag 6 klatrernes egne sikkerhedstiltag

handlen (Kahneman, 2011, s. 130). Man tager ikke altid de rigtige vurderinger i forhold til hvad, der er bedst, men Kahneman definerer en måde at arbejde med dette; at man trækker de eventuelle faldgrupper, eller minefelter, som man har en tendens til at gå i, frem. Præcis som klatrerne gør herover. I forbindelse med at, klatrerne dog alligevel falder i og laver fejl, forklarer Kahneman, hvordan det kan være svært at tage sig ekstra tid og gå imod sin umiddelbare intuition, når man er presset (2011, s. 417). En sådan beslutningstagen kan særligt være vanskelig, hvis man er styret mod et særligt mål, går i *consistency* fælden, en af heuristikkerne som præsenteres af McCammon (2004). Det kan være en særlig rute, som kun formes sjældent, skredfaren er moderat, men det er den eneste chance. Her kommer de svære vurderinger, heuristikkerne og ikke mindst skredkompetencerne ind. Det er primært dette, der vil fylde i den resterende del af kapitlet.

4.4 Skredfare i risikovurderingen

I dette afsnit vil jeg lægge vægt på, hvor stor rolle skredfaren spiller hos klatrerne, og hvordan de taler om det. Der er forskel på, hvor meget klatrerne reflekterer over emnet. Noget af denne forskellighed kommer eks. til udtryk i klatrernes holdning til skredkurser. Helt lavpraktisk så har tre ud af fem af mine norske respondenter ikke taget et skredkursus. Nogen er selvlært, en har erfaring fra frivillige tjenester, en har taget et kursus i Canada og en har taget et kursus, fordi det er et krav som isklatreinstruktør. De fortæller, at det er nok til at kunne færdes sikkert i vinterterrænet. I Canada derimod har fem ud af fem *AST1 eller Avalanche skills training 1* (Avalanche Canada, 2019b), som det hedder. Dette er et introduktionskursus i skred. De taler om det som værende det mest naturlige i verden. Ud fra de fem canadiske respondenter ser jeg en tydelig forventning om at, hvis man klatrer is, i Canada, så har man et AST1 kursus. Flere af dem vil i tillæg gerne have mere træning i form af et specifikt isklatrekursus. Klatrene problematiserer i forbindelse med skredkurserne, at det ikke er alt de kan bruge i forbindelse med klatringen:

If you have to wear skies to take the course, it's not aimed at ice climbers, when they're talking about skiing down a slope, it don't really apply when they say this is an avalanche trap, this is a terraintrap, don't go there. It's like that's where I'm going! Teach me how to be in there safe (Alex).

Udover efterlysningen om mere specifik træning, udtrykker klatrerne tydeligt, at man aldrig bliver færdigudlært i skredkompetencer, at det er skræmmende med det, de ikke ved endnu, men vha. AST1 kan de nok til at begå sig. De har en vis ekspertise, hvor de erkender deres begrænsninger (Kahneman, 2011, s. 239) og ved, at sne og lagdeling er et komplekst element. Her har Tordsson (2012, s. 56) en vinkel, hvor han belyser, hvordan man ser det, man har lært at se, og resten skjuler sig for sanserne. Har man lært, at man skal se efter skydende sprækker i sneen, mens man går og lytter efter drøn i sne, der sætter sig. De tegn lægger man ikke mærke til, før man har lært at bemærke dem. Nedenfor er der et forsøg på at lave et eksempel på dette. Jeg skrev i metodekapitlet, at jeg tog et billede¹⁷ med i mine interviews som et hjælpemiddel for at få nogle konkrete, umiddelbare vurderinger. Jeg ville undersøge, om der var en forskel på, hvad klatrene har lært at se efter, skredmæssigt. Jeg har listet de punkter, som blev nævnt, herunder og har ved siden af sat ind, hvor mange af respondenterne, der nævnte dem.

Canada: (kun 3 blev spurgt)	Norge:
- Spændende rute - III	- Spændende rute – IIII
- Skredudsat - III	- Skredudsat – IIIII
- Solen - II	- Solen- II
- Udsat anmarch - I	- Udsat anmarch – I
- Hældningen - I	- Hældning – II
- Skredvarsel - III	- Skredvarsel – I
- Vejrmelding - II	- Vejrmelding - I
- Tidligere skred – I	- Tidligere skred – I
- Udløbszone – I	- Udløbszone - III
- Eventuel lagdeling – II	- Forhold – IIII
- lave en sneprofil - I	- Svært at se længde – II
- Steinras – I	- Alternativ rute – II
- Sydvendt – I	- Er det det værd – I
- Stor snemængde - III	- Anmarch mellem træerne - I
- Eventuel flere hotspots – I	
- Vind	

¹⁷ Se Bilag 2

Umiddelbart er de første fire punkter ens. Alle nævner som det første, at ruten ser spændende ud, men at det er farligt med det store snefelt ovenfor ruten. Desuden ser de, hvordan solen kan påvirke sneen (solen skinner på billedet) og dertil anmarchen ind til ruten, da det er en lang væg under snefeltet. Men derfra ændres tendensen lidt. I Canada vil man forberede sig ved at se på varsler i større grad, end man ville det i Norge. I Norge er de faktiske forhold på ruten en større faktor, som slet ikke omtales af canadierne. Her kan forskellen tyde på forskellig *habitus* i de to felter. De elementer, som klatrerne påpeger, er de ting, der fylder i deres egne vurderinger i deres egne felter. Vurderingerne formes, som set tidligere henholdsvis efter en stærk turkultur i Norge, som tilsiger tur efter evne (Horgen A. , 2010) og en mere uddannelsespræget turkultur i Canada (Henderson & Potter, 2001, s. 231), som i denne sammenhæng resulterer i en systempræget tilgang til vurderingen. Grundet de store forskelle, har jeg valgt at dele det resterende af afsnittet op. Først gennemgår jeg canadiernes pointer og derefter nordmændenes. Jeg vil komme nærmere ind på, hvad der specifikt ligger til grund for vurderingerne for henholdsvis Canada og Norge nedenfor.

Canada

Til at starte med vil jeg tage to punkter op, hvor de canadiske klatrere er direkte modstridende. Det første handler om, hvordan man forholder sig til skred som en fare. Eric er tydelig omkring dette. Han fortæller her om et skred tidligere på året;

It came down and it brought all kinds of mature trees down that waterfall and there was nothing left. Anchors were ripped out of the rock you know so violent (...) So you're not going to survive that.

Konklusionen er at, bliver man overrasket af et skred på en rute, vil det være så turbulent og voldsomt, at et blødt menneske ikke har en chance. Han lægger sig op ad den samme førende kanon, som Tremper skitserer, findes blandt klatrerne; skred i forbindelse med klatring vil uundgåeligt have et fatalt udfald (2018, s. 251). Man må holde sig væk, hvis man tror, der er en risiko for skred. John er for så vidt enig i, at et skred på en rute ville være katastrofal, men han tager det ikke for givet, at man dør. Det er der, ifølge ham, ingen, der ved. Eric forsøger sig med en typificering af skred. Hans oplevelse af skred hidtil, sigter mod, at det ikke er noget, man overlever. Han søger at ordne verden i kasser,

at lave sammenhænge i det, han ser. Det gør man ved at lægge nye indtryk sammen med gamle, lignende indtryk i de samme kasser. John affinder sig mere med uvisheden, men han er også relativt ny i feltet og har muligvis ikke så mange tidligere indtryk at sammenligne med.

På det andet punkt er det Alex og Sam, som er uenige. Det skal siges, at Alex har 20 års erfaring, holdt op imod Sams ene sæson i The Rockies, hvilket kan have indvirkning på ens beslutningstagen og på fortællingerne. Sam har en enorm tro på skredvarslingssystemet og bruger dette i samarbejde med guidebogens retningslinjer til at vurdere, hvilke ruter han vil klatre. Han og John, som også er relativt ny i feltet, er begge tydelige omkring, at de kun tager ud og klatre, hvis varslet siger "low" eller "moderate"¹⁸.

When it's low or it's moderate then I look at signs and the rest of the forecasting. The details, because even though it's very wide zones they always say some details. Like it's going to be more wind slabs it's going to be more persistent slabs. Maybe watch out for solar aspects, dig a pit and look at the layers and be careful with this or with that. They always give some details but it's still. It's very big and then not very precise. If it would be more precise then I would properly like say "it's high or extreme here but it's low here so let's go there." But since it's not precise even if it's just considerable I won't go out.

John viser her en tro på ekspertsystemerne, der fortæller ham, hvornår han skal gøre hvilke vurderinger og hvad der er muligt under visse forhold. På den måde bruger Sam og John mere den *industrielle orden* og disse logikker i deres risikovurderinger. Flere forklarer, hvordan områderne, der varsles for i Banff nationalpark, er på størrelse med Schweiz. Der kan gemme sig mange overraskelser og derfor kan det være bedst at være lidt konservativ. Her kommer Alex med et perspektiv på den strategi:

You know to never go to a climb that has avalanche hazard. When the avalanche hazard is really high you have a limited number of choices. You can say "okay well the avalanche hazard is this, it's only moderate, so we can go into this terrain". That works but it's kind of an uneducated decision. Until you can actually look at what the problems are, what makes that area dangerous. How you can mitigate those risks. Then you're really starting to get experienced, then you're starting to make good decisions.

---

¹⁸ Se bilag 4

Det virker ikke at klatre i skredfarlige områder, men det er en strategi, hvor man går glip af mange muligheder. Friheden til at vælge begrænses af klatrernes egne regler, som sættes op. Man har muligheder og begrænsninger i enhver situation og naturen stiller krav, som man må handle ud fra. Friheden ligger her i at have den rette kundskab til at kunne lave egne vurderinger. Skredvarslingen som et værktøj er vigtig i forberedelsen, men man må sørge for at gøre egne vurderinger i tillæg. Forskellen på tilgangen til ekspertsystemerne og egne vurderinger, kan være en funktion af erfaring, hvor mange år man har været en del af miljøet. Tilliden til de egne vurderinger styrkes, over tid og med mere erfaring. Det at kende til skredproblemerne og så gøre egne vurderinger, kan være vanskeligt, når man har med isklating at gøre. Mange bruger sociale medier til research eller til at dele erfaringer, apps eller andre hjælpemidler til at få et overblik over mindre områder. Alex fortæller, at Canada er på vej til at få et system, som svarer til det norske *RegObs* (NVE, u.å)¹⁹. Det er *Avalanche Canada*, som har oprettet *Mountain Information Network – MIN* - (Avalanche Canada, 2019c), hvor private kan gå ind og skrive oplysninger og opdagelser. Præmissen i isklating er imidlertid, at skred ofte kommer ovenfra. De steder, man kan grave, vil med stor sandsynlighed se væsentligt anderledes ud, end den lagdeling, som er i snefelterne over klatreruten. Ingen af respondenterne bruger sneprofiler i deres vurderinger. Alle er enige om, at det er vigtigt at gøre egne vurderinger, også selvom varslet siger, at det burde være sikkert, der hvor man er. De egne vurderinger er mange. Her fokuseres på at vælge rigtig tid på året ift. forholdene på ruten mht. sol og beliggenhed, men også snemængder. I visse områder er der en generel regel om, at man kun kan klatre der tidligt på sæsonen, før der kommer for meget sne. Alex påpeger dog visse svagheder ved dette. Ved denne regel begrænser klatrerne igen deres frihed for at vælge ruter. Det kan være, at det er 10m på anmarchen, som er skredudsat. Et sådant felt kan man omgå på en sikker måde ved at undersøge forholdene. Desuden er reglen ingen garanti. Man er ikke nødvendigvis sikker, fordi der ikke er meget sne. Alex lærte dette af erfaring: En dag, tidligt på sæsonen, var han og to venner taget ud til en rute, de ville klatre. De havde tjekket vejrudsigten og var taget tidligt af sted for at nå frem og hjem igen, før en stor mængde sne skulle falde. Han fortæller helt tydeligt og helt ned i detaljen;

---

¹⁹ RegObs er en hjemmeside, hvor de der bevæger sig i særlige områder, kan skrive rapporter over forholdene præcis, hvor de befinder sig (NVE, u.å)

We got out of the car, pulled the packs out. You know there were patches of snow on the ground, it was a gravel road. There was some snow but it was also clear areas. So I remember putting my pack down onto a clear area to strap a rope onto the pack.

Hele vejen igennem fortæller han historien, som om det lige er sket, selvom det er fem år siden. Han fortæller, hvordan de kontinuerligt gjorde vurderinger på anmarchen, kiggede på sneen på bakken og brugte de andre ruter, de gik forbi som referencer. På et tidspunkt står de under ruten og gør klar til at klatre, da der kommer fygning af sne ned over ruten. Snefygning er et faretegn på et tørt løssneskred (Tremper, 2018, s. 212). "I actually made a comment, something to the effect of "if that happens again, we're out of there." And it didn't happen again, a full on avalanche came over." Herefter fortsætter den detaljerede beskrivelse af, hvordan sneen fortsatte med at "hamre ned" over dem og sneen det stoppede, kiggede de op; kun fem ud af seks personer var synlige. En af dem var bragt langt ned ad siden af snemasserne. Han så en fod stikke op af sneen. Da de fik gravet hende frem var hun helt blå i hovedet. Han fortsætter beskrivelsen med, hvad der skete i forløbet efter, hvor de fik liv i hende og kunne gå ud. I fortællingen her positionerer Alex sig i forhold til publikum. Han sikrer sig, at han i forestillingen, får fortalt alle de gode vurderinger, de gjorde, hvordan de fulgte alle regler, selvom det gik galt. I forlængelse af fortællingen pointerer han, at et afgørende perspektiv i denne situation var sproget, hvordan man taler om, hvornår der kan ske skred og den såkaldte "threshold value" (Avalanche and weather programs, 2017) som bl.a. skiløbere bruger til at beskrive, hvornår der kan ske skred.

There is very little conversation around avalanches in low snow conditions. Because most of the conversation from professionals around avalanches comes from the ski community and when it's low snow conditions they're like "well we can't ski it, so let's not talk about it" but with iceclimbing it's very much the case. We go in to early season climbs because it's low snow conditions, knowing that later in the season there's too much snow and it's too much of a hazard and don't go there. So we go in early in the season when you know the ski community is saying "oh it's below threshold values, avalanches don't happen" yes they fucking do, I know that from experience.

Sproget bliver førende for, hvad der er væsentligt i et miljø og da skimiljøet er større end isklatremiljøet, vil det der er væsentligt på ski, have betydning for, hvordan der bliver talt om et emne. I skredforskning bruger man forskellige retningslinjer for at studere sneen.

En af dem er, at der må være en vis mængde sne, før et skred kan ske. Her er det tydeligt den industrielle orden (Boltanski & Thévenot, 1991, s. 203), der kommer til udtryk i ønsket om at ordne verden i kasser gennem standardiserede sammenhænge. Man kan dog ikke altid regne med at disse kasser gør sig gældende i naturen, som er uforudsigelig (Tordsson, 2011, s. 176), som Alex oplevede her. Der behøver ikke være sne på den jord, man går på, før der kan have samlet sig nok ovenfor i eventuelle konkave snefelter, så der alligevel sker skred (Brattlien K. , 2017, s. 121). Sproget er her væsentligt, fordi det er gennem sproget eller den manglende samtale i det store rum i denne forbindelse, der afgør, hvordan man handler i særlige situationer (Crossley, 2001, s. 79). Det ligger i tråd med, som Kahneman påpeger, hvordan det er vigtigt med et præcist sprog, når man skal udvikle sig og identificere fejl og mangler i nuværende praksisser (Kahneman, 2011, s. 418).

Flere af klatrerne præsenterer en *narrativ kanon* om, hvordan der altid kan ske skred. Det er en risiko som følger med det at klatre ude om vinteren. At bruge disse eventuelle retningslinjer, til at læse forholdene må ses ud fra konteksten og det terræn, man befinder sig i eller under. Terrænet kan f.eks. være komplekst. "Even if there is an avalanche or 2 or 3 that just ran yesterday, tomorrow there could be like another one" (Sam). Selvom der er sket et skred for nyligt på et sted, betyder det ikke, at området er mere sikkert at befinde sig i. Det må være de helt rigtige forhold på og omkring ruten for, at man kan håndtere det komplekse terræn og disse forhold kan være omskiftelige, de kan skifte i løbet af natten. Hvis temperaturen pludselig stiger eller falder, er planerne for i morgen ude, så må man lave nye vurderinger andre steder. Igen spiller den industrielle orden (Boltanski & Thévenot, 1991, s. 303), med alle dens retningslinjer og ekspertbaserede sammenhænge, en rolle i klatrernes valg af objektiv.

People have been climbing all kinds of amazing climbs here the last month. But today everything changed. It snowed last night and it went from +8 to -9 with a -20 degree wind chill. So now the ice is all contracting and there's a snow load and high wind, up to 120k in the high alpine. So all the routes that everyone have been climbing, the two routes that I wanted to climb this weekend, just went off the list because the alpine has changed.

Ofte når dette sker, er mange tvunget til at tage til de samme ruter, så der bliver kø. Dette medfører nye vurderinger, at man må af sted tidligt om morgenen, en såkaldt alpine start (Eng & Pelt, 2010) for at komme før alle andre og ikke blive fanget i en eventuel ny fare

eksempelvis med eftermiddagssol. En ny situation medfører nye vurderinger og beslutninger. På baggrund af det vil der være nye interesser med en ny forståelse og dermed en ny perception af situationen.

Det næste punkt i skredvurderingerne er turen hen til ruten, anmarchen. Eric mener ikke, at der er mange ruter, som har en udsat anmarch. Alex har en lidt mindre afslappet holdning. Han mener, at der altid er en risiko og man kan lige så godt tage sine forholdsregler; gå mellem træerne op til en rute, da disse ofte er udenfor et eventuelt nedslagsfelt eller oppe, ude af en mulig tragtformation (Brattlien K. , 2017, s. 76). På den anden side må man også sætte sig ind i den konkrete fare. Hvis en anmarch er udsat, hvor befinder den præcise fare sig og er det muligt at komme forbi på en sikker måde. Det er lidt samme logik som ved skredvarsling. Man bliver begrænset, hvis man ikke sætter sig ind i den egentlige fare, men holder sig helt væk. Friheden til at vælge klatrerute, baseres på de kompetencer og de begrænsninger klatrerne sætter op for sig selv.

I've heard people saying oh you don't want to go there the avalanche hazard is high. (...) With some limited exceptions most of the icefalls in there are subject to very little or no avalanche risk. The avalanche risk comes from the actual walk in. It's a canyon. There's these gullies that come down from the side and they do avalanche. But your exposure to them is minimal. So cross them one at a time. You know if you kinda poke your head out, take a look, see if anything is coming, see if it looks stable (...) You cross it one at the time so that only one person is exposed at a time. At once you're on the other side of it. You're out of the avalanche hazard you know your risk drops back to nearly zero again

Med dette perspektiv udfordrer Alex det gældende *kanoniske narrativ* (Bo et al., 2016, s. 224), som viser, at man skal holde os væk, hvis der er farligt. Han mener, at man godt kan udvide mulighederne ved kontinuerligt at gøre vurderinger, vide hvor faren helt præcis er og tilegne sig flere kompetencer; høre om sneen sætter sig, se sig omkring efter tegn på ustabil lagdække, snefygning eller pludselige skift i vejret. Et tegn på fare kan ifølge respondenterne, være rester fra tidligere skred, eller de kan være opmærksomme på hældningerne rundt om dem. Alex gør en række tiltag, som han er fortrøstningsfuld ved, kan holde ham sikker. Han har en tiltro til sine kompetencer, samtidig med han viser ydmyghed over for naturen og de kræfter, der er på spil. Hans habitus (Crossley, 2001, s. 93), spiller en rolle i hans beslutningstagen og i hvordan han agerer, når han befinder sig ude i skredterræn. Det kommer også til udtryk i hans tilgang til pludseligt at befinde sig

et udsat sted, hvor det er nødvendigt at stoppe op et øjeblik og vurdere situationen. Man må gøre sig bevidst om hvilke situationer, der kan fremkalde en irrationel handling, de såkaldte minefelter (Kahneman, 2011, s. 417) Alex fortalte her om en gang, hvor der kom et lille skred nedover en rute. De måtte lige tage et øjeblik og tænke over, hvad der var hurtigste vej ud, op eller ned;

I kind of figured it would be as quick for me to go for the bolts as it would be puffing around doing a thread, threading it, tying it. You know having to untie from the rope, feed the rope through.

Det endte med at han fortsatte op det sidste stykke og så bevægede de sig hurtigt ud af det skredfarlige område. Det er et eksempel, hvor han modstod sin egen intuition og tænkte sig om en ekstra gang. Han definerede en faldgruppe, hvor det ville have taget ham lige så lang tid at lave et abalacov anker²⁰, som det var at fortsætte op. Man må gøre sig bevidst om hele konteksten.

Selvom der sker ulykker og folk kommer i problemer, er der en generel enighed om, at man gør sit bedste for at tage de gode beslutninger. "Most climbers (..) you know they're not out there to climb or die." I sidste ende gør man ens bedste under de forhold, som er hele vinteren. "There's no bears but there's avalanches." Det handler for klatrerne om at udvikle sig, blive bedre og lære af sine fejl.

You often learn more from your failures than you do from your successes especially when it comes to avalanche situations you know. How many times have you gone into avalanche terrain and nothing has happened? You have good judgement or good luck. But you don't learn from it. Or maybe you do, maybe you learn to think that you're doing good judgement, but you don't know what you don't know.

Henry skitserer her en af Kahnemans pointer (2011, s. 241), man lærer kun noget, når man får umiddelbar respons på sine handlinger. Hvis der ikke er en konsekvens eller en respons, har man ingen chance for at vide om, handlingen var rigtig eller forkert. Dermed ikke sagt at man ikke kan lære noget, før man er havnet i en dårlig situation, men man skal passe på med, hvordan man forholder sig til risikovurderinger. Man kan reelt ikke

---

²⁰ Abalacov er et anker, hvor man laver hul ind i isen med isskruer og fører rebet eller et tyndt stykke reb igennem, som man kan rappelle fra (Eng & Pelt, 2010)

vide, om man tog den rigtige beslutning, med mindre isen falder ned, der sker et skred eller andet uforudset.

Som jeg har vist flere steder i dette kapitel, er canadierne fokuserede på skredfaren. En årsag til dette kan ifølge Henry være, at man kan se, hvordan der udføres kontrollerede skredudløsninger fra byen, hvordan man springer udsatte sider, så skredet udløses. Hvis man ser det ofte nok, er det langt fremme i bevidstheden. Det kan påvirke ens perceptionen. Eric underbygger denne teori med, at skiløbere oftere ser skred på turer, end klatrere gør og at de derfor er mere bevidste om faren. Denne bevidsthed ser man ikke så ofte hos nordmændene.

Norge

For nordmændene er skred ikke helt så aktuelt i klatresammenhænge. Ulykker med klatrere i skred sker primært i udlandet ifølge Henning: "Selvom vi i Norge bare har hatt dødsulykker fordi folk faller eller isen ramler, så er det vel flere ulykker internasjonalt pga. snø da og snøskred og ikke nødvendigvis selve isen". Denne forståelse af, hvordan ulykker sker i Norge, danner ifølge mine respondenter, et *kanonisk narrativ* (Bo et al., 2016), som omhandler, at man holder sig helt fra skredterræn, klatrer ikke sneruter og skulle der være kommet nysne, så venter de til den er stabil. På den måde sker der ikke ulykker med skred og klatrere i Norge. Jeg henviste dog til det modsatte i indledningen. Der har været otte dødsulykker i Norge som defineres som skredulykker med klatrere (Horgen A., 2017, s. 48). Denne misvisende kanon styrkes af fortællinger fra klatrerene selv. Tre af klatrerne kommer ofte i Rjukan. Den generelle holdning er, at der er minimal skredfare. Kristine fortæller, hvordan der er så meget at vælge mellem i Oppdal, at det er unødvendigt at klatre de ruter, som er udsatte, så der er ingen grund til at tænke så meget på det. På samme måde fortæller Martin om, hvordan han flere gange er blevet overrasket af skred steder, han troede var sikre. Det er ikke værd at prøve steder, hvor usikkerheden kan være aktuel. Dette stemmer overens med, at man ikke opnår nogen *symbolsk kapital* ved at opsøge risiko for risikoens skyld (Langseth & Salvesen, 2018). Skal man forbi et sted, der kan være udsat, gælder det ligesom hos canadierne om at være forberedt. Kristine fortæller som den eneste, hvordan hun gerne vil gøre sine egne vurderinger, også selvom de er modsat, hvad alle andre gør og modsat af, hvad der står i guidebogen.

Kongsvollfossen der er det mange som går ned fremsiden, men vi pleier alltid at klatre lidt lengere opp og så går vi hele stien (...) Men de andre vi ser som er ute å klatre det er jo, hvis du leser føreren så anbefales det å gå ned fremsiden, men det synes jeg er lidt skummelt. Det har vi gjort en gang før og så nekter vi å gjøre det nå. Vi vil hellere bruke en halv time ekstra og gå rundt. (...) jeg kan ikke stå på andres sin vurdering.

Her går hun både for og imod nogle af de etablerede kanoniske narrativer (Bo, et al., 2016, s. 62). Hun er bevidst om, at hun vil gjøre sine egne vurderinger, hvilket man ifølge klatrerne bør, men samtidig går hun imod guidebogen, som i denne sammenheng af flere ses som en kilde til ekspertise. Guidebogen er et af de værktøjer, som klatrerne bruker i deres risikovurderinger, der står meget god information. Guidebogen er primært til hjelp i forberedelsesfasen, mens når man er ude, i tillegg har brug for andre typer værktøjer. Her talte vi i interviewene om skredudstyr; skredsøger, søgestang og snespade. Disse vil jeg komme ind på i delafsnittet nedenfor.

4.4.1 Udstyr

Et emne der har indgået i interviewene, er skredudstyr. Det er et emne, der enten ligger til grund for megen samtale, eller udgør et stort tomrum i miljøerne. Der findes en række værktøjer, som kan være med til at redde liv i forbindelse med skred²¹. Jeg vil i det følgende uddybe nærmere, hvad de forskellige klatrere tænker om disse værktøjer. Der er generel enighed om, at særligt skredsøgeren er et godt værktøj til at redde liv. Hvordan den bruges og om den bruges, er en anden historie. Ikke desto mindre spiller den *industrielle orden* (Boltanski & Thévenot, 1991) her en rolle. Den får her verdi, pga. værktøjet som hjelpemiddel til effektivitet og sikkerhed. Som den eneste fortæller Sam, at han altid har skredudstyr med i sækken, også selvom partneren ikke har og også selvom han fortæller, at han kun tager ud, når det er sikkert. Forklaringen er, at det vil være nemmere for redningsfolkene at finde ham, skulle det blive aktuelt. John, Alex, Henning og Kristine vurderer mere undervejs, om det er nødvendigt eller om det er sikkert nok uden skredsøger. Alex fortæller, at han har en tendens til at lade spaden stå, hvis de

---

²¹ I denne sammenheng drejer det sig primært om sender/modtager, spade og søgestang

vurderer, at forholdene er sikre. Dog beholder han skredsøgeren på. Den sidder alligevel under jakken. Det samme problem peger Marius også på;

Spaden er faktisk et mye større problem (...) jeg kan godt ta med sender/mottaker den veier ingenting og den er under armen ikke sant, så den er borte egentlig når du har fått den på. Men den spaden når du står ved bilen likevel og tenker "ja nå skal vi gå inn der og det er langt og gå og vi skal ha med oss 15 isskruer eller skal vi ha med spaden", da blir spaden igjen. Og det er kanskje det største problemet da for oss faktisk. Akkurat det der. Ja for hva kan du bruke skredsøkeren til om du ikke har noen spade ikke sant og så kommer argumentene for eksempel at du så graver ned med øksen, men det er jo ikke mulig ikke sant.

Andreas, Martin og Henry fortæller på den anden side, at de typisk ikke bruger skredudstyr, da det er for tungt og fylder for meget. De vil hellere bruge fast and light-stilen (Eng & Pelt, 2010), hvor man har mindre udstyr med, men så kan bevæge sig hurtigere og dermed mindske eksponeringstiden. Henry forklarer, at når han i forvejen skal have alt klatreudstyret med, så vil han hellere vælge skredudstyret fra og så navigere i terrænet for at finde den sikreste vej. Han tillægger sin egen ekspertise større værdi, end et værktøj, som han ikke mener, er fyldestgørende til formålet. Han bemærker dog også, at blev der udviklet noget udstyr, som var mere rettet mod klatrere, ville han bruge det. Her kommer Kahnemans (2011, s. 139) pointe om risiko og teknologi, som jeg skitserede i teorikapitlet, til udtryk. Accepteres udbyttet, som teknologien kan give os, negligeres en eventuel risiko, men er risikoen større end udbyttet, fremhæves problemerne. Henry ser flere negative sider ved udstyret end positive. Han accepterer dermed ikke premissen om, at det potentielt kan redde hans liv, skulle han blive fanget i et skred. Det er ikke grund nok til at bruge det. Så har han lige så stor tiltro til sine egne evner og den måde han kan bevæge sig i terrænet med mindre vægt på ryggen. Henning og Eric trækker begge paralleller til, hvad man gør på ski, hvor de begge har erfaring. Deres standpunkt er dog helt modsat. Eric har skredudstyr og mener nogle gange, at man burde tage det med til en særlig rute. Han løber dog ind i det problem, at ingen af hans klatrepartnere har udstyret og derfor giver det ikke mening.

If we're going somewhere, where I think there's avalanche hazard, I will ask my partners to bring their avigear. But what I have found is almost no ice climbers have avalanche gear. So if one guy brings it, it's not very helpful. So I've often left it behind. (..) But a lot of ice climbers don't even know how

to ski. So I have four ice climbing partners right now, none of them know how to ski.

Hvis man ikke står på ski, har man ikke udstyret. Det er en gængs logik i det område. Henning peger på samme problematik, men ifølge ham, har alle klatrepartnere udstyret liggende derhjemme, netop fordi de står på ski, men tager det ikke med, når de skal klatre.

De fleste iskltrere jeg kjenner har jo fullt snøskredutstyr hjemme. Fordi de går på toppurer og de er mye i fjellet og det koster jo ingenting å putte den i lommen da, den veier jo mindre enn en røkpakke omtrent og når vi først har de så burde vi jo tatt de med, men selvfølgelig er du på Rjukan og er du på et crag, så er sjansen liten for å bli tatt da.

Her ses et eksempel på en tydelig kulturforskell. Ifølge Odden (2008, s. 62) stod 50% af nordmændene over 16 år på ski i 2004, mens 14,2% af canadierne over 12 år beskæftiger sig med aktiviteten i 2015 (The Canadian ski Council, 2015). Som jeg nævnte i indledningen, er det svært at finde tilsvarende tal for isklating, men trods forskellige baggrunde i vinternaturen, kan de samme spilleregler identificeres i de to klatremiljøer, når det kommer til skredutstyr. Det har ikke samme værdi blandt klatrerne, som hos skiløberne. Jeg vil komme nærmere ind på dette i næste afsnit. Flere er enige om, at skredutstyr og især skredsøgeren burde være med på klatreture, fordi den kan være med til at redde liv. Det er ikketit, den er det. Skredutstyret har endnu ikke opnået den samme meningsfuldhed i feltet, når man taler om risiko, som eksempelvis forberedelse, vejrmelding og konkrete vurderinger har. Udstyret ses ikke som meningsfulde objekter i isklatrefeltet på samme niveau, som det gør hos skifolket. Skal man stå på ski i skredfarligt terræn, er skredutstyret en lige så inkorporeret del af "set up" et, som skiene er det og som økserne vil være for klatrere.

Jeg fortalte otte af respondenterne den historie, jeg kort omtalte i indledningen, om en ulykke hvor det tog seks dage at finde en begravet klatrer uden skredsøger.²² Dette var for at fremme en umiddelbar reaktion. Jeg ville se hvordan de emner, vi tidligere havde talt om og nu denne historie havde indflydelse på de umiddelbare svar, der kom. Resultatet blev også, at fem ud af otte udtalte, at man altid bør have skredsøger med sig.

---

²² Se Bilag 1 i interviewguide

De fem understøttede den *narrative kanon*, man kender fra skifeltet; befinder man sig i skredterræn, bør man have skredsøger på (Tremper, 2018, s. 275). Her tyder det på, hvordan nogle af respondenterne bruger en form for availability heuristic (Kahneman, 2011, s. 130), hvor svaret er let tilgængeligt og ikke er genstand for den store kritiske refleksion, da det igennem interviewet er tydeliggjort, hvordan man bør bruge hjælpemidler, der er tilgængelige i miljøet. Spørgsmålet om, hvad man vil gøre næste gang, substitueres med spørgsmålet om, hvad den pågældende klatrer gjorde forkert i historien; han havde ikke skredsøger på.

Marius, Martin og Andreas gjorde brug af en anti-kanon og havde kritiske perspektiver på, at en skredsøger ikke automatisk giver et bedre udfald ved en ulykke. Marius holder fast i, at hvis man har en skredsøger, men ikke kan grave ned til personen, fordi man har efterladt spaden, så er man lige vidt. Martin fortæller om vejret som en faktor, at der kan gå lang tid før, en person kan blive fundet, selvom de har skredsøger på. Andreas nævner ressourcer. Hvor mange ressourcer skal der bruges på hurtigt at finde folk, når det med stor sandsynlighed ikke er hurtigt nok til, at de fortsat er i live. De tilslutter sig Henrys kritiske forhold til teknologien ved at pege på manglerne ved skredsøgeren og neglegerer dens værdi, i stedet for at fokusere på, hvordan den kan være forskel på liv og død.

Denne historie var ledende, fordi det forventede svar fra respondenterne blev bekræftet i fem af tilfældene. Det betyder dog ikke, at deres svar ikke var pålidelige, det viser blot til, hvordan aktøren er let påvirkelig og hvor megen magt samtalen har, når det gælder om at få fokus på et emne.

4.4.2 Klatring eller ski og skred

Når man taler om skredfare, taler man uvis af hvilken grund, også om det at stå på ski. Som jeg nævnte i afsnittet herover, blev der henvist til at stå på ski i forhold til, om man ejer skredudstyr eller ikke. Samtlige af mine respondenter henviser på mindst et tidspunkt i deres interview til ski, med en forskel på det at stå på ski og klatre is. Følgende afsnit er på baggrund af respondenternes indtryk af det at stå på ski.

Det er ikke voldsomt overraskende, at de har et forhold til skifolk og et indtryk af hvad det handler om, da det er et andet og større felt, som har en anden,

habitus, andre former for kapital og dermed andre spilleregler end isklatrefeltet. Samtidig er det et felt, som ligger nær op ad isklatring, i og med at de også befinder sig i skredfarlige områder. Det er netop her distinktionen mellem klatring og ski hviskes væk; forholdet til naturen:

Avalanches have been very much associated with skiing but in reality they are there for the winter I mean the avalanche doesn't care if you're a hiker or a climber or a skier or some guy on a bike.

Naturen behandler alle lige (Tordsson, 2012, s. 304), men alligevel er der forskellige fortællinger om, hvad man kan og ikke kan tillade sig, uden at være dumdristige. Om man står på ski eller klatrer. Henry maler et billede af, hvordan man ifølge ham, opfatter påvirkningen på snedækket forskelligt.

Henry: I think you know when you're skiing you have these boards and you're cutting across the slopes. So you basically got this knife that you're using to cut across the snowpack. Whereas when you're climbing you just don't see it in the same way right. So skiing you're going to ascend slopes diagonally, cutting back and forth you know. Whereas climbing you're going to just, you might go straight up this slope or you use a bit of micro terrain. But you don't make these big long cuts across slopes as much. So that might be part of it.

Forsker: In that sense you can say we climbers don't cover as much ground as skiers do but you are exposed maybe to the same slope for a longer time and you will go further down in the layers so you might hit some trigger points further down than the skiers would. So that's a higher risk

Henry: Ya ya exactly. That's a really really good point that most climbers wouldn't think. you know you just made an excellent point and as you were making it, I was sitting there thinking shit she's right. That's a really really good point. it's funny. But again, most people I think just see these skies as this big cut. Whereas footsteps are. They don't see footsteps in the same way you know. Whereas you said footsteps are almost more dangerous and of course on skies you're distributing your weight better right.

Klatrere har, ifølge Henry, en tydelig perception omkring, hvordan man påvirker underlaget, at man ikke er i lige så stor fare for at udløse skred, som skiløbere er. Han præsenterer her en WYSIATI tankegang (Kahneman, 2011, s. 85) ud fra en generel fordom, som han tillægger de fleste klatrere. På ski ser klatrerne, hvordan skienes stålkanter, skærer bindingerne i sneen, alt der sker længere nede i lagene er ikke i hans bevidsthed, før jeg gør opmærksom på det.

Perceptionen af en situation og de dertilhørende spilleregler er altafgørende for handlingen (Crossley, 2001, s. 75) og kan dermed være en årsag til, at det udadtil ser ud som om, klatrere tager større risiko. Om de gør det eller ej, er kun noget man kan gisne om. Fordi klatrere mener, de påvirker underlaget mindre, ikke skærer bindingerne i sneen, gælder der andre vurderinger i forholdet til skred, andre måder at opføre sig i skredterræn, end den tilgang der gør sig gældende hos skiløberne.

Et andet argument for at de samme vurderinger ikke kan gøres i klatring, som på ski, er den naturlige placering i forhold til faren. Ifølge Eric er det bedste skiterræn også skredterræn. På ski befinder man sig i udløsningsområdet, langt oppe i skredet. Man kan bedre se, hvad man er på vej ud i og kan dermed tage sig tid til at undersøge forholdene. I forlængelse heraf er det også nemmere at tilegne sig kompetencer på et kursus. Flere af klatrerne efterlyser isklatrespecifikke kurser, et kursus som er specialiseret til det terræn de befinder sig i. "As a skier and a backcountry skier, I would say that the knowledge in that group is much higher. And the awareness is much higher than it is with the climbing community"(Eric). I flere af mine interviews finder jeg også en umiddelbar større tillid til skifolks vurderinger end til klatrernes egne. Skiløbere tillægges en ekspertise, som klatrerne her ikke føler de selv har, en såkaldt *expert halo heuristic* (McCammon, 2004). Skiløbere, som aktører i skredtærrenet tillægges af klatrerne en lederrolle, når det handler om at foretage de korrekte vurderinger i terrænet. Det kan igen have noget med placeringen af aktiviteten at gøre. Skiløbere har bedre mulighed for at øve på deres skredfærdigheder og prøve at forudse skredfaren (Kahneman, 2011, s. 240). Dette er relativt, da naturen igen er uforudsigelig (Tordsson, 2011), men her er det perceptionen af skiløbere og deres færdigheder som er aktuelt.

Da skiløberne, ifølge mine respondenter, er toneangivende, indenfor temaet omkring skred, vil sproget naturligt påvirkes, som det også fremgik tidligere i kapitlet. Et præcist sprog er afgørende for, at man kan have de gode vaner og definere mulige faldgrupper i et miljø. Med den manglende samtale bevæger vi os mere over i det manglende fokus. Kristine fortæller, hvordan en så magtfuld aktør som medierne oftere taler om skifolk og skred, fordi det er en større gruppe end klatrerne. Dette får aktøren til at sætte skred i den boks, der hedder ski og derfor kan det komme til at spille en mindre rolle, når man klatrer. "It's just avalanches are so associated with skiing that the climbers

"I think get forgotten." I denne konstruktion er skred som fænomen kun meningsfuldt i skifeltet. Blandt nordmændene taler man om, hvordan klatring er i forgrunden og skredvurderingerne ligger et stykke nede på prioriteringslisten. Man er optagede af at komme frem til en rute, mens man har en ide om, at skiløbere har bedre mulighed for at tage sig tid og undersøge forholdene. Her legitimeres en manglende stillingtagen til skredfare med, at man ikke har tid til at stoppe og grave, klatring tager alt tiden. Samtidig distancerer man sig fra skiløbere ved at sige, at de har tid til at undersøge forholdene (Crossley, 2001, s. 95). Distancen er vigtig og kommer også frem ved flere lejligheder. Klatrerne bruger ski som eksempel i mange pointer, men understreger også, at der er en forskel til trods for, at man færdes i det samme terræn.

4.4.3 Er der et problem?

Et fokus på skred i klatremiljøer var en hyppig genganger, da jeg spurgte ind til, hvorvidt klatrerne syntes, at der er et problem med manglende kompetencer omkring skred.

Jeg afsluttede interviewene med at spørge ind til klatrernes egne synspunkter på temaet om risiko og skred i isklating. Otte ud af ti sagde klart ja, der er et problem, der bør gøres noget. Sam mener ikke, der er et problem i Canada, ressourcerne er der, de fleste bruger dem. Der er få tilfælde, hvor folk tager dårlige beslutninger. Andreas mener, at dem der kommer i problemer, ofte er kompetente. Deres ulykker er ikke mangel på vurderingsevne men et resultat af, at de gentagne gange opsøger en risiko, altså en øget eksponering.

Hvis man skal starte et sted, skyldes problemet ifølge klatrerne måden, man taler om skred. Jeg var kort inde på det med ski, skred og medierne, men det gælder også internt i klatrefeltet. Generelt taler man ikkemeget om skred, det er klatringen som er i fokus.

When there's an avalanche people want to know that everyone is okay but let's gloss over it. It's kind of like the elephant in the room. (...) If people think that I made a bad decision, maybe I'll lose climbing partners, so I'm not going to tell people. And that not sharing that elephant in the room that "ya we know it happened let's not talk about it" but not sharing means that sometimes people don't learn on occasions that they could.

Det samme gør sig gældende, når man i Norge taler om Rjukan som stedet, hvor der ikke sker skred. Ifølge Marius passer det ikke, der sker ofte skred, men det er ikke et emne, der tales om. Man kan ikke tale om en uvidenhed, fordi de klatrere fra Norge, jeg talte med, har skredkompetencer og bruger dem på ski, men ikke i samme grad når de klatrer. Det er sproget som er i spil her. Sproget er førende for, hvad der er vigtigt i et felt (Crossley, 2001, s. 79) og hvordan, man forholder sig til fænomenet. Der er før set eksempler på en "blaming the victim" kultur i friluftslivet (Laurendeau, 2006, s. 596) og hvis man er bange for konsekvensen ved at sige ting højt, er det klart, at man hellere holder det for sig selv. Alex fortæller, hvordan man kan miste klatrepartnere, hvis de får indtryk af, at man ikke har skredkompetencer. Der er ikkemange partnere at vælge i mellem i forvejen, så det kunne potentielt være et problem og derfor en årsag til, at man holder den slags information tilbage.

Et andet problem som Henry peger på, særligt i Canada er, at der er mange stærke klatrere, som er vant til at kunne alt inde på klatrevæggen i den lokale klatrehal, men så vil de også prøve at klatre ude. De kommer fra en kultur, hvor du er god, hvis du er stærk.

So basically, what's happened I think is that people get so strong in the gym and then they want to climb outside in the winter because its climbing. And they just go and they don't really understand or respect what's going on. They think because they're strong enough to get up this climb then they got it figured out. A lot of the time that's all that matters right. And so everything else kind of becomes this stuff that's on the periphery you know the avalanche arenas, the understanding of how the weather can change things and risk of that and layering and so on. Those are all peripheral things compared to "well you know I went to the climb and I climbed it so I must know what I'm doing" so ya that's one thing I would say with regards to climbers and risk mitigation is the explosion of indoor climbing has created this vacuum when it comes to translating that to the outdoors.

Der er her tale om et andet felt, indendørs klatring, der bevæger sig ind i et nyt felt med den *symbolske- og kropslige kapital*, der gælder i klatrehallen og aktørerne kommer med deres habitus derfra. De kender ikke til værdien i alt det, der ligger udenom selve isklating. De kender ikke kompleksiteten og de tilhørende spilleregler for feltet. Det kan selvsagt resultere i problematiske situationer. For at komme problemet til livs, kommer der i interviewene mange løsningsforslag frem i lyset. Man må først og fremmest ændre måden, man taler om skred på. Selvom sproget ifølge srespondenterne, er

strukturere for aktøren ageren i et felt, er det også foranderligt (Crossley, 2001, s. 129). Dvs. at man kan påvirke den nuværende status quo. Selvom det kræver arbejde at ændre vanerne, fandt jeg i min empiri et ønske om ændring. Henning kommer med et forslag til, hvordan man praktisk kan prøve at opnå langt bedre rutiner, så man vælger skredudstyret til og ikke fra, når man skal på tur.

På en klatrevegg siger man at du skal knute en knute i enden av tuet, selvom de fleste av klatreveggene i Norge er 10m høye og de fleste tau er 50, 60, 70m lange. Så ja, så handler jo ikke det da om at knute en knute fordi det er farlig med den knute der og da, men for at have en god vane. Så kanskje de som holder kurs og har instruktører og er lærere på bachelor i friluftsliv. Kanskje man burde gå sammen og blive enige og sige det, at faktisk i Norge, så er det sånn at driver du med iskltring så skal du have skredsøker. At sætte det som et krav og liksom påpeke det i løpet av kurset. For at skape da denne gode vanen sådan at man alltid har det. Selvom risikoen er lille på Krokan i Rjukan da.

Flere praktiske løsninger, der peges på, er, at de i Canada mangler mindre og mere specifikke, geografiske områder for skredvarslingen, ligesom man har i Norge, mens nordmændene kunne ønske sig skredvurderinger ud for hver rute i guidebøgerne, ligesom de har i Canada. En af de helt store efterlysninger, særligt i Canada er specifikke kurser for isklatrere. De er begyndt at dukke op flere steder, men det er fortsat lidt begrænset. Marius er også enig i dette.

Skredutdanningen i Norge, fanger for lite spekter da. Samme om jeg mener at jeg har kompetansen som klatrer, så på skred så mener jeg jo at skredkompetansen i Norge bare dreier seg om ski. De finnes ganske mange andre i Norge, andre grener som kanskje trenger skredkurs. Så jeg mener at kompetansen er alt for lav. For helheten i Norge. Alt fra ski, scooterkjørere til ja klatrere for den sags skyld. Sant. For du ser jo, hvor mange klatrere er det som har med seg sender/mottaker for eksempel. Det er fåtallet.

Altså efterlyses mere specifikke kurser og dertil også mere specifikt skredudstyr. Hvis markedet kunne tilbyde klatrerne nogle mere klatrevenlige løsninger, mener Henry, at det helt sikkert ville blive mere aktuelt.

So you know hopefully the manufactures can move in that direction. I don't know why they haven't I suspect maybe they just don't have the technology yet to put something out there that's going to work for climbers. And that's what they're working on. Because I think if you offer it people would buy it.

Så er vi igen tilbage ved, at det hele handler om at holde sig i live.

Gennem dette kapitel har jeg belyst adskillige momenter i risikovurderinger i isklatremiljøerne i Canada og Norge. Jeg har bl.a. været omkring de optimale forhold for 'den gode rute', hvordan klatrerne forbereder sig bedst muligt for at holde risikoen nede, når de er på tur, men også hvordan de forholder sig til og taler om risiko og skred. Der er mange ligheder, men også visse uligheder. Der er op til flere emner, der fortjener en dybere diskussion, for at blive vendt og belyst tilstrækkeligt og afrundet. Det vil jeg gøre i det næste kapitel.

5 Afslutning

I starten af studiet, skitserede jeg en episode på en approach til en klatreroute, hvor jeg og min makker pludselig stod midt i et udsat skredområde. Hvordan jeg og andre klatrere ender i sådanne situationer er udgangspunktet for dette studie. Jeg har igennem noget tid undret mig over, klatreres færdsel i skredfarligt terræn. Jeg har oplevet en manglende stillingtagen og ageren både hos mig selv og andre i forhold til den fare, skred udgør, når man gerne vil klatre is. Jeg har på den baggrund prøvet at belyse, hvordan klatrerne tænker og taler om den risiko, som er forbundet med isklating og hvilken rolle skred, spiller i den forbindelse.

Det har generelt været svært at danne sig et overblik over status på området, da der ikke forligger nogen tal på hvor mange, der reelt er udøvere af isklating, hverken i Norge eller Canada. Horgen har i sit studie estimeret, at der er ca. 12.500 fjeldklatrere i Norge (2017), men hvor mange af dem, der klatrer is er uvist. Min empiri er beskednen, men jeg har vha. de ti respondenter, som har deltaget i projektet, prøvet at tegne et billede af hvilke vurderinger, der for dem er vigtige, når de gerne vil klatre is på en sikker måde. Derigennem har jeg forsøgt at kaste lys over et felt, hvor store mængder tidligere forskning ikke umiddelbart er tilgængelig. Til det har jeg brugt nedenstående problemstilling og delspørgsmål:

Hvordan taler vinterklatrere om sikkerhed og risiko?

- Hvilke fortællinger om risikovurderinger spiller en rolle, når man skal klatre om vinteren?
- På hvilket grundlag fortæller vinterklatrere selv om deres handlen og beslutningstagen i uforudsete situationer?
- Hvilken rolle spiller skredfare i fortællingen om risikovurderinger?
- Er der en sammenhæng mellem risikotænkning, måden at tale om risiko på og det terræn, klatrere befinder sig i i henholdsvis Norge og Canada?

Disse spørgsmål har jeg forsøgt at belyse ud fra tre forskellige teoretiske ståsteder. Disse giver god mulighed for at undersøge klatrernes tanker, handlinger og vurderinger i

forbindelse med isklatring. Først har jeg valgt Crossleys teori om situeret frihed (2001) og hans begreber, som i stor grad er hentet fra henholdsvis Bourdieu og Merleau-Ponty. Denne har jeg valgt primært som grundlag for, hvordan aktøren har mulighed til at handle i det sociale miljø. For at opnå en dybere forståelse for, hvordan disse handlinger kommer til udtryk i narrativet, har jeg, i tillæg valgt at undersøge perspektiver i fortællingerne med hjælp fra Kahnemann og hans *to selver* (2011) og så fandt jeg det også nødvendigt med en teori om, hvordan aktøren trækker på særlige logikker i særlige situationer, her var det Botanski og Thévenots teori om *justification* (1991), der gjorde sig gældende.

Jeg valgte en narrativ tilgang i mine interviews for at få nogle konkrete fortællinger som en del af min analyse og dermed håbede jeg på at kunne identificere nogle kanoniske narrativer (Bo et al., 2016), som er førende indenfor isklatremiljøerne. Disse vil jeg komme ind på nedenfor, hvor jeg vil svare på hver af mine delspørgsmål og til sidst mit hovedspørgsmål.

5.1 Hvilke fortællinger om risikovurderinger spiller en rolle, når man skal klatre om vinteren?

Der er ud fra empirien en tydelig retning i klatrernes risikovurderinger. Jeg var i min analyse i stand til at identificere adskillige narrative kanoner (Bo et al., 2016), hvor klatrerne fortalte om, hvad de gør, når de skal ud på en klatretur. De bruger en række legitimeringer og regler for, hvilke risikovurderinger, der er vigtige, når man skal ud på tur. Nedenfor har jeg samlet disse til en huskeliste over spillets regler:

- Der er en fysisk og mental forberedelse i form af træning og det rette mindset
- Du skal altid vende om, hvis forholdene ikke er som forventet
- Du skal altid gøre egne vurderinger
- Tjekke vejr og skredvarsel før du skal ud, identificer eventuelle farer
- Spørg lokale om forhold
- Vend om hvis den ene makker ikke føler for at klatre
- Hold dig inden for dit færdighedsniveau
- Der skal være gode forhold på ruten
- Sørg for at være godt forberedt

Der er en tydelig konsensus om disse ni punkter og endda flere omkring skred, som jeg kommer ind på senere i dette kapitel. Disse regler er en indforstået del af, hvordan man agerer, når man skal klatre is. Disse er spillets regler og spiller man ikke efter dem, anses ens handlinger som dumdristige og man opnår som regel ikke en anerkendelse inden for miljøet. Anerkendelse i det felt man befinder sig i, er i denne sammenhæng en del af det, der gør feltet værd at spille, dets *illusio* (Crossley, 2001, s. 103). Vi ser dog også, ligesom Bourdieu påpeger, når reglerne for spillet bliver udtalt og bevidstgjort, hvordan aktørerne forsøger at bøje reglerne, hvis det ikke er i deres interesse at følge dem (Crossley, 2001, s. 93), hvis de har en særlig rute, de gerne vil klatre. Der kan det omvendt se ud som om, der er et smuthul uden om alle disse regler, og det er ved bruge den inspirerende orden (Boltanski & Thévenot, 1991, s. 159) i ens fortælling. Det er en måde, hvorpå klatrerne i fortællingen legitimerer deres handlen. Hvis det er eventyret, som er det vigtige og det, der giver anerkendelse, er det legitimt at slække lidt på nogle af reglerne, så man kan udleve nogle drømme eller "tage chancen", når den endelig er der, få klatret drømmeruten, selvom forholdene ikke er optimale. Der er en form for usynlig linje, som er førende for, hvordan og hvor mange af disse regler man kan springe over for at opnå et anerkendt formål, også selvom man søger eventyret. Man kan ikke glemme alle reglerne i ens jagt på eventyr, men om det er okay at springe en, to eller tre over, er der ingen klare retningslinjer for. Der må man følge 'mavefornemmelsen' for at afgøre om det, man nu er i gang med, er en god ide og om det er sikkert, selvom man ikke har fulgt alle reglerne. Man er altid i en konkret kontekst, situeret, som kræver særlige valg. Det er det som afgør hvilke og hvor mange regler, man kan springe over og stadig være sikker og opnå anerkendelsen. Det er helt tydeligt ovenstående risikovurderinger, som er de vigtigste for klatrerne og de mest fremtrædende, når de fortæller om, hvordan de prioriterer sikkerheden.

5.2 På hvilket grundlag fortæller vinterklatrere selv om deres handlen og beslutningstagen i uforudsete situationer?

Rammerne og situationens faktisitet (Tordsson, 2012) er afgørende for, hvilke og hvor mange af reglerne der gør sig gældende, men det er også styrende for, hvordan klatrerne handler i situationen og tager beslutninger. Vi handler altid med den bedste hensigt og mod målet om, ikke at dø eller at komme til skade, men der er altid en risiko for at havne i en uforudset situation. Vi har set fortællinger i studiet, hvor klatrerne gør deres bedste for at handle efter de gældende regler i den kontekst de nu er havnet i. Det er ikke altid, grundlaget for handling er til at stole på i situationen.

Der er to elementer som klatrerne tillægger værdi i deres fortælling om deres handlen, når de er ude og klatre og det er deres 'mavefornemmelse' og det at være i kontrol. Disse to er ifølge klatrerne afgørende for at være sikker på en klatretur. Intuition, eller 'mavefornemmelsen' er her et af de to elementer i respondenternes fortællinger om risikovurderinger, der er mest væsentlige, på et generelt plan. Det giver ved første øjekast mening. Følger man dog Kahnemanns pointe om, at man kun kan stole på intuitionen, hvis man har mulighed for at forudse et hændelsesforløb, og øve på de regelmæssigheder der måtte findes i et miljø (2011, s. 240), bliver kontrol og intuition noget nær modsætninger. Man er i kontrol så længe, man ved, hvad der sker, men flere af respondenterne har prøvet, at deres vurderinger ikke svarede til forholdene. At isen eller sneen eller deres egne færdigheder ikke var som forudsagt. Dermed er man ikke længere i kontrol og intuitionen har ikke en chance for at være korrekt. Derfra er det rent lykkespil, hvad situationen ender med. Når en situation ikke bliver som forventet, bliver man pludselig bevidst om, hvad der sker. Man prøver at *typificere* (Crossley, 2001, s. 132) situationen og agere ud fra lignende episoder. Det er perceptionen, som afgør hvilke handlinger, der er hensigtsmæssige. Eller hvilke der var hensigtsmæssige i tidligere situationer. Der er aldrig to situationer i naturen, som er ens. Vi og naturen er i en konstant udvikling "man kan ikke to gange gå ned i den samme elva" (Store Norske Leksikon, 2019). Det er her, man kan møde *substitutionen* (Kahneman, 2011, s. 130), hvor man bytter spørgsmålet i situationen ud med et lettere om, hvad man gjorde sidst, man stod i samme situation. På den måde formes perceptionen i situationen. Det kan være et

problem med perception, ligesom intuitionen. Det mest tilgængelige svar, kan være svar på andre situationer, så grundlaget klatrerne agerer ud fra, er ikke nødvendigvis det bedste. Perceptionen og evnen til at trække på tidligere erfaring er dog det eneste udgangspunkt, vi har for at handle i en situation. Vi bruger typificeringerne til at identificere minefelterne (Kahneman, 2011, s. 417). Som vi så tidligere, er minderne om lignende situationer dog farvet, ændret og redigeret i forhold til den oprindelige erfaring. Dvs. at selvom man ved, at man bevæger sig ind i et potentielt minefelt, tilpasses handlingerne ikke nødvendigvis til den aktuelle situation. Dette kan være en årsag til, at man gentagende gange ender i situationer, som man ikke helt har kontrol over, men man kan aldrig afgøre, om man er sluppet fra en situation på baggrund af færdigheder eller held, medmindre det endte galt. Jeg kan dog se, at selvom klatrerne af og til ender i ikke helt optimale situationer, så er det sjældent, at det har konsekvenser. På den baggrund må der ligge mere end held bag. Det kan være, at erfaring alligevel spiller en afgørende rolle. Måske har man mulighed for at udvikle ekspertise i det uforudsigelige miljø. Måske er det den specifikke habitus, som klatrerne tilegner sig efterhånden, som de bliver en større del af feltet, der er afgørende for, om man handler hensigtsmæssigt. Omvendt kan det handle om eksponeringen. Jo længere man befinder sig i farlige situationer, jo større bliver risikoen for, at noget går galt. Dog ser man i klatring og mange andre aktiviteter hvordan, man ved at øve sig bliver bedre til aktiviteten. Man kan øve sig på de konkrete færdigheder, selve klatringen og man kan øve sig på at være ude om vinteren. De færdigheder, der har med kroppen at gøre, kan man øve sig på. Her har intuitionen en rolle at spille. Man kan mærke på sig selv, hvornår klatringen bliver for vanskelig. Når man er ved at få "pump" og kender kædereaktionen, som udspringer af den følelse. Hvordan man føler sig ude af kontrol og risikoen for at gå i panik. Det er intuitionen, sammen med det mentale game, der kan fortælle alt det. Når man derimod begynder at tale om at lære sig at læse isen eller lære sig om skred, er fortællingen en anden. Der begynder intuitionen at være 'magi' som Kahneman påpeger (2011, s. 241). Et instinkt der fortæller, hvornår man er i fare. Flere af klatrerne, især de canadiske, lægger vægt på at lære om skred og det er vigtigt at kunne identificere en eventuel fare, man er på vej ind i, men da skred kan være uforudsigelige, og man i isklating ofte befinder sig langt under skredet, kan det være svært at lave nogen konkrete vurderinger, og intuitionen vil dermed ikke være gældende.

Klatrernes fortællinger om intuition og kontrol er vigtige for dem, for at kunne handle i en situation, men stående alene er det umuligt for klatrerne at tage gode beslutninger ud fra disse. Baggrund for deres handlen og evne til at være sikre må derfor nærmere ligge i deres habitus og evne til at identificere eventuelle minefelter og handle på baggrund af disse.

5.3 Hvilken rolle spiller skredfare i fortællingen om risikovurderinger?

Alle respondenterne har respekt for skred og for at færdes i udsatte områder. Der er en klar kanon om, at der altid er en risiko for, at der kan ske skred, når man er ude om vinteren. Man må derfor være bedst muligt beredt for at håndtere denne risiko. Der er samtidig forskellige meninger om, hvordan det gøres bedst. I Norge er man generelt rimelig tryk ved at være selvlært og har tillid til, at man helt kan undgå farlige skredområder. Modsat er flere af canadierne utrygge ved, at de har en begrænset viden om skred. De er opmærksomme på kompleksiteten og videnskaben omkring sne og skred. Hele dilemmaet med, at vi kun ser det, vi ved, de kendetegn vi har lært at se efter (Tordsson, 2012, s. 56), er væsentligt. Der vil altid være ting, man ikke har lært at se efter endnu. Balancen for hvornår man mener, man kan færdes trygt, er varierende blandt klatrerne. De ved, at de aldrig er færdigudlærte og efterlyser mere skredspecifikke kurser. Mere specifik uddannelse ses ifølge klatrerne som en løsning på en eventuel manglende kompetence omkring skred i isklatremiljøer. Klatrerne føler, de mangler en viden for at kunne læse sneen under et eventuelt udløsningsområde, en mere dybdegående viden som tager hensyn til en klatrers placering i terrænet. McCammon, som har identificeret flere heuristikfælder i skredulykker (2004) sætter dog spørgsmålstegn ved, hvordan man skal bruge skreduddannelser. Han mener ikke nødvendigvis, det er nok at have en viden om, hvordan man kan undgå skred og læse forholdene i sneen. Det ses, hvordan den viden ikke altid bliver brugt. Den erhvervede kompetence må kunne konkurrere med de heuristikker, som bliver brugt af dem, der befinder sig i skredområder.

Nogle af de argumenter der kom frem om, hvorfor skred ofte ikke er et tema i samtaler blandt isklatrere, er en forestilling om, at skred kun sker, når man står på ski. Det er en alment kendt fordom eller heuristik, som gør sig gældende i klatremiljøerne. Skred er for mange et abstrakt fænomen. Det bliver først virkeligt, når man ser et skred gå. Klatrere ser det ikke så ofte, som det kan være tilfældet, når man står på ski. Der er adskillige punkter hvad angår skred, hvor klatrerne distancerer sig fra dem, der står på ski. De skitserede op til flere eksempler på førende fordomme, eller kanoniske narrativer, om, hvordan det forholder sig med ski og skred. Først er der det visuelle element, som jeg også mødte flere gange. Klatrerne ser for sig, hvordan skiløberne anses som et par knive, der skærer bindingerne over, i sneen og de bevæger sig over store afstande. Dermed eksponerer de sig for mange skredzoner. Desuden har man, når man står på ski, bedre mulighed for at undersøge forholdene i sneen, da man ofte befinder sig i eller tæt på skredzonen og man har tid til at grave sneprofiler. En mulighed klatrerne oplever, de ikke har. For dem er klatringen det, der er vigtigt.

Derudover ejer de fleste canadiske klatrere ikke skredudstyr og de norske klatrere har ikke deres med, når de skal klatre. Skredudstyret er for tungt og stort i tillæg til klatreudstyret. Egne færdigheder ses som værende tilstrækkelige. Til sidst spiller medierne en rolle for, hvordan klatrerne tænker om skred, da det ofte her associeres med ski. Gennem disse fordomme skyder klatrerne ansvaret for den manglende samtale over på skimiljøet. De efterlyser selv mere viden og mere fokus på temaet, men opdager ikke, at de selv er med til at føre fordommene videre. Flere taler om, hvordan skredudstyret er for tungt og stort, nogle bruger det, men så bliver spaden stående og så er man lige vidt.

Skred fylder en betydelig del i klatrernes fortællinger om, hvilke risici de tager, når de skal klatre. De er bevidste om, at skred kan have katastrofale følger, når man klatrer. Der er store kræfter på spil, men samtidig er det et emne, hvor man kun har en overfladisk viden, grundet klatrerens placering i forhold til eventuelle skred. Der var en forskel på, hvordan klatrerne fra Norge og Canada forholder sig til skredfaren, den vil jeg gå dybere ind i nedenfor.

5.4 Er der en sammenhæng mellem risikotænkning, måden at tale om risiko på og det terræn, klatrere befinder sig i i henholdsvis Norge og Canada?

I starten af mit projekt resonerede jeg mig frem til, at om der er et problem med manglende fokus på skred må hænge sammen med hvilket terræn, man færdes i. Jeg valgte derfor at undersøge to forskellige klatremiljøer, som færdes i forskellige typer terræn. Det gjorde jeg for at se, om terrænet indvirkede til en forskel på de to felter. Jeg fandt flere ligheder mellem de to felter, når det kommer til risikovurderinger, kanoniske fortællinger og logikker indenfor felterne. Jeg valgte derfor at have dette spørgsmål inkorporeret i hvert af de andre delspørgsmål, i stedet for at lade det stå som et spørgsmål i sig selv i min analyse af empirien.

En del af lighederne er skitseret i ovenstående delafsnit i dette kapitel. Der var også mindre uligheder mellem de to og også indadtil i miljøerne. Det kan være, fordi isklatremiljøerne er relativt små. Man er generelt mest sammen med et par faste partnere, når man er ude og klatre og ikke nødvendigvis en større gruppe. Der er derfor bedre vilkår for at udvikle retningslinjer i mange forskellige mikromiljøer indenfor isklatring.

Jeg fandt dog en primær forskel mellem de to lande og det var på skredområdet. I Canada tager de mange forholdsregler og gør brug af de ressourcer, som er tilgængelige i form af kurser og skredvarslingssystemer osv. Man er bevidst om, at man generelt er udsat for skred uanset, hvor man befinder sig på en tur. I Norge står det en lidt mere frit for at vælge, hvorvidt man ønsker at tage chancen og klatre en skredudsat rute eller ikke. Man har muligheden for at vælge områder uden skredfare. Manglende fokus på skred opleves ikke som et så stort problem i Norge, da man mener, at man helt kan undgå problematiske områder. Det kan her diskuteres, om man kan tale om to former for habitus i de forskellige miljøer. I Canada er klatrernes habitus præget af uddannelse for at være i naturen (Henderson & Potter, 2001, s. 231). Det er derfor nærliggende, at klatrernes habitus også vil være formet af en system- og uddannelsesmæssig tilgang til at være i naturen på en sikker måde. Omvendt er turkulturen i Norge præget af at være på tur efter evne (Horgen A. , 2010, s. 32). I den forbindelse har klatrerne tillid til, at de vælger ruter, hvor de har den nødvendige margin til at kunne klatre dem på en sikker

måde. Hvilken af de to forskelle der disponerer klatrerne til at tage de bedste vurderinger i de situationer, de ender i, er vanskeligt at afgøre.

5.5 Hvordan taler vinterklatrere om sikkerhed og risiko?

Det er åbenbart, at klatrerne kender den risiko, der er forbundet med at klatre is, og de gør alt, hvad de kan for at holde risikoen på et acceptabelt niveau. Ingen ønsker at komme til skade. Der er dog flere lag i dette. Jeg er kommet frem til, at der er forskel på, hvem man taler med om aktiviteten.

Fordi jeg selv klatre is, brugte feltets termer interviewene og i de senere interviews delte lidt ud af egne erfaringer, oplevede jeg at blive en del af det familiære regime, når klatrerne fortalte om deres fejl, samtidig som jeg præsenterede regime of justice, når samtalen drejede sig mod den kritiske situation og klatrerne måtte forsvare deres handlinger.

Indenfor klatremiljøet, i det *familiære regime* (Boltanski & Thévenot, 1999), findes der en række logikker, som ikke accepteres af udefrakommende. Som man har set tidligere og i flere andre studier, befinder såkaldte ekstremisportsudøvere sig konstant i en form for forsvarsposition, når de er udøvere af en risikofuld sport. Den søgen efter eventyr, som findes i den inspirerende orden, når klatreren ikke tager sig af, hvad andre tænker om deres valg (Boltanski & Thévenot, 1991, s. 159), kan derfor være svær at forstå for en udefrakommende. Det kan være med til at styrke kritikken om, at man opsøger risiko, når klatrerne kan gå på kompromis med sikkerheden, i søgen på eventyret og fortsat føler sig sikre. Det er her, i de kritiske situationer, at argumenterne for, hvorfor klatreren ikke er en adrenalinjunkie, men tager risikoen seriøst, kommer frem. I de kritiske situationer må klatrerne retfærdiggøre, hvorfor de udsætter sig selv for en fare i forbindelse med klatring, de må her bruge eksempler, som alle kan sætte sig ind i. En klassiker som jeg møder gentagende gange er en såkaldt trafik-sammenligning. Både blandt mine respondenter, men også i flere andre studier (Frühauf et al., 2017; Brymer, 2011; Laurendeau, 2006), omtaler udøvere, at trafikken er farligere end at klatre. De prøver dermed at retfærdiggøre deres aktivitet med, at de kan kontrollere, det de gør. Det kan man ikke i trafikken. Jeg finder denne sammenligning problematisk, da man i

virkeligheden undgår det egentlige spørgsmål om den risiko, man udsætter sig for og hvordan man håndterer den.

Det er klart, at klatrerne gør deres bedste for at kunne være udøvere af en risikofuld aktivitet, som de finder glæde i, men samtidig at kunne udføre den på en sikker måde. Der er en usynlig grænse mellem, at man gerne vil presse sig og udfordre sine færdigheder for at blive bedre, og ikke at presse sig så meget, at det bliver farligt. Den symbolske kapital ligger i at mestre denne grænse. Kan man indfinde sig i de rigtige forhold med de rigtige vurderinger og meningen med turen, samtidig med at man udfordrer sig selv fysisk og mentalt, er det anerkendelsesværdigt i miljøet. Denne grænse må dog findes gennem det at fejle. Man bliver ikke bedre, hvis man ikke oplever konsekvensen af sine fejl. Det vigtige her er samtalen, hvordan man taler om sine fejl, mangler og sejre.

Klatrerne fortæller flere gange, hvordan de er bekymrede for den viden de ikke har og de tegn de ikke ser i naturen. Der er en ydmyghed overfor naturen, generelt blandt klatrerne. Naturen har enorme kræfter, som vi må tilpasse os, hvis vi skal kunne bevæge os i den. Samtidig forsøger klatrerne at argumentere for at de kan kontrollere situationen, når de er ude. Her kommer vi tilbage til ovenstående om, at man kan kontrollere sine konkrete færdigheder, men at man ikke kan være sikker på at der ikke går skred. Dermed bliver der udadtil malet et billede af, at klatrerne er i kontrol og selvfølgelig ikke tager forkerte beslutninger. De sikrer sig i interviewet at fortælle om alle de gode vurderinger, de sørger for at tage, når de er på tur og før de skal ud. Samtidig betror de sig til mig med eksempler, hvor de lavede fejl eller var bekymrede angående deres færdigheder. Igen findes der her en usynlig grænse. Indadtil i miljøet kan man godt åbne op om at lave fejl, om at tage på tur i en storm eller bevæge sig op på fjeldet i dårligt vejr, fordi man har investeret tid og penge. Man kan godt grine lidt af, hvordan man var dumme i ens unge dage. Det er dog vigtigt, for respondenterne, at der ikke opstår et billede, hvor man er dumdristig i alt, man gør. Det skal fortsat høre til sjældenhederne, at man begår fejl. Henry pegede på, hvad der sker, når indeklatrere bevæger sig ud på isen. De kender ikke reglerne og bliver derfor dømt som værende dumdristige, men kan det forventes, at aktørerne kender spillets regler, før man går i gang med at spille? Her kommer 'hønen

eller ægget' problematikken ind i billedet. Er det habitus, der disponerer os til at handle i overensstemmelse med reglerne i feltet eller er det feltets regler, der former vores habitus først?

Uanset gælder det i samtalen, for klatrerne, om at fremstå så sikre som muligt. Når samtalen vender sig udad mod udenforstående, viser klatrerne helt tydeligt, hvordan de er i kontrol og selv styrer hvilke risici, de udsætter sig for på tur, i tillæg til at de udtrykker en ydmyghed for den arena, som isklating foregår i, naturens enorme kræfter. Indadtil ændres billedet dog til, at de godt kan blive overrasket over situationer og nok ikke altid handler hensigtsmæssigt, men det kommer absolut ikke til udtryk, hvis man ikke er en del af miljøet.

5.6 Muligheder for ændringer i feltet

Der er en række områder, hvor jeg gennem empirien har fundet muligheder for ændringer i isklatremiljøerne, som både kan være med til at åbne op for flere og mere frie valg for klatrerne, men også hvordan man kan styrke mulighederne for at tage bedre, mere sikre og velovervejede valg, når man skal ud og klatre is.

Først er der udviklingen, som allerede er i gang med et specifikt udbud af skredkurser til isklatrere. Mere viden omkring skred og mere samtale kan i sig selv være med til at ændre, hvordan klatrerne agerer i skredfarlige områder. Det kan være, at det åbner op for flere muligheder, hvis klatrerne har en større, mere specifik viden. Vi så i analysen, hvordan særligt de mindre erfarne helt undgår områder, der er varslet som udsatte, men ikke ser på de enkelte klatrefelter. Bliver samtalen om skred en større del af miljøet, kan det både gøre klatrerne mere sikre i form af et større fokus og mere viden, men det kan også gøre dem mere frie til at vælge ruter i forskellige områder. I den forbindelse vil skredsituationen være den samme, men man kan med mere viden vælge friere indenfor de rammer, der opstilles i naturen.

Et andet sted, hvor jeg ser et rum for en konkret ændring i begge lande, var mht. hver deres egne værktøjer i skredvarslingen. Landene har forskellige kulturer indenfor, hvordan man er på tur, i tillæg til at der er forskelligt terræn. Respondenterne fra de to lande efterlyser en styrke, som det andet land har; i Norge er områderne for skredvarsling ikke nær så store, som de er i Canada. Omvendt har Canada skredfarevurderinger i guidebøgerne. Blev disse styrker implementeret i det andet land, ville man også her kunne se en øget frihed til at vælge objektiv på et velinformeret grundlag. En reel skredfarevurdering ved hver rute i guidebøgerne vil give et mere realistisk billede af et specifikt område. En sådan vurdering er implementeret på skifeltet (Varsom, u.å.). Blev en konkret skredfarevurdering, på samme måde indført i guidebøgerne for isklatring, ville det antageligt medføre, at man ikke længere har en fordom om, at der eksempelvis ikke sker skred i Rjukan, hvilket det billede, der på nuværende tidspunkt tegnes af nogle af mine respondenter. Det burde være realistisk på sigt at få disse vurderinger inkorporeret i nye udgaver af guidebøgerne, men det kræver, at det bliver et bevidst samtaleemne i miljøet. Mindre områder for skredvarsling i Canada vil gøre varslingen mere præcis, selvom der fortsat vil være store variationer. Det vil igen give klatrerne mere frihed til at vælge områder, som ikke har en skredfare, selvom skredvarslet på nuværende tidspunkt fortæller noget andet. En ændring her vil i praksis være udfordrende, da der i det tilfælde må nogle helt andre ressourcer til, end det er tilfældet på nuværende tidspunkt. Der arbejdes dog på problematikken ved, at implementere iagttagelser fra private, som befinder sig i områderne vha. MIN (Avalanche Canada, 2019c), ligesom vi i Norge har RegObs (NVE, u.å.). Ændringer som disse sker dog kun ved, at feltets aktører igen implementerer emnet om skred i miljøet og gør opmærksom på de mangler, der findes her og hvilke fordomme der hersker på nuværende tidspunkt.

Et generelt problem i isklatring er, som jeg hører det fra flere af respondenterne, at man ikke taler højt om fejl og mangler, der opleves. Der må tales om disse, så man kan komme nærmere en ændring i praksis. Det gælder både omkring skred, men også andre risikovurderinger i feltet, som eksempelvis faren ved at tage på tur i dårligt vejr. Der må sættes flere ord på, hvor den usynlige grænse går, hvor mange spilleregler man kan springe over og fortsat være sikker. Man må være i feltet, før man kan lære af det, men samtidig er feltet også i en konstant forandring og det er denne forandring man skal

præge til det bedre, gennem samtalen. Ved at tale om problemet kan man ændre på de nuværende mangler, der måtte være i risikovurderingerne.

5.7 En videre refleksion

Jeg oplevede gennem min forskning et gennemgående spørgsmål, som jeg ikke var i stand til at svare på gennem min empiri, men som er noget, som jeg synes er vigtigt at få med, som en del af samtalen og en del af klatremiljøet. Ændringer er langsommelige og kræver indsats, men de er vigtige i den bevægelige mekanisme, som det sociale miljø er.

Der er en sammenhæng mellem det, vi taler om, og hvordan vi tager beslutninger. Vi har alle stået i en situation og tænkt "hvordan er jeg endt her?". Som vi har set, sker det bl.a. gennem de legitimeringer og kanoniske historier, man fortæller igen og igen i miljøerne. De opstår hos den enkelte, nogle gange på et falsk grundlag. En beslutning som var svaret på en anden problematisk situation. Man har en tendens til, at det i fortællingen ikke var så slemt, som det måske var, og derfor ender man der igen i den samme situation, som den foregående dag, hvor man blev helt stiv af panik. Der findes forklaringer af psykologisk og biologisk art her. Det er dog ikke den vej min refleksion går videre. At vi ender i problematiske situationer, betyder ikke at vi ikke kan gøre for, at vi gør dårlige valg, vi gør alt, hvad vi har lært at gøre for at holde os så sikre som muligt, for det er målet at holde sig i live.

Der er nogle klare forventninger og holdninger og konkrete vurderinger, man gør, men vi er refleksive væsener, som kan ændre vaner og vores måde at tale om emner på i feltet, til trods for at det kræver en indsats. Så hvorfor føles det ikke som om, man bruger de ressourcer, der er? Der er en udvikling undervejs i Canada med specifikke skredkurser til isklatrere, men ellers er det generelt den manglende samtale, manglende mediedækning eller generelt manglende fokus og manglende specifikt skredudstyr til klatring, der er de store syndere. Er det så nemt som at skyde ansvaret over på markedet, medierne, teknologien og producenterne? Der bliver sagt, at man skal skaffe gode vaner med at vælge udstyret fra i stedet for at vælge det til ved hver tur, at det er en fast del af isklatreracket. Hvem skal implementere de vaner? Klatrerne er alle aktører i et felt, som har visse spilleregler og hvem er det, der skal ind og ændre disse regler? Aktøren i sig selv virker som en så lille brik i det store spil. Det må være nogen af de større instanser i feltet,

udstyrsproducenterne, medierne, kurserne, som må gå ind og ændre status quo. Der sker ingen ændringer, så længe man skyder ansvaret over på dem og så fortsætter i det samme spor. Ændringen må starte i samtalen, som må afspejle denne mangel på ansvarsbevidsthed i feltet. Samtalen starter hos aktøren, før den når de store instanser.

5.8 Perspektiver til videre forskning

Et problem jeg havde, da jeg skulle designe mit projekt var, at jeg ikke kan undersøge manglen på et fænomen, manglen på kundskab eller hvorfor man kun i begrænset grad bruger den kundskab, der findes. Måden jeg gik til dette på var at se hvilken kundskab og hvilke vurderinger, der findes hos klatrerne i stedet. Jeg synes dog stadig, at der er grund for at forske mere på de konkrete skredfærdigheder og vurderinger, der findes blandt klatrerne. Desuden er det i den forbindelse relevant at undersøge nærmere forhold omkring det stadigt voksende antal af udøvere, der befinder sig i skredterræn. Det er ikke længere primært dem, der står på ski, selvom det fortsat er en stor andel. Måden man sætter aktiviteterne op imod hinanden og den fare man hver især udsættes for, fortjener mere belysning, end der er set hidtil.

Jeg havde i starten af projektet vanskeligheder ved at finde tidligere forskning på feltet omkring isklatring i forholdet til skred, men også omkring isklatring som felt. Der er få gyldige tal på området og indad i miljøerne er det også begrænset, hvad vi, i dag ved om isklatring som felt. Jeg håber, at vi fremover vil se mere specifik forskning på et felt, hvor et øget fokus kan være med til at redde liv.

Bibliografi

- Andersen, F. (1998). Litteraturhistorie og kanon. *Passage - Tidsskrift for litteratur og kritik*(30), s. 14-17.
- Andersen, G. (28. 06 2017). *Teoretisk rammeværk, metode og empiri*. Hentet fra Idunn: <https://www.idunn.no/parlamentets-natur/2-teoretisk-rammeverk-metode-og-empiri>
- Avalanche and weather programs. (2017). *Threshold guidelines for avalanche safety measures*. British Columbia: Ministry of Transportation & infrastructure.
- Avalanche Canada. (2019b). *Go further - get avalanche trained*. Hentet fra <https://www.avalanche.ca/training>
- Avalanche Canada. (2019c). *Mountain Information Network - Overview*. Hentet fra Avalanche Canada: <https://www.avalanche.ca/mountain-information-network>
- Avalanche Canada. (u.å). *Online Avalanche Tutorial*. Hentet fra <https://www.avalanche.ca/tutorial/pre-trip-planning/check-the-bulletin/avalanche-danger>
- Beaumont, P., & Walters, J. (19. Apr 2019). Three mountaineers killed in avalanche in Canada. *The Guardian*.
- Blokker, P. (2011). pragmatic sociology: Theoretical evolution and empirical application. *European Journal of Social Theory*, s. 251-261.
- Bo, I. G., Christensen, A.-D., & Thomsen, T. L. (2016). *Narrativ Forskning Tilgange og Metoder*. Hans Reitzels Forlag.
- Boltanski, L., & Thévenot, L. (1991). *On Justification economies of worth*. Paris: Princeton University Press.
- Boltanski, L., & Thévenot, L. (1999). The Sociology of Critical Capacity. *European Journal of Social Theory*, s. 359-377.
- Brattlien, K. (2013). *Skredulykke Skogshorn Hemsedal*. Norges geotekniske institutt, Skredulykker vinteren 2013-2014. NGI. Hentet fra Snoskred.no.
- Brattlien, K. (2017). *Den lille snøskredboka*. Oslo: Fri Flyt AS.
- Brugger, E., Procter, G., Strapazzon, T., Capello, T. D., Castlunger, L., & Stafler, H. (02. Juli 2013). Adherence of backcountry winter recreationists to avalanche prevention and safety practices in northern Italy. *Scandinavian Journal of medicine and science in sports*, 24(5), s. 823-829.

- Bruner, J. (1999). *Mening i Handling*. Århus, Danmark: Forlaget Klim.
- Brymer, E. (19. sep 2011). Risk taking in extreme sports: a phenomenological perspective. *Annals of Leisure Research* 13, s. 218-238.
- Caldwell, T. (2017). *The Push*. United States of America: Penguin Random House UK.
- Crossley, N. (2001). *The Social Body*. London: Sage productions Ltd.
- Eng, R. C., & Pelt, J. V. (2010). *Mountaineering Freedom of the hills* (Årg. 8.th). Seattle, Canada: Mountaineers Books.
- Fauske, L., & Bruland, Ø. S. (2012). *Førstehjælp på tur*. Oslo: Fri Flyt AS.
- Frühauf, A., Hardy, W., Pfoestl, D., Hoellen, F.-G., & Kopp, M. (14. November 2017). A qualitative Approach on Motives and Aspects og Risks in Freeriding. *Frontiers in psychology*.
- Gadd, W. (2017a). *Will Gadd Athlete - Speaker - Guide*. Hentet fra <http://willgadd.com/will-gadd-the-athlete/>
- Gadd, W. (10.. Dec 2017b). *Instagram*. Hentet fra <https://www.instagram.com/p/BcfuFfPF5s/?taken-by=realwillgadd>
- Giulianotti, R., & Langseth, T. (07. Jun 2016). Justifying the civic interest in sport: Boltanski and Thévenot, the six wolrds of justification, and hosting the Olympic games. *European Journal for Sport and Society*, s. 133-153.
- Grippet. (31. Jan 2018). Iceclimbers should carry beacons in avalanche ares. *Grippet Magazine*.
- Haugeseth, J. F. (4. Nov 2015). *En "røff" guide til Boltanski*. Hentet fra Sosiologen: <https://sosiologen.no/essay/roffguide/en-roff-guide-til-boltanski/>
- Henderson, B., & Potter, T. (Spring 2001). Outdoor Adventure Education in Canada: Seeking Country Way Back In. *Canadian Journal of Environmental Education*(6), s. 225-242.
- Horgen, A. (2010). *Friluftslivsvejledning vinterstid*. Kristianssand: Høyskoleforlaget AS.
- Horgen, A. (2017). Sikkerhedsdiskurser for friluftsliv i Norge på 2000-tallet. *Tidsskrift for utmarksforskning*.
- Horgen, A. (2017). Sikkerhetsstatus for friluftslivsaktiviteter i Norge på 2000-tallet. *Tidsskriftet Utmark*, s. 46-67.
- Husserl, E. (1997). *Fænomenologiens idé*. København: Filosofibiblioteket Hans Reitzels forlag.

- Järvinen, M., & Mik-Meyer, N. (2017). *Kvalitativ Analyse - Syv traditioner*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag.
- Järvinen, M., & Mik-Meyer, N. (2017). *Kvalitativ Analyse - Syv traditioner*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag.
- Kahneman, D. (2011). *Thinking fast and slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Kruuse, E. (2008). *Kvalitative forskningsmetoder i psykologi og beslægtede fag*. Danmark: Psykologisk Forlag.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsinterview*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Langseth, T., & Salvesen, Ø. (24. September 2018). Rock climbing, Risk and Recognition. *Frontiers in Psychology*.
- Laurendeau, J. (1. December 2006). "He Didn't Go In Doing A Skydive": Sustaining the Illusion of Control in an Edgework Activity. *Sociological Perspectives*, 49(4), s. 583-605.
- Lee Shockley, W., Yaron, M., Charles, E., & Dale, A. (September 1999). Avalanche deaths in the United States: a 45-year analysis. *Wilderness and environmental medicine*, s. 146-152.
- Llewellyn, D., Sanchez, X., Asghar, A., & Jones, G. (july 2008). Self-efficacy, risk taking and performance in rock climbing. *Personality and individual differences*.
- McCammon, I. (Spring 2004). Heuristic traps in recreational avalanche accidents. *Avalanche News*, 68.
- Norges geotekniske institutt. (2017). *Ulykker med Død*. Hentet fra Snoskred.no: <https://www.ngi.no/Tjenester/Fagekspertise-AA/Snoeskred/snoskred.no2/Ulykker-med-dod>
- Norges Klatreforbund. (17. 10 2017). *Rapporterte ulykker og næsten-ulykker*. Hentet fra Norges Klatreforbund: <http://db.klatring.no/sikkerhet/pages/rapportOff.asp>
- NVE. (u.å). *regObs.no/Avalanche*. Hentet fra [regObs.no](https://www.regobs.no/Avalanche): <https://www.regobs.no/Avalanche>
- Odden, A. (2008). *Hva skjer med norsk friluftsliv? En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv i 1970-2004*. Norsk teknisk-naturvitenskapelige universitet.

- Petzl. (12. Oktober 2016). *Alpinism: what does fast and light really mean?* Hentet fra Petzl: <https://www.petzl.com/LU/en/Sport/News/2016-10-12/Alpinism--what-does-%22Fast-And-Light%22-really-mean->
- Schöffl, I., Schöffl, V., Schwarz, U., Henning, F., & Kupper, T. (27. Oktober 2009). Injury-risk evaluation in water ice climbing. *Medicina Sports*, 13(4), s. 210-218.
- Schöffl, V., Morrison, A., Schwarz, U., Schöffl, I., & Küpper, T. (1. August 2010). Evaluation of injury and fatality risk in rock and ice climbing. *Sports magazine*, s. 657-679.
- Silverton, N. A., McIntosh, S. E., & Han, K. S. (December 2007). Avalanche safety practices in Utah. *Wilderness and environmental medicine*, s. 264-270.
- Store Norske Leksikon. (20. Marts 2019). Heraklit. Bergen, Norge.
- The Canadian ski Council. (2015). *Facts + Stats ski and snowboard industry 2014-2015*. The Canadian ski council.
- Thèvenot, L., & Boltanski, L. (Sep 2000). The Reality of Moral Expectations: A Sociology of Situated Judgement. *Philosophical Explorations*, s. 208-231.
- Tordsson, B. (2011). *Rishtagare och teorier om friluftsliv*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Tordsson, B. (2012). *Friluftsliv Kultur og Samfund*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Tremper, B. (2008). *Staying alive in avalanche terrain*. Seattle: The mountaineers books.
- Tremper, B. (2018). *Staying alive in avalanche terrain* (Årg. 3. udgave). Seattle: Mountaineers Bokks.
- Varsom. (u.å.). *KAST - Klassifisering af snøskredterreng*. Hentet fra Varsom.no: <http://www.varsom.no/snoskredskolen/skredterreng/kast-klassifisering-av-snoskredterreng/>

Bilag

Bilag 1 – interviewguide

Interviewguide

Samtykke info:

Bruges til en masteropgave

Kan altid trække dig uden nogen konsekvenser

Personoplysninger slettes efter brug og anonymiseres i studiet

Henvendelse til mig eller USN ved spørgsmål

- Baggrund:
  - Navn
  - Alder
  - By
  - Beskæftigelse

- Hvorfor begyndte du at interessere dig for isklating?
- Kan du fortælle mig lidt om da du startede med vinterklating?
  - Din første klatretur
  - Hvilke særlige indtryk kan du huske?
- Hvad er der specielt tiltrækkende ved klating på vinteren?
- Du har taget et billede med kan du fortælle mig lidt om det? (informanten er blevet bedt om at sende mig et billede som viser til den mest mindeværdige vinterklatretur)
- Den rute eller klatretur du er mest stolt af, kan du fortælle mig om den?
  - Hvorfor lige den?
- Hvornår er det en ekstra fin oplevelse?
  - uddyb
- Følger du andre klatrere?
  - Hvad gør de som er spændende at følge?

Forskningsspørgsmål:

- Hvor bevidst er du om skredfare på tur?
- Har du nogen fremtidige projekter?

- Hvorfor lige dem?
- Hvornår er en rute ekstra lokkende/fin?
- Hvordan bestemmer du dig for hvad du vil klatre?
- Hvordan forbereder du dig på en klatretur?
  - Følger du vejret op til turen?
  - Tjekker du skredvarslet når du skal klatre?
- Hvad tænker du umiddelbart når du ser billedet jeg har sendt dig?
  - Forestil dig stående der i billedet og se op på den rute
    - Hvad tænker du?
    - Skeptisk? Hvorfor?
- Hvordan opleves risikoen på en tur?
  - Tænker du på isklating som farligt?
    - Gør det klatingen mere appellerende?
  - Har du gjort dig nogen overvejelser omkring risikoen der er når vi klatrer is?
  - Hvad slags risikovurderinger bruger du når du skal klatre?
    - Med tanke på skredfare
    - Skred ovenfra?
  - Gør du noget bestemt for at holde risikoen nede?
  - Ændres din risikovillighed afhængigt af, hvem du er på tur med?
  - Har du prøvet at være uenig om risikovurderingen med din makker?
  - Hvad gør dig ræd når du er ude at klatre på vinteren?
  - Kan du fortælle om din mest skræmmende oplevelse?
- Er vi villige til at ændre planen pga. skredfare?
  - Har du nogensinde oplevet skred selv i forbindelse med en klatretur?
  - Har du oplevet pludselig at befinde dig i stor fare?
    - Hvad gjorde du da
  - Har du før droppet en rute på vej ind til den?
    - Eller Har du fortsat selvom du vidste at du var udsat?
- Ved vi tilstrækkeligt om skred?
  - Hvor meget erfaring vil du sige du har med skred?
  - Har du haft nogen konkret træning i skred?
  - Føler du at du ved, hvad du bør se efter?
    - Hvad ser du efter?
  - Tager du nogensinde skredudstyr med på en klatretur? Hvorfor/hvorfor ikke?
- En lille historie:

I 2015 var der en ulykke, hvor en klatre blev taget af skred på en ellers forholdsvis populær rute. Personen blev fuldt begravet og makkeren fandt ikke nogen overfladespor. En redning blev sat i gang, men pga. manglende (Sender/modtager), høj skredfare og svært tilgængeligt terræn, tog det i alt 6 dage at finde personen. Der blev lavet en statistisk udregning, hvor dette scenarie krævede 77,5 timer per person. Mens at man på baggrund

af andre redningsaktioner, regnede ud at de kunne være klaret på 0,2 timer hvis personen havde haft sender/modtager, sonde, skovl med sig.

- Ændrer denne historie noget ved din tidligere fortælling?
  - o Er det personens egen skyld?
- Har du set nogen bevæge sig i skredfarligt terræn før?
- Er der et problem med manglende skredkompetencer blandt klatrere på vinterstid?
  - o Hvordan løser vi problemet?
  - o Burde vi begynde at gå med sender/modtager på klatreturer, så andre ikke sætter deres liv på spil i så lang tid som et finsøg

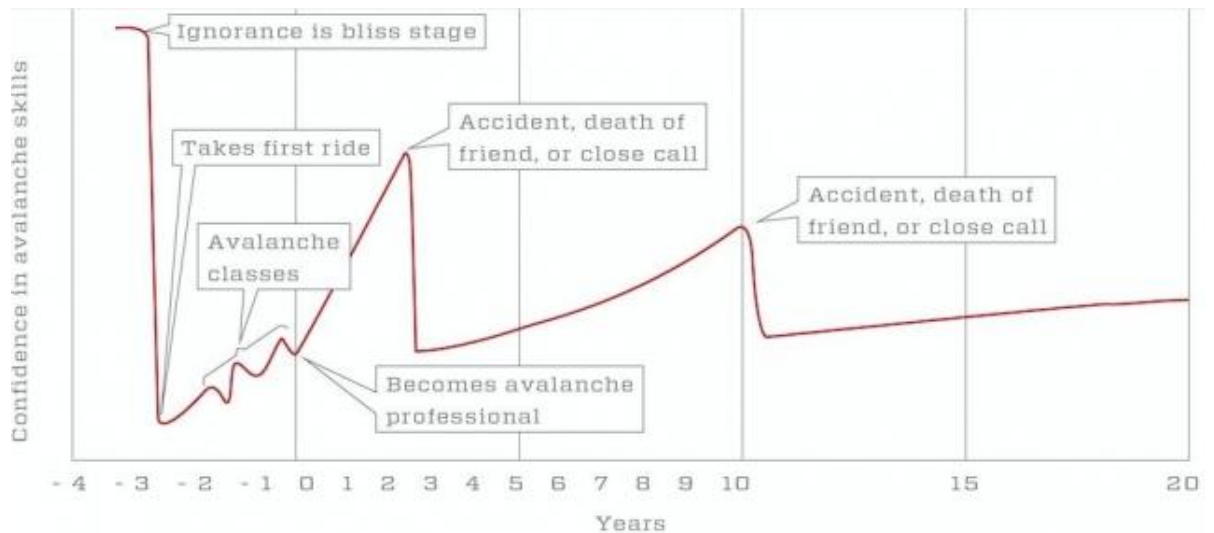
Bilag 2 – Mit billede

Foto af Mathias Pape, Kandersteg Schweiz

Bilag 3 – Graf

(Tremper, Staying alive in avalanche terrain, 2008)

Bilag 4 – Skredvarsel Canada

(Avalanche Canada, u.å)

North American Public Avalanche Danger Scale				
Avalanche danger is determined by the likelihood, size and distribution of avalanches.				
Danger Level		Travel Advice	Likelihood of Avalanches	Avalanche Size and Distribution
5 Extreme		Avoid all avalanche terrain.	Natural and human-triggered avalanches certain.	Large to very large avalanches in many areas.
4 High		Very dangerous avalanche conditions. Travel in avalanche terrain <u>not</u> recommended.	Natural avalanches likely; human-triggered avalanches very likely.	Large avalanches in many areas; or very large avalanches in specific areas.
3 Considerable		Dangerous avalanche conditions. Careful snowpack evaluation, cautious route-finding and conservative decision-making essential.	Natural avalanches possible; human-triggered avalanches likely.	Small avalanches in many areas; or large avalanches in specific areas; or very large avalanches in isolated areas.
2 Moderate		Heightened avalanche conditions on specific terrain features. Evaluate snow and terrain carefully; identify features of concern.	Natural avalanches unlikely; human-triggered avalanches possible.	Small avalanches in specific areas; or large avalanches in isolated areas.
1 Low		Generally safe avalanche conditions. Watch for unstable snow on isolated terrain features.	Natural and human-triggered avalanches unlikely.	Small avalanches in isolated areas or extreme terrain.

Safe backcountry travel requires training and experience. You control your own risk by choosing where, when and how you travel.

Bilag 5 – Six common worlds

	Inspired World	Domestic World	World of Fame	Market World	Industrial World	Civic World
Higher common principle	Inspiration	Tradition	Public opinion	Competition	Efficiency	Collective will
States of worthiness	Spontaneity, emotion	Hierarchical superiority	Fame	Value, winning	Efficient, reliable	Representation
Human dignity	Creativity	Habit	Desire recognition	Interest, selfishness	Work	Civil rights
Worthy subjects	Visionaries	Superiors, inferiors	Stars, fans	Competitors	Professionals, experts	Collectives
Worthy objects	Waking dreams	Etiquette	Named in media	Wealth, luxury	Means, tools	Laws, rights
Investment formulas	Escape habits	Reject selfishness	Reveal secrets	Opportunism	Progress	Renounce sectionalism
Relations of worth	Uniqueness, genius	Respect, responsibility	Recognition	Possession	Control	Membership
Natural relations	Unexpected encounters	Well-raised people	Influence	Business	Function	Democratic assembly
Test, peak moment	Adventures, voyages	Family ceremonies	Presentation to audience	Deals	Trial	Demonstration for just cause
Modes of judgement	Stroke of genius	Trust	Public opinion	Price	Effectiveness	Vote
Forms of evidence	Intuition	Anecdotes	Being known	Money	Measurement	Laws, rules
Deficiencies, falls	Come back to earth	Impolite, Treasonous	Lose image, obscurity	Enslavement to money	Instrumentality, 'treat people as things'	Divisions, individualism

Bilag 6 – Klatrenes egne sikkerhedstiltag

Canada	Norge
John: Ikke klatre i -20 kuldegrader og holde sig fra skredzoner	Marius: ikke falde på led, maks være 2-3 personer i et reblag
Henry: gøre gode vurderinger	Martin: vælge rigtig standplads, udenfor is der falder ned, klatre brat is, mindre sandsynlighed med store skader ved et fald
Sam: klatre med en mere eller lige så erfaren partner	Andreas: vælge rigtig tid på året mht. forhold på ruten eks. sol på ruten og eksponeringstid i udsat terræn
Eric: klatrer WI5	Kristine: være tålmodig og vente til bedst mulige forhold på ruten og ikke altid pushe men altså have det sjovt
Alex: Vide hvornår man skal vende om	Henning: gå andenmand hvis man er usikker og snakke med lokalfolk